

ПРОБЛЕМИ
на
СПЕЦИАЛНИТЕ
БИБЛИОТЕКИ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА

**ПРОБЛЕМИ
НА
СПЕЦИАЛНИТЕ
БИБЛИОТЕКИ**

Тематичен сборник

София, 1995

SPECIAL LIBRARY PROBLEMS
Subject collection

Редакционна колегия:
Динчо Кръстев (отг. ред.)
Цветана Стайкова

Editorial Board:
Dincho Krastev (Editor-in-chief)
Tsvetana Staikova

Компютърна обработка и редакция
Кристина Върбанова-Денчева
Превод на рецензията
Стефка Хрусанова
Предпечатна подготовка
Ралица Цачева

Computer processing and editing
Kristina Varbanova-Dencheva
Summaries translation
Stefka Hrusanova
Top-Desk Publishing
Ralitsa Tsacheva

ISBN 954-430-172-0

© Централна библиотека на БАН
1995
c/g Jusautor, Sofia

01/02(05)

СЪДЪРЖАНИЕ

НАУКА И БИБЛИОТЕКА

1. **Динчо Кръстев.** Минало и настояще в изграждането на АБИС на БАН - изводи и поиски 5
2. **Dincho Krastev.** Science and Scientific Research in Bulgaria 18
3. **Мария Аргирова-Герасимова.** Библиотеките на Българската академия на науките в новата ситуация 29
4. **Миля Мутафчиева.** Съвременно състояние и перспективи на развитие на библиотеката по химия към БАН 38
5. **Кристина Върбанова-Денчева.** Състояние на автоматизацията на библиотечно-информационните процеси в библиотечната мрежа на БАН 44
6. **Мария Аргирова-Герасимова.** Да запазим международния книгообмен 51
7. **Цветана Стайкова, Никола Казански.** Отново по въпроса за маркетинга на справочно-информационната дейност в академичните библиотеки 58
8. **Цеко Димитров.** Класификация на анотациите 65

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННО ОБРАЗОВАНИЕ

1. **Цветана Стайкова.** Квалификация в областта на специалната библиография в Централната библиотека на БАН 74
2. **Мария Аргирова-Герасимова, Росица Лозанова.** Библиотекарите, възпитаници на Института по библиотечно дело, в библиотечната мрежа на БАН 80
3. **Кристина Върбанова-Денчева.** Библиотечно-информационна грамотност и образование и кадровото осигуряване на внедряваните компютърни технологии в Централната библиотека на БАН 83

СЪОБЩЕНИЯ, РЕЦЕНЗИИ

1. Емилия Момчилова. Изложбата "Съхранено за поколенията".....	90
2. Юлия Савова. Великата френска революция, отразена в пресата от 1789 г. (Рецензия)	94
3. Стефка Хрусанова. Библиография на статиите в българския периодичен печат през 1994 г., посветени на 125 г. на БАН	99

СПОМЕНИ ПО ПОВОД ЮБИЛЕЯ НА ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН

1. Радка Пейчева, Райна Русева. Международният книгообмен на БАН през периода 1945 - 1959 г.	121
2. Радка Пейчева. Интервю с Веса Панчева - съпруга на известния в БАН библиотечен работник Александър Панчев	125
3. Радка Пейчева. Театралната постановка на Централната библиотека на БАН в навечерието на 24 май 1963 г.	127
СПИСЪК НА АВТОРИТЕ	130

НАУКА И БИБЛИОТЕКА

МИНАЛО И НАСТОЯЩЕ В ИЗГРАЖДАНЕТО НА АБИС НА БАН - ИЗВОДИ И ПОУКИ

ст.н.с. кмн Динчо Кръстев

БАН има голям опит в автоматизацията на библиотечно-информационната дейност от епохата на пакетната обработка на информацията /края на 70-те и първата половина на 80-те години/. С навлизането на много по-мощни и 'демократични' хардуерно-софтуерни среди академичната информационна инфраструктура се нуждае от цялостно осъвременяване. С ясното съзнание за тази необходимост още с встъпването си в длъжност като директор на ЦБ на БАН предприех редица инициативи в това направление:

1) Подгответих и представих пред фондация "Отворено общество" проект за първата фаза на автоматизацията на ЦБ на БАН. Той бе подкрепен през 1992г. от нея с 19,600 USD (шест PC386SX, един сървър 486DX33, лазарен принтер НРПР и мрежов софтуер за 20 ползватели Novel 3.11).

2) Със собствени средства на ЦБ и средства от външни договори бяха закупени допълнително още 6 персонални компютъра.

3) Мрежата на Novel 3.11 бе инсталирана и пусната в действие през 1993г.

4) През 1993г. бе инсталиран и пуснат в мрежови режим закупеният преди това (на стойност 13,000лв.) пакет с библиотечна насоченост БИБАИО-ДАКОМС, собственост на доц. Атанас Терзиев от Факултета по математика и механика на СУ. В сравнение с други подобни разработки, достъпни на българския пазар, пакетът получи най-висока оценка от колеги-софтуеристи от БАН и СУ. Някои модули от класическия технологически цикъл бяха прехвърлени върху новата система.

5) За библиотекарите на ЦБ бяха организирани квалификационни компютърни и езикови (по английски език) курсове, които продължават и в момента.

6) По инициатива на ЦБ и в резултат на решение на Ръководството на БАН, а така също съгласно договори с чуждестранни издавателства и информационни центри бяха разработени редица специфични справочни бази данни в автономен режим в среда за MS ACCESS for Windows.

7) През 1992 година бе установена успешно вгупосочно арендувана линия между ЦБ и КЦИИТ със скорост 9,600 B/s. По тази линия сега се осъществява активна E-mail Връзка с една част от нашите книгообменни партньори по света. ЦБ е все още единствената голяма българска библиотека с интензивни E-mail контакти. В момента тази линия обслужва и E-mail Връзката на ЦУ на БАН.

8) ЦБ представи пред Министерството на културата на Кралство Дания проект, който бе одобрен. В рамките на този проект четирима библиотекари от ЦБ преминаха през 1994г. интензивен квалификационен курс и посетиха най-големите гамски библиотеки. Всички разходи бяха за сметка на гамската страна.

9) Като координатор от българска страна на един тригояшен JEP по програмата TEMPUS още през 1991-92 год. установих контакти с фирмата DIGITAL. По линия на тези контакти научих за неофициална тяхна програма, насочена към университетите от Източна Европа. Спомогнах за установяването на връзки между DIGITAL и Библиотеката на СУ, както и за развитието на идеята за съвместен проект между тях. В рамките на този проект Библиотеката на СУ получи съвременна хардуерна среда за над 200,000 USD като участие на СУ бе 50,000 USD.

В резултат на тези контакти представители на фирмата DIGITAL извиха желание да способствуват за оформянето на подобна по-малка оферта за ЦБ на БАН в рамките на университетската си програма. Уведомих устно Ръководството на БАН за тази възможност.

През юни 1994г. DIGITAL официално направи своето предложение. БАН можеше да закупи хардуерна среда на най-съвременно равнище с голяма отстъпка - вместо за 70,000 USD за около 28,000 USD. За съжаление сумата не можа да бъде обезпечена от ръководството на БАН и тази прекрасна възможност бе пропусната.

10) На основата на проектопредложението на DIGITAL за хардуерна конфигурация за ЦБ израелската фирма Ex Libris, с която имам преки контакти от 1990г., оформяше своя оферта за официална инсталация на пакета ALEPH в ЦБ (вече инсталиран в СУ). Предполагаше се, че съществен елемент от това проектопредложение ще бъде и свързването на АБИС на световните библиотеки - ЦБ и тази в СУ.

За съжаление някои от изброените по-горе инициативи не получиха своя успешен завършек. Причините се крият в редица обективни трудности:

1) Проблеми с автоматизацията.

Автоматизацията на по-големите библиотечно-информационните мрежи е скъпо струваща дейност /минимум 2-3,000 USD на работно място само за специализирания софтуер/. Навсякъде в страните на Централна и Източна Европа тя се осъществява с помощта на международни фондации и специализирани програми с чуждо участие. Според международната "йерархия на ценностите" в момента с приоритет като потенциални реципиенти на финансова помощ се очертават университетските библиотечно-информационни структури. Академиите, а в определени случаи даже Националните библиотеки, са подчертано, макар и неофициално, пренебрегвани. Само в страни, в които развиват дейност не една, а множество мощнни и богати международни фондации, последните два типа институции успяха да получат страннична подкрепа за автоматизацията на библиотечно-информационните си мрежи. Такива са Полша, Чехия, Унгария. Те са и в по-добро икономическо положение, което им позволява да привличат не малки бюджетни и извънбюджетни средства от вътрешни източници.

В България, освен ограниченията държавна бюджетна субсидия, библиотеките получават подкрепа единствено от фондация "Отворено общество". Бюджетът на библиотечната програма на тази фондация е сред най-значимите в сравнение с други идни програми, но за съжаление необходимите за автоматизацията на библиотеките средства са много по-големи. Ще отбележа, че фондацията подкрепя библиотеките срещу одобрен от експертната ѝ комисия проект единствено за закупуване на хардуер и мрежови софтуер. До сега тези помощи не са надхърляли 20-25,000 USD за отделен проект. ЦБ на БАН кангулатства с проект пред фондацията и през 1992 година получи 7 персонални компютри и мрежов софтуер (Novel 3.11) за вдвадесет работни места на обща стойност 19,600 USD. Мрежата е инсталирана в ЦБ.

2) Софтуерни проблеми.

Глобалният проблем за всяка българска библиотека, в това число и за ЦБ на БАН е в специализирания софтуерен пакет, който трябва да "покрие" технологическия цикъл. Той трябва да се закупи или разработи от самата библиотека. И докато за малките, а донякъде и за средните по размер библиотеки могат да се намерят удовлетворителни решения и на българския пазар, за големите библиотеки това е много трудно за решаване проблем.

а) Международен опит.

Ще приведа малко статистика от опита на американските библиотеки по пътя на тяхната автоматизация. Да приемем за единица разходите по автоматизацията /хардуер, софтуер и пр./ на една средна или голяма според българските мащаби библиотека. Средностатистически делът на хардуера /макар и най-съвременен/ в общия обем на разходи е около 20%, а този на специализирания софтуер - около 80%. От друга страна предлаганите на световния пазар пакети като правило са "затворени", т.е. те се продават без съответните "сорс-бъе" и фирмата-производител след покупката още съществува системната поддръжка постоянно, като след първата година тази услуга започва да се плаща от библиотеката. Колкото и да е развит, предлаганият софтуер не може да покрие всички

процеси в една библиотека. Всяка от тях има локална специфика. Отново американската статистика показва, че подобни пакети осигуряват автоматизацията на 4/5 от библиотечните технологии на дадена библиотека. От гледна точка обаче на финансовите инвестиции, които се правят в крайна сметка в специализирания софтуер, цената на готовия пакет е само 20% от стойността на софтуера като цяло. За допълнителни софтуерни доработки за 1/5 от библиотечните технологии (непокрити от закупения пакет) са необходими 80% от средствата за софтуер въобще.

Както споменах по-горе, цените на този софтуер се движат от 2-3,000 USD на работно място нагоре. При това естествено всяка софтуерна разработка оставява и даже най-авангардната в течение на 8-10 години излиза от употреба. Новите системи работят в многопотребителски среди като UNIX, OSF1 и пр. И макар и да са сред най-скъпите /до 10,000 USD на работно място/ в перспектива те са може би най-ефективното и евтино решение за университетските и научно-изследователски среди. През последните 1-2 години този тип операционни системи рязко започна да доминира в научноизследователските инфраструктури по света.

Естествено възниква въпросът защо да не бъде разработена собствена система при тези високи цени на международния пазар. От теоретична гледна точка това не е нова и трудна за решаване в научен аспект задача. Проблемът е в нейната мащабност и многодетайност. Така например за привидно основния и за някои евла ли не единствен елемент - компютъризирания каталог, стоят множество други модули, които трябва идеално да се обмислят, съгласуват и съответно да бъдат готови ефективно да функционират в многопотребителска среда независимо от нарастването на обема на съхраняваната информация. Така задачата, макар и не принципно нова, става изключително трубоемка. Отново американската статистика показва, че всеки нов пакет в този сектор през първите си 4-5 години е в експериментален стадий, в стадий на постоянни доработки и добавки. С други думи, всяка група софтуеристи, заемащи се с подобна разработка, трябва да е готова на сравнително големи инвестиции през първите годи-

ни. Едва след това може да се очаква никаква възвращаемост и то в случай, че пазарът "се отвори" за този продукт. Ето защо в света не са така много успешните, от пазарна гледна точка, разработки с библиотечно-информационна насоченост. И всички те са 'затворени', т.е. разпространяват се без потребителята да има достъп до 'сорсовете' на системата и съответно системното обслужване се извършва само от разработчика.

б) Български опит. Оценка на използваните в България софтуерни пакети.

ЦБ заедно с ИМ имат известен опит в подобни разработки от времето на пакетната обработка на информацията. В течение на 10 години /до 1987г./ за управление на периодиката в БАН се използваше модула АСУЧПИ "БИБЛИО".

Идеологията на АСУЧПИ "БИБЛИО" е залегната в основата на програмния продукт БИБЛИО-ДАКОМС, разработен по-късно като един съвременен мрежов продукт с разпределени бази от данни. Разработчик и собственик на този продукт е доц. Атанас Терзиев от Факултета по математика и механика на СУ "Св. Климент Охридски". Г-н Терзиев е сред малко-то софтуерни разработчици в нашата страна, които сравнително добре са запознати със спецификата на библиотечните технологии и стандарти. Ето защо не бе изненада фактът, че през 1991 год., без да е получавал предварително от ЦБ техническо задание, той представи за разглеждане и демонстрация една много съвременна и новаторска като концепция софтуерна разработка, отчитаща в основни линии технологическата специфика на ЦБ.

Библиотечната надстройка на тази разработка бе принципно правилна, защото доц. Ат. Терзиев имаше натрупан опит и значително технологично библиотечно "знание". Съвсем естествено още от първия ден на запознаване с БИБЛИО-ДАКОМС библиотекарите отправиха десетки пожелания за технологични доработки, свързани с някои изменения на библиотечни стандарти и технологии в международен, национален и академичен мащаб. Това са лесни за доработване подробности, чиято липса не намали очевидните достойнства и

явни преимущества на програмата в сравнение с достъпните до този момент на българския пазар продукти с подобна ориентация. Тази оценка се споделяше практически единодушно от софтуерните професионални колегии както в БАН, така и в СУ. ЦБ реши да закупи БИБЛИО-ДАКОМС най-вече защото той отговаряше на специфичните технологични особености на библиотечната мрежа на БАН. Още повече, че разработчика обеща да направи съответните доработки. Това стана през 1991г. с посредничеството на Съюза на математиците в България и струваше на ЦБ 13,000лв. От своя страна в този момент Фондация "Отворено общество" подкрепи мой проект за хардуерно обезпечаване на ЦБ, по който бяха получени шест PC386SX, един PC486DX33 за сървър, един НРІІР /лазерен принтер/ и мрежов софтуер NOVEL 3.11 за 20 потребителя.

БИБЛИО-ДАКОМС бе инсталиран едновременно в ЦБ и в библиотеката на Института по математика. Още през първите няколко месеца на експериментална работа в света библиотеки пожеланията за дребни изменения и доработки нараснаха до няколко десетки. Макар и дребни те по същество спъваха пълноценното технологично използване на пакета по тaka наречения "път на книгата". До момента нито едно от тези пожелания за доработка на системата, отправени към разработчика ѝ, не е изпълнено.

При тези обстоятелства бъдещото ефективно развитие на пакета БИБЛИО-ДАКОМС в ЦБ и системата на БАН изглежда нереалистично.

След продължителните ми контакти с фирмата DIGITAL през месец юни 1994г., от тяхна страна бе направена една изключително изгодна оферта за закупуване на най-съвременна хардуерна среда - мощн ALPNA процесор с всички необходими атрибути за една мрежа на най-съвременно равнище в операционна среда OSF1 /UNIX-подобна операционна система от най-ново поколение/. БАН можеше и трябваше да участвува в този съвместен проект с 28,000 USD, за да получи най-нова компютърна техника за около 70,000 USD. Тази хардуерна среда е изцяло съвместима с получената в Библиотеката на СУ и с основните мощности на БАН на 4-ти /КЦИИТ/ и

8-ми /ИЦ към Физическите институтути/ километър. Едновременно с това фирмата Ex Libris, която достави споменатия по-горе продукт ALEPH на Библиотеката на СУ, подготвяше подобна ALEPH-оферта за ЦБ на БАН на базата на предложението ни от DIGITAL среща.

Ръководството на БАН бе информирано от мене предварително за тази възможност. В краткия срок на валидност на офертата на DIGITAL /последните 10 дни на юни 1994г./ независимо уведомих Ръководството на БАН, но за съжаление тези 28,000 USD не можаха да бъдат намерени и изключително благоприятната за ЦБ и за БАН възможност бе пропусната.

Трябва да се подчертвае, че в редица малки и средни български библиотеки функционират още две софтуерни разработки с библиотечна насоченост. Първият и най-разпространен пакет е CDS-ISIS micro, който е собственост на UNESCO и се разпространява от него безплатно. Версията на този пакет, предлагана в България, има редица надстройки, разработени от българските разпространители на пакета и затова в България той не е безплатен. Концептуално пакетът се базира на идеология от началото на 70-те години и съвсем естествено, въпреки множеството 'козметични' осъвременявания, той не представлява удовлетворително решение за средни и големи по размер библиотеки. По същество той не може да бъде назван "интегрирен продукт" и на практика не може да покрие ефективно целия технологически цикъл в нито една голяма българска библиотека. През последните 1-2 години на въсякъде в Източна Европа, където преимуществено се използващо, той бе изместен (особено неговия macro-вариант) от съвременните софтуерни пакети.

Втората разработка - "ABC" е по-съвременна като концепция, но отново не е решение за големите библиотеки. Тя функционираше в Библиотеката на СУ, покриващи няколко модула. След закупуването от страна на СУ на пакета ALEPH там започна постепенното прехвърляне на пълния технологически цикъл към новата система.

Близките институционални връзки между СУ и БАН, общи и допълващи се до голяма степен цели и задачи, тради-

цииращи на близко сътрудничество и координация между двете библиотеки предопределят до голяма степен вариантите на бъдещето технологическо развитие на ЦБ.

ЦБ на БАН трябва да се спреми към максимална съвместимост на технологии и стандарти с Библиотеката на СУ, а по възможност и към един и същ софтуерен продукт при процесите на автоматизация, още повече когато избрания от тях пакет ALEPH е на най-съвременно равнище.

Следва да се отбележи, че през последните две години в рамките на университетската програма на фирмата DIGITAL Библиотеката на СУ "Св. Климент Охридски" получи мощна хардуерна среда за над 200,000 USD. С подкрепата на "Отворено общество" /програмата HESP/ е закупен и един от най-успешните библиотечно-информационни пакети през последните години, този на израелската фирма Ex Libris - ALEPH за 100,000 USD, но с право на инсталация във всички факултети на университета. С това Библиотеката на Софийския Университет получи възможност първа сред големите български библиотеки да достигне най-съвременно технологическо равнище на автоматизация. Трябва да се отбележи, че през последните 3-4 години и самият Университет е вложил допълнително около 100,000 USD в процеса на автоматизация на своята централна библиотека.

3) За системността при софтуерното и хардуерно осигуряване и възможните перспективи за БАН.

Изграждането на всяка автоматизирана библиотечна мрежа изисква системен подход. Той се базира на предварително обвързване на софтуерното и хардуерно осигуряване. Финансирането на автоматизацията трябва да е в съответствие с отделните етапи от изграждането на автоматизираната библиотечна мрежа.

За съжаление засега финансирането на автоматизацията в БАН има спорадичен и несистемен характер. Това налага да се търсят нестандартни решения в кратки срокове и едновременно с това крие опасности от непрекъснато изменение на проекта, което е в негов ущърб.

БАН трябва да намери вътрешни възможности за финансиране на процеса на автоматизация на библиотечно-информационните процеси. Практиката на фондации със специализирани библиотечни програми показва, че те се ангажират с подкрепата на проекти, имащи за цел изграждането на АБИС, само при изграждането на чисто хардуерната и основна мрежова среда. Тази подкрепа често пъти е значителна, но никога не покрива всички разходи по хардуера, а основният специализиран софтуерен пакет обикновено се закупува от самите библиотеки. Камо се основавам на наблюденията, които имам от последните 5-6 години върху световната пазарна и експлоатационна практика в сферата на автоматизираните информационни системи, а също и на българската специфика считам че:

а/ Идеята за разработка на собствен софтуерен пакет, който да поеме експлоатационно цялата единна АБИС на БАН няма особени перспективи. Най-вероятно усилията на ЦБ и БАН като цяло трябва да бъдат насочени към закупуването на специализирания софтуерен пакет /с право на инсталация във всички звена на БАН и в различни операционни среди/ със собствени средства. Чрез експертиза следва да се избере някой от изпитаните в света пакети. Изборът следва да бъде направен чрез надлежно организиран конкурс /tender/ от комисия, включваща специалисти както от ЦБ, така и от редица други институтути на БАН. Този избор не може да стане независимо от хардуерната среда. Тя трябва да бъде определена успоредно.

б/ За закупуването на хардуера е възможно да бъде по多层次ена помощ от международни фондации и фирми чрез подходящо подгответен проект. Следва да се помни обаче, че тази помощ почти никога не може да покрие повече от 70-75% от общите разходи за хардуер. Териториалното разположение на институтите на БАН, както и наличната там хардуерна и операционна среда, предопределят според мене до голяма степен бъдещата архитектура на АБИС на БАН. Извън обогатената среда, която трябва да се създаде в ЦБ (например, една конфигурация, изградена около мощен ALPHA процесор), определено могат да бъдат фиксирани във големи подсистеми на единната АБИС на БАН. Това са институтите в района на 4-

ти и 8-ми км. И в гвете места се изграждат множество телекомуникационни връзки около сравнително мощните изчислителни ресурси (съвместими хардуерно и софтуерно със ALPHA процесора и операционните среди UNIX, OSF1 или бъдещата SPEC1137).

в/ След първоначалния етап на пробна експлоатация на автоматизираната система и изтичането на едногодишния гаранционен срок настъпва период на редовна експлоатация. Системното поддържане на хардуера и софтуера /които обикновено е затворен за потребителя/ изисква не малки експлоатационни разходи. С началото на автоматизацията на библиотечно-информационната инфраструктура на БАН се появява необходимостта от ново постоянно перо в бюджетните разходи.

Накрая трябва да се отбележи, че в обективното технологическо изоставане на ЦБ в сравнение с Библиотеката на СУ в момента са заложени и добри предпоставки за ефективни следващи стъпки (при възможност) от страна на ЦБ. Едни от най-удачните решения в областта на библиотечната автоматизация в Европа могат да се видят в Испания и Португалия, които последни от страните от ЕО пристъпиха към решаване на този кръг задачи. Друг подобен пример е Великобритания, където библиотечната автоматизация е вече във своя втори цикъл, когато действащите през последните 10-15 години системи се подменят с качествено нови съвременни решения. С други думи, опитът на Библиотеката на СУ, който се трупа в момента, ще бъде изключително полезен за ЦБ на БАН. Всеки един процес на проектиране и въвеждане в експлоатация на подобен мащабен и уникален за страната софтуерен пакет, колкото и добре да е обмислен и планиран е съпроводен с множество 'празни', неефективни стъпки. ЦБ на БАН има шанса да се научи от подобни "грешки" на СУ и да не ги повтаря.

При своята автоматизация всяка библиотека трябва да се стреми не към повторение на концепции и модели, а да бъде най-близко до това, което е умрещия ден на световната би-

лиотечно-информационна инфраструктура. А това е така наречената **Виртуална библиотека**.

В спохата на Computer-Mediated Communication (CMC) библиотеките имат все още фундаментално значение. За да изпълняват успешно своите задачи, библиотеките и съответно библиотекарите трябва да реорганизират и преориентират своите технологии и услуги. В случай на неуспех те просто ще загубят до голяма степен "raison d'être" и ще бъдат измествени като информационно-обслужващи звена например от телефонните компании. Подобни симптоми се наблюдават в момента даже в САЩ. Библиотеките и библиотекарите имат един от последните шансове: да се препроектира тяхната дейност на базата на модерните телекомуникации и съвременните възможности за електронен обмен на пълнотекстови оригинални документи.

На практика библиотекарите следва да преобразят библиотеките от депозитории на документи в структури, изградени на широка технологична основа, добре координирани и кооперирани, 'лесно' функциониращи, чрез които да се реализира бърз и удобен достъп към международните компютърни мрежи и към международните документационни центрове.

От технологична гледна точка параметрите, определящи една библиотека като Виртуална, са два. **Първо**, тя трябва да бъде завършена електронна библиотека, т.е. всички технологични процеси в нея трябва да са мрежово автоматизирани; **второ**, системната среда на електронната библиотека трябва да бъде добре интегрирана в националните и световни компютърни мрежи, така че да осъществява бърз достъп до ресурсите на международните документационни центрове.

БАН първа сред българската научна общност осъзна фундаменталното значение на международните информационни мрежи и направи първите реални стъпки към приобщаването ни към тях. Изграден бе първият български възел на мрежата Bitnet. В скоро време потребителите на Bitnet би трябвало да получат пълноценен INTERNET с TelNet, GOPHER, ARCHIE и прочие модули, които превръщат тази мрежа в гръбнак на всяка една виртуална библиотека. ЦБ бе първата библиотека

в страната, която най-активно започна да ползува своите E-mail връзки за улесняване на международните книгообменни контакти чрез арендувана свупосочна линия към Host computer на КЦИИТ, и опитът в тази насока ще бъде възграден и ефективно доразвит във нейната бъдеща единна АБИС.

SCIENCE AND SCIENTIFIC RESEARCH IN BULGARIA

Dr. Dincho Krastev, Director of the Central Library
of Bulgarian Academy of Sciences

Contents:

1. Historical Survey of Scientific Research in Bulgaria.
2. Present State of the Scientific Research in Bulgaria.
3. Scientific policy in Bulgaria.

1. Historical Survey of Scientific Research in Bulgaria.

Bulgaria is a country with a 1,300-year old history strewn with difficulties and complications. It is the country where Slavonic alphabet was created.

From the 14th century to the year 1878 for about 5 centuries Bulgaria was under the Turkish yoke. During this period Bulgarian monasteries and especially those in Athos, Greece played a role of cultural and scientific centres, preserved and developed Bulgarian traditions from the early Middle Ages. From the middle of the 17th century a new type of educated people appeared. Usually they got their education in some Western-oriented colleges in Istanbul and Greece or in other European centres like Rome, Russia, Germany, Switzerland, England. In 1878 Bulgaria was liberated with the help of Russia and the period of modern Bulgaria began. Today Bulgarian population comprises about 9 million citizens.

The Bulgarian Academy of Sciences was the first scientific institution founded in 1869 in the city of Braila, Romania during the Turkish yoke. In 1888 the Sofia University "St. Kliment of Ohridski" was founded and for a long period of time it remained the only university in Bulgaria. Before 1947 scientific research were predominantly undertaken at the Sofia University while the Bulgarian

Academy of Sciences was an Academy of the classical Western European type.

After 1947, as in all East European countries, the structure and organisation of scientific research in Bulgaria followed the Russian model. New structures for scientific research strongly dependent on politics were created. They were closely connected with the political interests of the Communist Party. A good example is the Academy for Social Sciences, a substructure of Central Committee of the Communist Party.

The scientific life fell under the control of the Communists party. The traditional ties between Bulgarian Academy of Sciences and Sofia University "St. Kliment Ohridski" were reshaped. The Academy of Sciences following the model of the Soviet Academy became not only the largest scientific structure in the country but something more - to some extent it was in charge of the overall national scientific policy. The Medicine and Agriculture Academies were founded.

The scientific activities in some branches especially those of Humanities were heavily restricted in both research and communicative aspects. The role of the Soviet science was overestimated to the detriment of Western European science. The "socialist" science was set against the "bourgeois" one. The possibility for free communication with western colleagues was severely restricted, in some periods even impossible. The awarding of scientific degrees depended not only on the scientific achievement of the applicants but on their political credibility. The income of the professors and researchers was stable but relatively low and it did not depend on their professional qualities and engagements but on their status.

The state funding of the science in Bulgaria had its pluses and minuses. If the subject area of a group of scientists or institutions was considered to be incompatible with the political interests it could be easily rejected and closed even for a long period of time. The opposite was also true. - Many projects with no scientific qualities but compatible with the political interests were accepted and funded without any problems.

2. Present State of the Scientific Researches in Bulgaria.

After 1989 a transition toward a democratic and market economy oriented society in Bulgaria began. This transition has had a drastic impact on the overall scientific and research practice.

Towards the end of 1992 the overall number of the Bulgarian scientists was 26,598, which is 8.5% less than in 1991 and 16.1% less than in 1990. The tendency for the decrease of the number of scientists can be observed in all branches of sciences and is caused by the structural and organisational changes started in 1991. More strictly: 13.3% in Humanities, 13.9% in Agricultural Sciences and 11.4% in Technical Sciences. In 1992 more than 66 scientific institutions were closed and another 27% of them have been integrated into the structure of another ones.

The private initiative is still an insignificant factor in research. In 1992 only 11 private companies undertook anything that could be regarded as scientific research.

The main scientific organisations in Bulgaria are: the Bulgarian Academy of Sciences with about 4,340 researchers, Sofia University, and the Agricultural Academy which was founded in 1948 with about 50 research units etc.

The research organisations can be classified from the point of view of their aims and interests. The oldest organisation where pure scientific orientation dominates is the Bulgarian Academy of Sciences. 4,340 persons work there which is 16.4% of the total number of the scientists in Bulgaria. In the Universities the orientation is similar. 15,385 scientists are employed there which comprises 57.8%. In the organisations outside the Universities and Bulgarian Academy of Sciences the researcher programs are mainly pragmatically oriented. 6,873 researchers or 25.8% are employed in this sector.

The number of researchers directly involved in industry is relatively small that means 14.3% or 3,814 persons, among them 1,025 in the electronics, 829 in metallurgy and machinery, 516 in chemical and oil industry.

The distribution of the scientists with respect to the different subject areas are as follows: natural sciences /mathematics included/

- 5,135, technical sciences - 9,339, medicine - 4,914, agricultural sciences - 1,882 and Humanities - 5,548.

Apart from the well known B.A. and M.Sc. there are two higher degrees that follow: the first is more or less equivalent to Ph.D. and the second, the highest in the hierarchy is Doctor of Sciences. At the end of 1992 the Ph.D. holders were 38.3% of the total number of researchers while the Doctor of Science holders made up only 5.2%.

Women comprises 38.6% of all researchers.

The distribution of the researchers in Bulgaria with respect to different subject areas is as follows:

	Total	Bulg. Acad. Sciences	Univer- sities	The Other Institutions	Doctors of Science	Ph.D.
Total	26596	4340	15385	6873	1383	10187
Natural. Sci.	5135	2138	2345	652	346	2587
Tech. Sci.	9330	956	4688	3695	199	3035
Med. Sci.	4914	145	3765	1004	395	1536
Agr. Sci.	1662	178	392	1092	162	907
Humanities	5548	923	4195	430	281	2122

The financial and structural difficulties of this interim period make a long-term national policy in scientific research almost impossible. Thus the future of the research in Bulgaria is uncertain. Research is becoming unattractive for the young people. The average monthly salary for a young researcher is not more than 80 USD. There is a constant brain-drain to the American and West-European Universities and Research institutes among the most brilliant researchers. In 1992 the Ph.D. students were 2,965 almost two times less than in 1990. Towards the end of 1992 only 4% of the overall number of researchers in Bulgaria were under 30 years.

The statistical data, the overall number of the researchers and professors in the country usually is not enough to realize the professional level of the research community. At least some additional data as publication activity (PA) and its scientometric

analysis is needed. Under PA of a researcher usually is understood the number of articles published by him in recognized scientific journals over a certain period of time (1 year for example). The same method can be applied in defining the PA of a group of researchers. Of course the conclusions which may be obtained by this method can not be absolutely trustworthy. Nevertheless, if we study a large group of researchers during a several year period of time we may easily realise that the higher PA of a certain scientist is often accompanied by a higher professional level and competence.

With the kind permission of Prof. P. Kenderov we shall use here the results of a recent study of his. It deals with the PA of large group of researchers during 1989-1993.

All the data used by him is taken from the computerised version of the Science Citation Index (SCI). Only one Bulgarian journal is on the list of the set of journals processed in it - "Reports of the Bulgarian Academy of Sciences."

COUNTRIES	1989z.	1990z.	1991z.	1992.	Till July 1993z.
AUSTRALIA	2.23	2.13	2.16	2.12	2.20
AUSTRIA	0.64	0.62	0.63	0.65	0.65
BELGIUM	0.96	0.96	0.97	0.98	1.01
BULGARIA	0.26	0.25	0.25	0.23	0.26
Czechoslovakia	0.61	0.59	0.57	0.60	0.58
GREECE	0.35	0.30	0.35	0.35	0.35
HUNGARY	0.44	0.41	0.43	0.42	0.37
POLAND	0.95	0.87	0.85	0.85	0.76
ROMANIA	0.11	0.08	0.08	0.11	0.10
TURKEY	0.15	0.16	0.19	0.21	0.23
USA	37.61	39.17	38.63	37.82	40.27
USSR + RUSSIA	6.34	5.91	5.64	5.46	3.34

The distribution of the articles (in percentage) with respect to the overall number of the articles for different countries
(P.Kenderov, 1994).

And only one of every four articles of a Bulgarian authors mentioned in SCI is published in that journal. In other words 3/4 of these articles were published in foreign journals.

It could be seen from this table that almost for all countries their part (in percentage) is more or less constant with some small deviations. The Bulgarian part shows a small decrease and its average level now is around 0.25%. That means that among 400 articles cited in SCI one should be of Bulgarian author or co-author.

A comparative analysis of the PA of the different countries for the last four years shows that they can be classified in nine groups. An outstanding leader is of course USA. Bulgaria is at the bottom of the sixth group together with Greece, Mexico, Argentine while Hungary is at the top of the same group.

A constant-decrease of the PA in all former socialist countries can be seen. Among them the highest level of decrease is in Russia which is in the second group but the same is situation in Poland (fourth group), Hungary, Romania.

Of great interest is the distribution of the PA with respect to the research institutions in Bulgaria. 62% of the all Bulgarian articles cited in SCI have an author or co-author from the Bulgarian Academy of Sciences. Sofia University's contribution is 18% and 10.5% for the Medical Academy. Around 8% of these authors or co-authors are from the Sofia and Bourgas Chemical Technological Universities. The authors from the industry research sector are not more than 5%.

These results are quite impressive especially when we take in account the above mentioned fact that the number of researchers employed in the Universities /including the largest- in Sofia/ is three times bigger than the number of the researchers employed in the Academy of Sciences.

These facts show that a serious research is done mainly in the Bulgarian Academy of Sciences (BAS), which is still the major research institution in Bulgaria. "BAS is a national autonomous organisation for scientific research which comprises of academic research institutes and other independent units" (Art.1.). In 1993 it

has got more than 70 scientific units and institutes with more than 10,000 persons, 4,500 of them being scientific researchers. The aim of BAS declared in the Law of BAS is stated as: "The BAS is dedicated to the furtherance of science in conformity with universal human values and with the country's national interests and promoted the enhancement of the spiritual and material wealth of the Bulgarian people" (Art.2.)

The independent research units of the Academy encompass permanent units and ad hoc research groups or units performing target oriented research. The permanent research units of the Academy are legal entities concerned with basic and applied research and with postgraduate and postdoctoral training. These units are governed by General Assembly composed of all research scientists of the unit itself who are Ph.D. holder or have scientific title, Scientific Council and by Director. The target oriented research groups are under the leadership of a Principal investigator appointed by General Assembly. All project funding is for a fixed period.

Its President, the director of the institutes and the other independent units previously appointed from the presidium of BAS are now elected by competition in conformity with the conditions established in the Statutes. By authority of its Law enacted in Oct. 1991 and its Statutes adopted in June 1992, the BAS is governed by its General Assembly, composed by elected senior D.Sc. holders, its Executive Council composed by 25 members (elected by General Assembly) and its President.

The main field of learning covered by BAS are: Mathematics and Mechanics (4 research units staffed by 540); Physics (10 research units staffed by 1350); Chemistry (8 research units staffed by 1030); Biology (17 research units staffed by 2020); Earth Sciences (11 research units staffed by 920); Engineering Sciences (10 research units staffed by 1650); Humanities (12 research units staffed by 940); Social Sciences (12 research units staffed by 940).

Research priorities of the BAS are: 1) Energy Sources and Efficient Use of Energy, 2) Earth Science, 3) Life Sciences, 4) Informatics, Communications and Control, 5) Bulgarian National History and Culture, 6) New Materials and Technologies, 7) Social Relations and Structures, 8) Environment and Environmental

Protection and 9) Bulgarian Nature and Natural Resources.

The BAS is in charge of a major proportion of Bulgarian's international research co-operation. Selection of international scientific and technological co-operation are especially important and at the same time difficult for a small country such as Bulgaria. In the most fields Bulgarian science is dependent on the results of the scientific and technological research of other countries. This increases the need for developing international scientific contacts which recently have been considerably expanded and diversified.

Within the framework of bilateral agreements the Academy engages in close co-operation with more than twenty five foreign academies of science and other national scientific institutions. In general these agreements provide for individual exchanges of scientists for research work or postgraduate training, as well as for joint research projects, bilateral workshops and symposia and exchange of scientific information. Academy funds enable foreign students, particularly Fulbright scholars to visit and work at Bulgarian research and educational institutes. The challenge presented by the demand for international scientific expertise, for training and research assignment is also met by Bulgarian Academy of Sciences. It is involved in the programs of the European Communities, particularly in COST, EUREKA, PHARE, etc. The Academy is regularly organising competitions for study abroad for young researchers from its institutes and from Bulgarian universities and higher schools.

The Bulgarian Academy, its institutes or groups of institutes participate in a significant number of international scientific governmental and non-governmental organisations, such as ICSU (The International Council of Scientific Unions) and its members union, the World Meteorological Organisation, UNESCO, etc.

3. National Research Policy.

3.1. Legislation.

A major obstacle in the development of the scientific-research activities in Bulgaria is the lack of stimulating legislation. Today the Research and University sector in Bulgaria have no tax preferences. Although pure and not commercial units these have to pay various

kinds of heavy taxes (including customs ones) which contradicts the usual international practice.

As a whole there is no legislation which is supposed to regulate the relations of the research institutions with the state organisations, private sector, etc. A lot of institutions have emerged and, without having the proper legitimacy, they call themselves Universities.

There is old legislation (two separate laws) which were supposed to arrange to some extent the relations between the Academy and Sofia University on the one side and the state on the other. During the last year Parliament, following the advice of the Government made some supplements to these which almost neutralised all the preferences they have as research units.

Last year a law which is supposed to regulate the problems of the Intellectual Property was passed, but its effective implementation is a matter for the future because of the lack of infrastructures which have to arrange the real practice of this Law.

3.2. Funding

Today the funding of the research and science in Bulgaria relies almost 100% on the state budget. There is no long-term state funding policy of the research and science in general. The part of the state budget spent for funding of the research is constantly decreasing and in 1993 it was less than 0.4% while the overall part spent for science, research and Universities is around 1% of the Gross National Product (GNP).

The National Research Fund is the only state organisation (its financial resources are of state budget origin) whose activity is very much on a "Grant basis". Every group of researchers may apply and get (if approved) some funding which can be of some help when undertaking research.

The private sector is just emerging and it has no research needs yet. Because of the economical crisis in the country, the funding of the industrial research is almost symbolic too. The relations between industry and research are at its lowest level.

There is some funding within the frameworks of International Programs and Projects. Although a very stimulating factor for a

separate researcher or group of researchers it cannot be considered as more than one of the minor elements in the overall funding needs of the national research sector.

The lack of funding and the poor national telecommunication facilities have a drastic impact upon the possibilities for modern flexible networking and acquisition of library-information resources which are condition sine qua non for any type of research undertaken today. The major research library-information centres are the Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences with its library network of 50 branch libraries, Sofia University Library with a set of Faculty libraries and, to some degree, the National Library "St. St. Cyril and Methodius".

The modernisation of the national library-information infrastructure needs a lot of heavy investments during a long-term period of time which is almost impossible for the state to do now. Some funding for this purposes is received from a few foreign Funds. The most impressive contribution during the last 3 years is that of George Soros' "Open Society"

During the so-called "totalitarian period" after the Second World War the communications between the Bulgarian researchers and scientists and their Western colleagues were restricted, sometimes even forbidden for purely ideological reasons. Now to some extent these formal and informal communications are again impossible because of economical reasons. The Foreign Funds are again the only institutions where a certain researcher can apply for some financial support when intending to take part in international congresses, symposiums etc.

To some extent that can be compensated via the international networking systems with their shareware resources and possibilities for effective communications within the international research communities. Again the poor national telecommunication structure (which is more or less "hi tech from the latest twenties") is a major obstacle. There is already a considerable BITNET mainly academic community, the powerful SPRINT net is offering its facilities (almost impossible for the academic units), and some sort of Pseudo-INTERNET (without TelNet). There are some real hopes that during the next few months, towards the end of Autumn, 1994 a full

range of INTERNET services will be offered to the BITNET users.

Apart from politics the investments made during the last 40 years in the research sector are quite considerable although vulnerable to a lot of different critics. It is obvious that all sectors of the Bulgarian society the research infrastructure should be reshaped according to the very basic rules of the market economy oriented economy. This interim period of a transition from the old type of economy to the new one can be very disastrous for research in general because nobody has the necessary know-how for the changes. A long-term state policy is needed.

/Препечатва се от изданието EUROMECUM на немското издателство RAABE - 1994г./

БИБЛИОТЕКИТЕ

НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ В НОВАТА СИТУАЦИЯ

ст.н.с. к.фил.н. Мария Аргиррова-Герасимова

Основната задача на академичните научни библиотеки през 90-те години остава на пръв поглед непроменена - да осигуряват с информация провежданите в Българската академия на науките (БАН) фундаментални и приложни изследвания в областта на математическите, физическите, химическите, биологическите, техническите, хуманитарните и обществените науки, както и на науките за Земята. Но като осъществяват тази задача, те си поставят голямата цел всестранно да съдействат за развитие на науката в съответствие с общочовешките ценности и умножаване на духовните и материали богатства на българския народ.

Съвременното общество се нуждае все повече от документална информация и това е свързано с трудовата и обществената дейност, образоването, духовното развитие, свободното време на неговите членове. С информатизацията на обществото, която се проявява чрез нарастващото влияние на информационните технологии, на знанието и умението да се издири и използва необходимата информация, социалната функция на научната библиотека се засилва, увеличават се нейните възможности за въздействие върху цялата инфраструктура на обществото: производство, наука, култура, образование, обществено съзнание и т.н.

В общия процес на информатизация академичните библиотеки изпълняват роля на документална база за информация, във връзка с което особено е важно да предоставят на читателите-потребители всички видове документи в т.ч. и нетрадиционни, и да разполагат с техническите средства за тяхното използване. Освен това те са и центрове за информация за налични информационни ресурси на различни равнища - локални, регионални, национални, международни. В тях читателите се обучават да намират и използват традиционните и нетрадиционните документи и съдържащата се в тях инфор-

мация, да работят с нови информационни технологии.

Връзката на академичните научни библиотеки с обществото има двустранен характер. Библиотеката може да служи добре на обществото само в случай че то ѝ предостави за това необходимите условия:

- а) приоритетно финансиране
- б) съвременна материално-техническа база
- в) възможност за допълнителна квалификация на библиотечните специалисти
- г) съответен социален статус на библиотечната професия.

Задължително условие за осъществяване на двустранната връзка между библиотеката и обществото е информиранистичната на обществото за нейната дейност и възможности да подпомага изпълнението на социалните, научно-техническите и културни програми от ведомствен, регионален или национален мащаб. Основни канали за подобна информация са постиянните и тесни контакти на библиотеките с управляващите органи на всички равнища и системното и широко оповестяване на тяхната дейност, постижения и проблеми чрез средствата за масова информация, специализирани издания, срещи с обществеността и т.н. Особено важно е да се ангажира общественото мнение при решаване на основни кардинални въпроси като изграждане на информационни ресурси, библиотечно-библиографско и информационно обслужване, опазване на фондовете и т.н.

Академичните библиотеки ежедневно осъществяват своята връзка с обществото чрез контактите с читателите - научни работници и специалисти от БАН и страната. Затова в центъра на вниманието им винаги трябва да се намира потребителят като отделна, самостоятелна личност, чийто информационни потребности библиотеката трябва да се стреми да задоволи по-пълно, като едновременно с това осигурява и необходимия комфорт при ползване и на нейната нова техника.

От своя страна потребителят на академичните библиотеки реализира правата си чрез предоставената му възможност за достъп до всички библиотечни фондове без ограничения, забрани, препоръки. Тя се основава на:

- широка, пълна и своевременна информация за състава на фондовете чрез каталоги, картотеки и библиографски издания;

- участие на академичните библиотеки в системата на междубиблиотечното обслужване;

- равни възможности на читателите за ползване на всички документи (в традиционна и нетрадиционна форма) в читалните или чрез междубиблиотечно заемане;

- техническо обзавеждане на библиотеките с разнонаправителна и копирна техника, телексна връзка и т.н.

Особено значение за реализиране на общодостъпността има осигуряването на достъп до информационните ресурси не само на отделната академична библиотека, но и до ресурсите на всички научни библиотеки в мрежата на Централната библиотека, на София, страната и света. Или прилагането на принципа за общодостъпност означава промяна от стратегия за владеене на собствените информационни ресурси в стратегия за достъп до външни ресурси. В тези условия критерий за информационния потенциал на академичната научна библиотека става наред със собствените ѝ фондове и нейният спровочен апарат и способността му да разкрива вълночина и многоаспектичните ресурси.

Общодостъпността на библиотечните ресурси предполага тяхното широко използване на международно равнище и задължава библиотеката активно да участва в международните библиотечни програми и преди всичко в програмите за Всеобща достъпност на публикациите и Всеобщата библиографска регистрация и контрол. Това изискване се стимулира от общия процес на разширяване на международното сътрудничество, интернационализация на човешката дейност и знания, увеличаване броя на глобалните проблеми и значението им за съдбата на човечеството.

Читателите на академичните библиотеки реализират правата си и чрез безплатното библиотечно обслужване като ползване на документи за дома, в читалните, на изложби в библиотеките, чрез междубиблиотечно заемане, получаване на справки и пр. Ще се заплащат само някои допълнителни услуги като копиране на текстове, отпечатване, писмени библиографски справки, достъп до чужди бази данни. Читателите

ще внасят определени суми и при пресрочване ползването, за-
губване на библиотечни документи, получаване на библиотечни и библиографски консултации, провеждане на квалификационни семинари и др. На всички читатели, независимо от националната им принадлежност, образователно равнище, социален статус, местожителство и пр., в академичните библиотеки ще се осигуряват равни възможности за достъп до библиотечните фондове и за ползването им в читалните.

Читателите на академичните библиотеки могат да дават предложения и препоръки за подобряване на библиотечно-библиографските дейности чрез участие в редовно провеждани анкети на читателите или чрез действащите в научните библиотеки библиотечни съвети. Така обратната връзка "читател-библиотека" се оживява и става динамичен и постоянно показател за дейността на академичните библиотеки при изпълнение на основните им задачи.

В хода на реализация на своите социални функции академичните библиотеки встъпват в органична връзка с информационните звена. Общият контингент ползователи, общата основа на обслужването и методите на работа обективно съдържат взаимната връзка в дейността им и неизбежно водят до тяхната интеграция. Опитът показва, че най-пълна интеграция се достига при административното единство на информационните органи с библиотеките. Тя създава възможност с максимална пълнота да се реализира потенциалът на библиотечните ресурси, да се избегне дублирането на дейности, най-рационално да се използват знанията и уменията на сътрудниците.

Особено значение имат контактите на академичните библиотеки и особено на Централната библиотека с издателствата. От една страна библиотеките се намират в пряка зависимост от репертоара на издателската продукция. От друга - те разполагат с най-пълни и лесно обработващи се данни за съответствието на публикуваната литература с реалните потребности на читателите. Така те могат активно да съдействат както за нарастване на това съответствие, така и да предлагат на читателите тази литература, която изисква специални препоръки.

Потенциалната възможност за задоволяване на обществените потребности от документална информация зависи преди всичко от състоянието на библиотечните ресурси и от справочно-библиографския апарат на библиотеките.

Основната задача при изграждане на академичния библиотечен фонда и на фондовете на всяка библиотека от мрежата на БАН се свежда до установяване на съответствие между състава на фонда във видов, тематичен, езиков, хронологичен, типов аспект и читателските потребности. Това включва няколко показатели: необходимата пълнота на наличните документи по отношение на отечествения и световния репертоар; висока обръщаемост; запазване на документите за поколенията. Оптималният път за решаване на тази сложна и противоречива задача се свързва със създаване и развитие на националния библиотечен фонд, при което академичните библиотеки комплектуват всички документи по научната проблематика на БАН, предназначени за обществено ползване (печатни произведения, микроформи, дискове и т.н.). Те са общодостъпни без ограничения и се съхраняват на няколко равнища: за постоянно или за временно съхранение в зависимост от интензивността на ползването. За целта В Централната библиотека се разработват програми за провеждане на вторичен подбор и за определяне срокове за съхранение на документите.

При комплектуване на библиотечните фондове с чуждестранна литература е необходимо да се осигури общ репертоар за страната от научнозначими документи или т.н. "ядро". Задължително условие за изграждане и текущо поддържане на подобно "ядро" е предоставянето на достатъчно валутни средства за тяхното закупуване и всестранното развитие на координацията на научните библиотеки при комплектуването им. Тъй като това са документи от особена важност и значение за много научни библиотеки, трябва за се осигури постъпването им поне в един екземпляр в страната, след което те да бъдат копирани и предоставяни на всички желаещи библиотеки.

Справочно-библиографският апарат на академичните научни библиотеки се изгражда на базата на съвременна класификационна схема - Универсалната десетична класификация.

Чрез него се разкрива не само информационният потенциал на библиотеките в дълбочина, но той е задължително и необходимо условие за осъществяване на взаимен обмен на информация между библиотеките в мрежата и страната. Но обменът може да бъде оперативен и достатъчно пълен само в условията на автоматизация, поради което ефективността при използване на ресурсите зависи от техническата осигуреност на процесите. Следователно автоматизацията на каталогизационните процеси в режим на съвместимост с тези на другите големи научни библиотеки в страната е една от главните задачи на Централната библиотека, която извършва централизирана каталогизация и класифициране на документите за всички библиотеки от мрежата на БАН

Справочно-библиографският апарат в академичните библиотеки е сложна система, която се състои от множество взаимодопълващи се различни по форма компоненти - карточки и каталоги - фишови, печатни, на нови носители (микрофили, магнитни ленти, CD-ROM). Те имат и различна принадлежност: вътрешни - създадени от самата библиотека; външни - изграждани от други библиотеки в т.ч. и от библиотеки в чужбина, които могат да бъдат закупени или получени по различни канали.

Справочно-библиографските ресурси на академичните научни библиотеки съставляват мяжната информационна база за обслужване на читателите с документи от фондовете на дадената библиотека или от други библиотеки чрез библиотечно заемане и за обслужване с фактографски и библиографски справки.

Органичната връзка и неделимостта на информационните потребности на читателите определя необходимостта от единни организационни основи на библиотечното обслужване, чиято цел е осигуряване на всеобща достъпност до библиотечните фондове при минимално дублиране на технологичните дейности в различните библиотеки и максимално разграничаване на техните функции. Единната организационна основа на библиотечното обслужване се постига чрез осигуряване на единна правна база и единни методични принципи. Тя не изключва, а предполага самостоятелност и творческа инициатива на академичните библиотеки при комплектуване на фондо-

ве, избора на партньори при сътрудничество, осъществяване на различни и разнообразни форми на библиотечно-библиографско и информационно обслужване.

Основен организационен принцип в дейността на академичните библиотеки е библиотечната координация и кооперация при изграждане и използване на ресурсите. Участието на библиотеките в координацията и кооперацията се осъществява на доброволни начала, което им дава право самостоятелно да си избират партньори, да определят формите на сътрудничество, критериите за оценка на неговата ефективност, сроковете за участие в кооперативните програми и т.н.

Основният критерий за избор на партньори при координацията и кооперацията е съотношението между състава на техните фондове и ресурси и взаимното им допълване. Библиотечната кооперация е ефективна само тогава, когато всяка от коопериращите се библиотеки разполага с достатъчно собствени ресурси, които се допълват и разширяват чрез кооперирането. Добрите резултати са свързани в значителна степен с техническото осигуряване на участниците, с възможностите на всеки да изпраща документи и информация. Но съществува и още едно условие - необходими са не само технически средства, а и съпоставимост на технологията и получаваните продукти.

Първоначалната форма на библиотечната кооперация е използването на печатните свободни каталоги и автоматизирани бази данни, вследствие на което се активизира междубиблиотечното заемане на документите. Много важно допълнение към тази форма е координацията на комплектуването. Краен организационен резултат от библиотечната кооперация е промяната в инфраструктурата на библиотечната система на страната - съществуващите юрархични ведомствени компоненти с централизирано внедряване организационни форми на взаимодействие между библиотеките постепенно се заменят с хоризонтални звена с правна самостоятелност, които прилагат икономическите фактори като регулятор на своята дейност.

Успешното изпълнение на задачите на академичните научни библиотеки зависи и от библиотечните кадри, финансирането, състоянието на техническата база, управлението на би-

билиотечното дело в страната, научната обоснованост на библиотечно-библиографската дейност, юрисдикцията основа.

Основните правни документи, регламентиращи дейността на научните библиотеки, респ. и на академичните библиотеки, са Законът за билиотечното дело, Законът за националната библиотека, Законът за задължителния депозит. Без тяхното приемане или привеждане в съответствие със съвременните условия е невъзможно да се осигури положителен резултат при разединението и некоординирани в достатъчна степен усилия на научните библиотеки в страната.

Необходимо е коренно да се преустрои системата на методическото ръководство на академичните библиотеки, да се съкратят задължителните препоръки и да се развие индивидуалната инициатива. Всички отгeli на Централната библиотека поемат консултантски и методически функции по билиотечно-библиографските дейности, провеждани в академичната мрежа. Взаимните контакти между библиотеките ще се осъществяват чрез преки връзки на базата на равноправие между тях, а не по силата на задължителни норми, правила и посредници.

Билиотечните кафri са тези, които осъществяват цялостната дейност на научните академични библиотеки. От тях се изисква висок професионализъм, технологична компетентност, образованост, свобода на мисленето, творческа инициатива. Затова е необходимо в академичната билиотечна мрежа да се привличат специалисти с висок интелектуален потенциал, което може да се постигне само ако се повиши социалният статус на билиотечната професия и се повиши равнището на подготовкa на билиотечните работници.

Научните работници и водещите специалисти от Централната библиотека и билиотечната мрежа на БАН трябва да насочат тематиката на научноизследователските разработки не само към въпросите и проблемите, свързани с ежедневната практическа дейност, а да съсредоточат внимание си и върху теоретичните билиотечно-библиографски проблеми и анализиране на опита на страните от Западна Европа и на САЩ с оглед неговото приложение в нашите библиотеки. Това ще доведе до изграждането на съвременна теоретична база с цел по-нататъшното развитие на билиотечно-библио-

графската практическа дейност, отварянето ѝ към света и издигането ѝ на едно по-високо равнище в услуга на читатели - научни работници и специалисти от БАН и страната.

THE LIBRARIES AT THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES IN THE NEW SITUATION

Maria Argirova-Gerassimova

The general tendencies in the activity of the Central Library and the libraries of its network in the conditions of reorganization of the research units of the Bulgarian Academy of Sciences and the changes in all spheres of society are presented. It is pointed out that the academic libraries are not only generally accessible document bases, but information centres for the existing resources on different levels - local, regional, national, international, as well as units for training of readers and information users in utilization of traditional and non-traditional documents, in operating new information technologies. The necessity is pointed out of reviving and activating the correlations "reader - library", "library - book-market"; of participation on a mass scale in national and international library programmes; of library technologies' modernization; of up-to-date training of library specialists.

СЪВРЕМЕНО СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ НА РАЗВИТИЕ НА БИБЛИОТЕКАТА ПО ХИМИЯ КЪМ БАН

Миля Мутафчиева

Завеждащ Библиотеката по химия към БАН

Използвайки нови методи и съвременни информационни технологии, Библиотеката по химия към Българската академия на науките предоставя на учените и специалистите в областта на химическите науки актуална и оперативна информация за постиженията и тенденциите на развитие на фундаменталните изследвания в областта на химията и сродните на нея науки в страната и света, проблемно-ориентирано библиографско и информационно обслужване.

От основаването ѝ през 1950 г. с литература - по обем по-малко от 300 тома, днес тя разполага с един от най-богатите и прецизно комплектувани фондове научна литература в областта на химията, надхвърлящ 100 000 тома. Този фонд включва всички основни и ценни справочни издания, с най-пълни за страната ни сбирки на BEILSTEIN, GMELIN, LANDOLT-BORNSTEIN, HOUBEN WEIL, ORGANIC REACTIONS, ORGANIC SYNTHESIS и гр. В най-голяма пълнота се комплектува и CHEMICAL ABSTRACTS. Всичко това я прави относително най-добре снабдената библиотека за страната ни със специализирана периодична, монографична и справочна литература през последните 40-50 години, включваща над 400 текущи заглавия, в т.ч. и на микрофили, както и апарати за тяхното ползване. Ползвателите на Химическата библиотека са от цялата страна, при това с различни информационни потребности - учени от системата на БАН, ВУЗ, отраслови институти, аспиранти, преподаватели, специалисти от редица промишлени предприятия.

Развитието ѝ е отражение на развитието на химическите институти към Българската академия на науките и научната им проблематика. Когато през 1951 г. се създава Химическият институт към БАН, фондът ѝ обхваща близо 500 то-

ма монографии и периодични издания. Последвалото нарастване - над 6000 тома - е тясно свързано със създаването на Института по физикохимия (1958 г.), с прерастването на Химическия институт в два самостоятелни института (1960 г.) - Институт по обща и неорганична химия и Институт по органична химия - и формирането на самостоятелно Отделение за химически науки към БАН (1961 г.). На рязкото нарастване на химическите изследвания в света през 60-те години и свързаното с тях развитие на научната проблематика на химическите институти отговаря формирането на ценен справочен фонд и научни списания с възможно най-пълно покритие на разработваната тематика. Библиотеката винаги се е стремяла да отговаря на потребностите на учените от информация, адекватна на разработваните от тях дългосрочни проекти с учени от Англия, Германия, Франция, Швейцария, Италия, САЩ, Канада. През 80-те години, когато ЦИНТИ въвежда АИС, Химическата библиотека е един от най-големите им ползватели. Въпреки че тематичната им насоченост обхваща сродни научни области на химията, десетки учени чрез библиотеката ползват INSPEC, COMPENDEX, BIOSIS, INPADOC и в режим ИРИ, и в режим ретроспективно търсене. Използват се всички възможности за ползване на информационните банки от данни на големите АИС, като се осъществява търсене чрез телекомуникационен достъп до американски и западноевропейски информационни центрове - STN, DATASTAR - в гулагов режим : CHEMICAL ABSTRACTS - от 1967г.; DERWENT; POLLUTION ABSTRACTS - от 1970г.; PHARMACEUTICAL NEWS INDEX - от 1975г.; CHEMICAL ENGINEERING ABSTRACTS - от 1971 г., BIOTECHNOLOGY - от 1982г.

Формирането на развитието в библиотеката дейности е въз основа на анализ, включващ спецификата на работа с различни типове информационни източници, на видовете ползвани системи, материални носители, канали на комуникация и пр., с отчитане на предпочтенията на потребителите и с използване на персонални компютри. Установеното приоритетно развитие на информационните услуги представлява оптимално съчетание на основната форма на информационно обслужване на изследователите - библиотечното и разширяване дос-

тъпа до научната периодика с автоматизация на библиотечните процеси и библиотечно-информационното търсене на първоизточници.

С всяка година библиотеката разширява както своите функции, така и обхвата на дейностите си за обслужване на изследователи, специалисти, аспиранти и пр. от системата на Академията и изследователските звена не само с химическа тематика, а и с тематика от почти всички области на науката и стопанските отрасли поради неотменното присъствие на химията в тях. Особено ценна е информацията в аспект опазване на околната среда, където химията и химическите процеси играят и ще играят основната роля при решаването както на екологичните, така и на енергийните проблеми - най-важните проблеми за оцеляването на човечеството.

Организацията на библиотеката дава възможност за директен достъп до всички европейски и световни автоматизирани информационни системи с ползване на базите им от данни и осъществяване на файл-трансфер, контакт с научни формации и чрез E-mail. Тя предоставя автоматизирано ползване на информация:

- от CD-ROM : Current Facts in Chemistry и Връчената от фондация "Фолксваген" като дарение база данни на CD-ROM "Dangerous Goods", с данни от каталогите на Fluka, Merck, Hommel, CHEMDATA, Swiss Operation Files, BAG Toxic Substances Lists, SUVA, VCI;

- на гискети : Current Contents with Abstracts от 1991, чийто абонамент бе осигурен от фондация "Отворено общество", и Spectrochimica Acta;

- автоматизиран справочник към BEILSTEIN за търсене по формула.

Тези богати информационни масиви на библиотеката са основа за създаването на специализирани бази и банки от данни с публичен достъп, открит за академичните институти, както и за външни потребители. Библиотеката разполага и поддържа редовно следните свои автоматизирани информационни бази от данни: новополучени книги в библиотеката; получавани в големите библиотеки научни списания с химическа тематика; материали от международни конгреси, симпозиуми, конференции и пр.; своден каталог за книги с химическа те-

матика, получени в други библиотеки в София и страната; поредици латиница; дезидерата; поредици кирилица; микрофиши; отчислени книги; публикациите на хабилитирани сътрудници от химическите институти; създаваните изобретения.

Организацията на работата дава възможност за:

- а) оперативно осигуряване на ползвателите с информация в ограничен тематичен диапазон в режим ИРИ и тематично търсене за определен период от време (режим РТ) при оптимален обхват на всички видове източници на информация по дадена тематична област на науката - химия и сродните на нея области на физиката, биологията и пр.;

- б) максимално използване възможностите на междууправловите, отраслови, национални и пр. АИС в диалогов режим;

- в) предоставяне на оперативен достъп до отсъстващи източници;

- г) при финансова осигуреност - ползване на големите информационни системи в света - STN, DERWENT, DATASTAR и много други.

При това се осигурява обслужване на ползватели с каквато и да е подготовкa за работа с ЕИМ.

Системата е изградена като отворена за включване в академична терминална библиотечна мрежа, респективно и в национална система.

Би следвало да се подчертава, че осъществяването на такъв широк спектър от функции е възможен само при осигурена автоматизация на библиотечните дейности и финансова възможност за по-активно ползване на европейските, американските и пр. бази от данни, представляващи интерес за научната общност, и файл-трансфер от големите научни информационни масиви в индустритите страни.

За развитието ѝ по-нататък трябва да се има предвид, че информацията за осигуряване на научните изследвания със създаване и осигуряване на единен информационен фонд на химическата наука е възможна именно поради нейната специфичност. Това означава:

- а) осигуряване необходимите научни списания по актуалните проблеми на химията в света и разработваните научни направления у нас;

- б) директна връзка с мощните информационни центрове

в страните с развити химическа наука и промишленост за ползване на създаваните и поддържани бази от данни с химическа тематика;

8) изграждане на тематични бази от данни съобразно разработваните научни направления.

Следва да се отчита и сложността на проблема за библиотечно-информационното осигуряване в областта на химията, който изва от характерните особености на тази наука : силно разклонена верига на научни изследвания, провеждани в многообразни направления, определени от неотменното ѝ присъствие във всички отрасли, доколкото развитието им зависи от използването в тях на нови материали, спомагателни средства, методи на обработка или преработка. Основен е делът на химията в области като фармация, медицина, хранителна промишленост, селско стопанство; пречистване на отпадни води и газове, преработка и оползовторяване на отпадъци. Химията съчетава в себе си и елементи на физика, математика, механика, затова освен огромния масив литература с химически профил необходимо е да бъдат обхванати и възникналите и възникващи междудисциплинарни научни проблеми и направления на изследванията в химията и допирните ѝ точки с гореизброените науки. Това изисква осигуряване на изследователите, конструкторите и технолозите на информация за свойствата и техническите характеристики на материалите и веществата - т.е. ползване и на автоматизирани фактографски бази от данни, чиито брой отдавна надхвърли цифрата 100. Разработваните и у нас изследователски проблеми "структурно-биологична активност" са в допирните точки на химията, биологията и медицината. Освен това създаваните или ползвани автоматизирани системи по химия са ориентирани за работа със структурна информация, представяна в традиционни за химика вид - двумерни графически диаграми (структурни формули). Специални програми осигуряват контрола за правилността на въведената структура, изчисляване на брутната формула, определяне на различни дескриптори, с помощта на които се описват търсенията на вещества или свойства. Това подчертава спецификата на информационните помощи по химия, поради което установените закономерности не могат безотговорно да бъдат разпространени и при други обла-

сти на знанието.

В така очертирани по-горе условия на бързо задълбочаване на междудисциплинарните изследвания и особено задълбочаваща се тематична диференциация на научната информация повече от необходимо е поддържане на необходимото ниво и прилагане на съвременните постижения в областта на химичната информатика и computer science за осигуряване изискванията на ползвателя.

Ето защо ползвателите на Библиотеката по химия към БАН са безкрайно признателни на Фондация "Отворено общество" за оказаната финансова и други форми на помощ, даваща възможност да се поддържа високото, съвременно равнище на библиотечно-информационното обслужване.

PRESENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE LIBRARY OF CHEMISTRY AT THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Milia Mutafchieva

With the help of new methods and modern technologies the Library of Chemistry at the Bulgarian Academy of Sciences submits to scientists and specialists current information about the achievements and the development tendencies of fundamental research in chemistry and related sciences in Bulgaria and abroad.

Under the conditions of deepening of interdisciplinary investigations and particularly of subject differentiation, the Library of Chemistry keeps up-to-date level of library and bibliographical services.

СЪСТОЯНИЕ НА АВТОМАТИЗАЦИЯТА НА БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ В БИБЛИОТЕЧНАТА МРЕЖА НА БАН

н.с. Кристина Върбанова-Денчева

През последните 15 години в Централната библиотека и библиотечната мрежа на БАН се виедрява автоматизация на библиотечно-информационните процеси. Осигуряването на тази дейност през всички етапи от развитието ѝ е свързано със смяната на поколения слекtronно-изчислителни машини и на съответстващото им организационно и кадрово осигуряване. Този процес отразява еволюцията в методите и средства за реализацията на целите през този период.

Водещата роля на Централната библиотека в автоматизацията на процесите в системата от библиотеки на БАН до 1985 г. е прекъсната поради променените условия за експлоатация на внедрената технология за обработка на информация - смяна на поколения ЕИМ, организационни проблеми с паренторите в процеса, субективни причини. Независимо от рязката промяна на условията за разработване и внедряване на автоматизирани системи, настъпила с въвеждането на микрокомпютърна техника, в Централна библиотека е осигурена приемственост на разработките с внедряване на специализирани програмни продукти на ЮНЕСКО "MICRO/ISIS - V 2.3".

Паралелно с Централна библиотека започва оборудване на някои библиотеки от системата на БАН с микрокомпютърна техника и опити за внедряване както на "MICRO/ISIS - V 2.3", така и на други програмни продукти за генериране и управление на бази данни. За адаптацията им се използва безвъзмездно и на доброволни начала) наличния научен потенциал в съответните институтути на БАН.

Крайните резултати са с променлив успех и с доминираща роля на субективния фактор - отношението на завеждащите съответните библиотеки и директорите на институтите. Еманите, през които преминава процесът на адаптация и вне-

дряване на програмните продукти във всяка една библиотека, отразява търсенията в областа на автоматизацията на библиотечните процеси в условията на финансова стагнация, недостатъчно кадрово и организационно осигуряване, липса на интегрален подход за разрешаване на проблемите на базата на добре функционираща библиотечна мрежа на БАН.

Информационните процеси в различните библиотеки протичат с различен интензитет и тази е определящата причина за степента на автоматизация във всяка една от тях. Независимо от наличието на обективни критерии за оценка на степента и обхватността на автоматизация във всяка една библиотека посочването на категорична класация крие известни рискове. Все пак очевидна е водещата позиция на библиотеката при Химическите институтути на БАН не само по отношение на техническото осигуряване - 5 микрокомпютъра, но и внедрени програмни продукти и достъп до бази данни, включително и поддържани на CD ROM (Приложение 1).

В така приемата класификация следва библиотеката при Института по математика, в която са в експлоатация 3 компютъра и е внедрен специално разработен програмен продукт за автоматизация на библиотечните процеси. В библиотеката на Института по физиология се използват 2 компютъра и са генеририани бази данни по международни програми. С еднаква техническа осигуреност са библиотеките при институтите по метеорология, по балканистика, Икономическият институт, институтите по демография и по имунология. Внедрените в тях програмни продукти са "MICRO/ISIS - V 2.3", PROCITE, FOX, както и специализирани програми за автоматизация на отделни процеси в библиотеките.

Както се вижда от този кратък обзор, разнобоя по отношение възприетата линия на техническо и програмно осигуряване в библиотеките е голям. Изтъкнатите причини могат да се приемат като определящи по отношение на сегашното състояние, но не бива да се надценява тяхното въздействие за бъдещото развитие на процеса. За да се изведе Централната библиотека и библиотечната мрежа на БАН от това състояние, е необходимо утвърдената повече от едно столетие традиция да се развие и обогати, ползвайки богатия научен потенциал на БАН и съобразявайки се с темпото на протичащите

интеграционни процеси в Европа и света.

За осигуряване на качествен информационен продукт с източник ЦБ и библиотечната мрежа на БАН е необходимо да се изгради система за интегрално информационно обслужване, която в най-пълна степен да използва изградената библиотечна мрежова структура.

Системата за интегрално информационно обслужване на ЦБ на БАН ще осигури библиотечно-информационната работа чрез изграждане на необходимото техническо и програмно осигуряване. В настоящия момент е особено важно залагане на перспективата за включване на информационния поток в ЦБ към националните и международни информационни системи. По този начин ще се постигнат както близките цели на реализирането на системата, а именно - осъществяване на достъп до библиотечно-информационната база от данни, поддържана от ЦБ, и интегриране на тази база в библиотечната мрежа на БАН, така и далечните цели - интегриране в културно-информационния обмен в Европа на изграждащата се едина европейска информационна система CUSINE.

Чрез интеграция в национален и международен мащаб ще се разшири кръгът на потребителите, като паралелно с това ще се разкрият за достъп и богатите фондове на ЦБ и библиотечната мрежа.

Реализацията на системата включва три основни фази:

Първата фаза обхваща генериране на информационна база от данни, поддържана от ЦБ.

Втората фаза включва асоцииране на изградената база с паралелното ѝ разширяване в библиотечно-информационната мрежа на БАН.

Третата фаза обхваща интегриране в изгражданата национална библиотечно-информационна мрежа и в перспектива интегриране към срдни системи в Европа.

За реализиране на такава мащабна задача по скромни изчисления са необходими около 5 млн. лв. Като се има предвид равнището на автоматизация в ЦБ и в библиотечната мрежа на БАН, както и състоянието на комуникационната инфраструктура, очевидно ще трябва да се задоволим на първи етап с палиативни решения, а именно - максимално използване на съществуващите ресурси.

Такава възможност предоставя Българската национална видеотекст-система ИНФОТЕЛ. Тя се поддържа и експлоатира от Центъра за телематични услуги.

ИНФОТЕЛ предлага услугите: информационна база, електронна поща, файл трансфер, електронна конференция. Осъществява връзки с всички точки на България, страните от Европа и Северна Америка. Като преносна среда използва съществуващата телефонна мрежа и мрежата за пренос на данни БУЛАПАК, свързана със системата ИНТЕРНЕТ.

Информационната база дава възможност за ползване на поддържани от други потребители рубрики, както и включване на нови рубрики.

Електронната поща осигурява по-евтино и бързо получаване и извеждане на информация, изпращане на поща и прочитането ѝ - работа като телефонен секретар, като се използват пълноценно ресурсите на ИНФОТЕЛ.

Файл трансферът има следните функции: обмен на файлове с "crash recovery", запис и четене във файл на пристигащата информация, разпечатка на принтер на входящата информация, телефонен справочник и автоматично избиране от него, диалог между свързали се потребители, разпознаване и отговаряне на телефонно повикване.

Предлаганите услуги по съвкупност и най-вече "електронна конференция" дават възможност да се изгради система за кореспондентско обучение по стопанско-хуманитарни, инженерно-хуманитарни и интегративни специалности, което е едно ново амплоа на научните библиотеки.

Включването в системата дава съществено предимство на ЦБ като интегриран участник в информационната база на ИНФОТЕЛ в национален мащаб. Целите, които ще се постигнат най-общо, могат да се формулират така:

- дългосрочни цели - интегриране на информационния фонд на ЦБ и библиотечната мрежа на БАН в системата ИНФОТЕЛ чрез разкриване и поддържане от ЦБ на нови рубрики, като паралелно могат да се обслужват изграждащите се системи за кореспондентско обучение в страната;

- краткосрочни цели - чрез разкриване на абонатен пост ще се ползват поддържаните от ИНФОТЕЛ рубрики като се подава информация от и към библиотеките при институтите

на БАН с оглед максимално натоварване на поста. За реализирането на програмата в близка перспектива е необходимо да се подгответ кадри, които да обслужват системата.

В обобщен вид програмата за реализацията включва три точки:

1. Уточняване обхвата и обема на потребяваната и подготвяна за излъчване информация от ЦБ.
2. Уточняване на физическото разположение и осигуряване на абонатния пост в ЦБ.
3. Съгласуване на системата с интерфейса на БАН (ситуиране в BASNET и LIBNET).

Очакваните проблеми при изпълнение на програмата са от финансов, технически и субективен характер. Финансовите проблеми са известни - набавяне на необходимата сума от 5 млн. лв. Откриване на спонсори е възможно само при достатъчно интригуващ информационен продукт като краен резултат от действието на системата.

Техническите проблеми са свързани с качеството на комуникационните връзки и възможността за осигуряване на комутируема телевизорна линия. Разположението на абонатния пост в изхабения сграден фонд на ЦБ е друг проблем, който ще се разрешава с наши средства.

Предвидените резултати от реализацията на системата обхващат оптимизиране на информационния поток от ЦБ към читателската аудитория и разширяване към па потребяваната библиотечно-библиографска информация. Предимство на ЦБ и библиотечната мрежа е възможността да се синтезират информационни продукти с висока степен на семантична уплътненост, тъй като при подготовката им се използва научния потенциал на БАН.

Очакваният ефект от експлоатация на системата е преди всичко качествен - популяризиране предмета на дейност на ЦБ и библиотечната мрежа на БАН и приближаването му до непосредствения потребител и в сферата на бизнеса.

Количественият ефект се изразява в увеличаване на информационните продукти с източник ЦБ и библиотечната мрежа, увеличаване на приходите от информационното обслужване на читатели, снижаване разходите за обмен на информация (кореспонденция чрез електронна поща).

Продуктът от експлоатация на системата може да се ползва както от ръководни кадри за вземане на ефективни управлениски решения на база получаваната оперативна информация, така и от изпълнителски кадри в решаване на конкретни научноизследователски и производствени задачи.

За разпространението на продукта се предвижда обхващане на библиотечната мрежа на БАН чрез включване на системата на институтските библиотеки, а в по-далечна перспектива - всички библиотеки от националната автоматизирана библиотечно-информационна мрежа.

ЛИТЕРАТУРА

1. Балаян, Г. Г. Информационное моделирование научно-технических программ. М., Наука, 1990.
2. Карапаза, С. Г. Проблемы интенсификации науки: технология научных исследований. М., Наука, 1990.
3. Кориган, П. и А. Гай. Изграждане на локални мрежи с NetWare v.2.2 и 3.x на Novell. С., Техника, 1993.
4. Кръстев, Д. и О. Пишев. Насоки при изграждане на библиотечно-информационна система на БАН. - Сп. БАН, 1991, № 5.

STATE OF LIBRARY AND INFORMATION PROCESSES' AUTOMATION IN THE LIBRARY NETWORK OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Kristina Varbanova-Dentcheva

The article makes a review of the automation stage of libraries from the library network of the Bulgarian Academy of Sciences. The problems of hardware, software, personnel and, not on the last place, orgware of the introduced computer technologies are treated. The priorities of the solved problems are pointed at, such as their insert in the created BASNET and LIBNET, as well as their association with the cultural and information exchange in long-term perspective. Analysis and assessment of the automation state are made from financial, technological and subjective point of view.

Приложение 1

Библиотека	Техн.осигуряване	Програмно. осигуряване
Химия	1 бр.IBM/PC-286, IBM/PC/XT,26р. "Правец-16";200MB, 40MB,20MB, 16бр. CD-ROM	Внедрен е MICRO/ISIS-V2.3, SANDRA,MOLCKICK БД книги,пер.изд.,межд.н.пр. гезидерата липси,своб.кам. пер. изд.за химия В СУ, ЦТБ чужестр. л-ра по химия бibil. в Б-я; CD-ROM: Current Facts in Chemistry;Medline,Dangerous goods, Current contents with Abstracts; спомаг.справочник към Beilstein Handbook of Organic chemistry Внедрена е "БИБЛИО- ДАКОМС"
Математика	2 бр.IBM/PC/AT-286, 2MB RAM, 40MB, 1 бр.5.25", 1 бр. "Правец -16",640, 20 MB	Внедрен е PROCITE и опитно MICRO/ISIS-V2.3; БД книги, пер.изд. Библ. справки по програмите Current Contens,Life Sciences Внедрен MICRO/ISIS-V2.3
Физиология	16бр.IBM/PC-386/DX, 16бр.IBM/PC/XT,JPIШр	Внедрен е PROCITE и опитно MICRO/ISIS-V2.3; БД книги, пер.изд. Библ. справки по програмите Current Contens,Life Sciences Внедрен MICRO/ISIS-V2.3
Метеорология	16бр.IBM/PC-386/DX, ROBOTRON 180	Внедрен MICRO/ISIS-V2.3;
Балканистика	1 бр. IBM/PC/AT-286 16бр. ФДУ 5.25, цв.м. 640K, 80 MB, STAR NX-15	Изградени БД и автот. каталози на книги, период. изд.,библиогр.на балк. изследв.институции по про- блемите на балканистика- та, персоналия
Икономически	IBM/PC/XT, 16бр. ФДУ 5.25", цв.м.,640K,20MB	До 1993 г. Внедрена собстве- на с-ма;БД на книги, период. изд., персоналия, Внедрен MICRO/ISIS-V2.3
Демография	IBM/PC/AT-286 лазерен и обикновен принтер	Внедрена "РОХ+", БД по демография, библиография на публ.по проблематиката на института
Имунология	"Правец-16", М-88	Внедрена "PROCITE"

ДА ЗАПАЗИМ МЕЖДУНАРОДНИЯ КНИГООБМЕН

ст.н.с. кфн Мария Аргиррова-Герасимова

Централната библиотека на Българската академия на науките осъществява значителен по обем и тематично многоаспектен по съдържание международен обмен с публикациите на Академията - книги, периодични и серийни издания, които изпраща в научни библиотеки, музеи, дружества, организации и т.н. Гъвкавият механизъм на координация на постъпленията от чужбина чрез книгообмен, покупка, абонамент, дарения осигурява изграждането на академичен библиотечен фонд, отговарящ на необходимите изисквания. Но настъпилите финансово трудности през последните години промениха в значителна степен политиката на комплектуване и съществуващия баланс на постъпленията. Рязко се съкрати броят на закупуваните включително абонираните заглавия, нараснаха даренията. Международният книгообмен се превърна в почти единствен източник за набавяне на чуждестранна литература.

Интересен и полезен е анализът за състоянието на международния обмен през последните три години 1990 - 1992 г. Той дава възможност да се изявят тенденциите в неговото развитие и да се оцени приносът му за изграждане на академичния фонд.

По отчетни данни през 1990 г. са поддържани книгообменни контакти в съответствие със сключените двустранни договори с 3165 партньора от 92 страни. През същата година от тях постъпват в Централната библиотека 4213 заглавия периодични издания в 4980 екземпляра и 4258 заглавия книги в 4656 тома. Това е един значителен поток от научна литература, чрез която българските учени и специалисти се запознават с чуждестранния научен опит и постижения в областите на науката, техниката, културата и изкуството. Постъпленията по книгообмен съставляват 57,4% от всички набавяни в академичната библиотечна мрежа заглавия книги и периодични издания и са водещи при комплектуването. За периодични-

те издания техният дял е още по-висок - 60,9%, докато за книгите достига до 54,4%. Стойността на набавяната литература възлиза на 250 826 лв.

След 1990 г. настъпва криза в цялостното комплектуване на Централна библиотека, която се изразява главно във финансовата стагнация и количествения спад на постъпленията. Прирастът на литературата по книгообмен също намалява. През 1991 г. са получени 3926 заглавия периодични издания или 287 заглавия по-малко в сравнение с предходната година. През 1992 г. те са само 3456 заглавия или отново намаляват с 470 заглавия. Но въпреки това книгообменните постъпления имат най-голям относителен дял в годишния прираст на периодиката - 73% през 1991 г. и 77,3% през 1992 г.

Подобно е съотношението и при книгите. През 1991 г. те съставляват 65,2% от всички комплектувани заглавия книги. През следващата година дельт им нараства на 70,1% като многократно надвишава покупката, която е само 3,9%.

Или всички постъпления по книгообмен през 1991 и 1992 г. съставляват съответно 68,5% и 73,4%. Тези данни несъмнено доказват, че академичният библиотечен фонд се гради на базата на постъпващата по международен обмен научна литература. Внушителни са цифрите и на стойността на получените издания през споменатите по-горе години: 589 417 лв. и 8 443 820 лв. (360 000 щ.г.).

Въпреки безспорният принос на международния обмен за изграждане и развитие на библиотечния фонд на БАН и за осигуряване на библиотечно-библиографското и информационно обслужване на българските учени и специалисти, Централната библиотека среща все по-големи трудности за неговото осъществяване.

Непрекъснатият ръст на цените на книжния пазар, рязко увеличаване на пощенските разноски, които почти се изравняват по стойност със закупуваната и изпращана литература, хроничният дефицит в бюджета на библиотеката изключително затрудняват нормалния ритъм на книгообменната дейност. Международният обмен стеснява своята база и поради структурните промени в издателската дейност на БАН и финансирането на академичните списания и серии издания. До 1990 г. Централната библиотека получаваше по 36 безпла-

тни екземпляра от всяка академична публикация, която изпращаше в големите научни библиотеки и на чуждестранните членове на БАН. По решение на Издателството на БАН предоставянето на безплатни екземпляри беше прекратено. Това допълнително натовари финансово библиотеката. За да се запазят книгообменните договорености с чужбина и да се изпращат нашите издания на авторитетни учени, се наложи наред с останалите академични публикации да се закупуват и горепосочените.

Значителни и нарастващи са разходите за поддържане на международния обмен. Все повече финансови средства са необходими за закупуване и изпращане на академичната литература в чужбина. Ако през 1991 г. те възлизат на 203 082 лв., то през следващата нарастват 2,15 пъти, а през 1992 г. - 10,63 пъти в сравнение с 1990 г. и достигат до 2 158 981 лв.

Особено рязко се повишават пощенските разноски: от 16 547 лв. през 1990 г. до 829 317 лв. през 1993 г. или 50,11 пъти повече само за две години.

С малко по-бавни темпове нараства стойността на закупуваната академична литература: 186 535 лв. за 1990 г. при 1 329 664 лв. за 1992 г. или 7,12 пъти повече.

Сравнението между изразходваните средства за поддържане и развитие на международния обмен и стойността на получаваните публикации още веднъж убедително сочи, че въпреки значителните разходи, той е оптимален източник за комплектуване на чуждестранна литература, сигурен и гарантирал канал за получаването ѝ в Централна библиотека.

За да се намалят разходите, свързани с изпращането на българските издания в чужбина, в края на 1992 г. Централната библиотека прекрати договора с РЕП и пое изцяло тази дейност, като за целта склони нови договори с редакциите на академичните списания за разпространението им чрез сектор "Международен книгообмен". Реализираните финансови средства, които възлизат на над 30 000 лв. се използват за закупуване на литература от българския книжен пазар.

Политическите промени в страните от Средна и Източна Европа подействаха като допълнителен фактор за преоценка на съществуващата политика при осъществяване на международния книгообмен. Основните положения, залегнали

В нея през последните години, и задълбоченият структурен анализ на постъпленията на чуждестранна литература и разпределението ѝ в библиотечната мрежа на БАН, включително и във финансов аспект, както и на тенденцията за преструктуриране на науката, научните организации и техните библиотеки в чужбина и у нас станаха база за определяне на няколко ръководни принципа, на които се основава дейността при обмена на литература, а именно:

ПРИНЦИП НА СЪОТВЕТСТВИЕ, който изисква получаваните издания на традиционни или нетрадиционни носители по съдържание да са насочени към тематиката на провежданите в БАН фундаментални и приложни изследвания, а също и към актуалните национални приоритети - екология и природа среда, изхранване, обществени отношения, и т.н.

ПРИНЦИП НА ЕКСПЕРТНА ОЦЕНКА за научната стойност и необходимост от получаване на изданието в съответната библиотека от мрежата на БАН с оглед нейния профил на комплектуване. Оценката се извършва от библиотечните съвети при академичните библиотеки, чийто членове са учени и специалисти от научните институтуи и други поделения на БАН.

ЕЗИКОВ ПРИНЦИП, според който постъпващите издания трябва да са публикувани на активно ползванието от широк кръг научни работници и специалисти езици - английски, немски, френски, руски или на други по-малко ползвани езици, но с резюме на горепосочените, а също и по искане на академичния институт, център или звено, при което има библиотека, с оглед научната стойност на изданието.

ПРИНЦИП НА КООРДИНАЦИЯ между получаваните от различни източници книги и периодични издания - абонамент, покупка или подарение. В съответствие с този принцип в библиотечната мрежа се осигурява един екземпляр от желаното заглавие, като се подбира най- сигурния и най-икономичния начин за комплектуването му.

Координацията се осъществява и при разпределението и насочването на единствените екземпляри на трудове с интердисциплинарен характер, т.е. по т.н. гранични науки между отделните научни библиотеки. Този принцип се съчетава с принципа на съответствие.

ПРИНЦИП НА ПОДБОР при комплектуване на издания на чуждестранни академии. Той се прилага от 1990 г. и замени принципите на пълнота и изчерпателност при набавяне на академични издания. Принципът е тясно свързан с езиковия принцип и този на съответствие с тематиката на научноизследователската и приложна дейност в БАН.

ПРИНЦИП НА ОГРАНИЧЕНА ЕКЗЕМПЛЯРНОСТ на получаваните периодични издания. С него се замени принципът за многоекземплярно комплектуване на академични издания от бившите социалистически страни. Набавяне на заглавия в 3 и повече екземпляра се допуска само при списания с широк многоаспектен профил и такива с интердисциплинарен характер, чието присъствие е наложително именно във филиалната библиотека в непосредствена близост до читателите. Този принцип се свързва с принципа на еквивалентност при размяната на публикации между книгообменните партньори.

ПРИНЦИП НА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ между книгообменните партньори при изпращане и получаване на литература. Свежда се до поддържане на изгоден за Централната библиотека книгообменен баланс. Изключения се допускат при:

- безвъзмездно изпращане на академична литература на чуждестранните членове на БАН, на българските посолства и културни центрове в чужбина;
- подпомагане с академична литература на българските малцинства в чужбина;
- изграждане на сбирки от славистична литература в библиотеки към славянски факултети в чужбина;
- осигуряване присъствието на академични публикации в големите научни библиотеки в чужбина;
- приемане от световни организации, фондации и др.п. институции на издания (дори непрофилни), ако са единствени екземпляри в страната и в националния библиотечен фонд.

ПРИНЦИП НА ПОЛЗВАЕМОСТ на получаваната по книгообмен литература от читателите на БАН. Той се прилага много внимателно, тъй като в библиотечната мрежа не е провеждано наблюдение над ползваемостта на тези издания. Оценката на библиотечните работници не винаги почива на документирани факти, свежда се почти изцяло до лични впечатления, които носят известен субективен характер. Освен

това ползването на периодичните издания зависи не само от научната и информационната им стойност, но в значителна степен и от научното равнище на читателите, които може би в дадения момент не са в състояние да оценят качествата на определени заглавия. Езиковата подготовка на потребителите също има решаващо значение за търсенето и четенето на чуждестранната литература. За да може аргументирано да се потвърди ползваемостта или неползваемостта на дадено издание, е задължително да се проведе изследване на целия поток от получаваната по книгообмен литература.

Приложението на този принцип се свързва с принципите на съответствие и експертна оценка.

За достигане на възможно пълна реализация на основните принципи в практическата дейност след 1990 г. в сектор "Междunaроден книгообмен" се провежда задълбочен и пълен обзор и анализ на всички книгообменни партньори. Тази отговорна, продължителна дейност цели установяване на възможно най-изгоден еквивалентен обмен с партньорите, актуализирането на книгообменните договорености и склоочване на нови - изгодни за Централната библиотека. И като крайен резултат - комплектуване на фонд чуждестранна литература с доказана научна стойност.

В хода на анализа беше изискана експертна оценка от библиотечните съвети: издире се и се преустанови получаването на непрофилна за библиотечната мрежа на БАН литература. Редица периодични издания се пренасочиха по профил между библиотеките. През 1990 г. се прекъснаха 182 книгообменни договора, през 1991 - 319, а през 1992 г. - 698. Едновременно с това се склоочиха нови договори с 62 партньора (1990 г.), 97 партньора (1991 г.) и 56 партньора (1992 г.). Задълбоченото разработване на съществуващите контакти доведе до постъпване на нови заглавия периодични издания - 132 заглавия, 226 заглавия и 175 заглавия съответно за периода 1990 - 1992 г. Въпреки че в края на този период книгообменните партньори са 2359 или с 806 по-малко, отколкото през 1990 г., те са активни и от тях постъпва актуална, профилна научна литература и особено периодични издания, чийто списък е утвърден от библиотечните съвети.

Продължителната дейност вече има положителни резул-

тати по отношение и на текущите постъпления - към м. ноември 1993 г. се установи, че по пътя на книгообмена се получават 5426 заглавия списания и поредици и около 3000 тома книги. Значителни са показателите от ОНД (1042 заглавия периода и 819 т. книги), Германия (522 заглавия периода и 733 т. книги, от които 448 т. дисертации), САЩ (414 заглавия периода и 319 т. книги), Полша (397 заглавия периода), Франция (244 заглавия периода и 355 т. книги), Швеция (232 т. дисертации) и т.н.

Междunaродният книгообмен заема важно място в системата за осъществяване на научни и културни връзки между държавите, той е средство за укрепване на научните контакти на българските учени. Централната библиотека се стреми да запази съществуващия статут на международния книгообмен, да издирива нови източници за комплектуване на академичния библиотечен фонд с чуждестранна научна литература и да изгражда информационна база за развитие на българската наука.

SAVE THE INTERNATIONAL BOOK EXCHANGE

Maria Argirova-Gerassimova

The tendencies in the development of the Central Library's international exchange after 1990 determine its leading role in the creation of the Academy's library foreign literature collection. The difficulties related to the structural changes in the Bulgarian Academy of Sciences are outlined, as well as the financing of its publishing production, the increase of prices on the book-market, etc. The new situation demands application of new principles in the multilateral activity for scientific literature exchange and the filling of the already approved ones with new contents. The underlying principles are: relevance, expert assessment, coordination, selection, limited copy number, equivalency, usability, language. The new aspects of the international exchange policy should be involved within optimum limits in the integral policy of the Central Library for the formation of the Academy's library collection.

ОТНОВО ПО ВЪПРОСА ЗА МАРКЕТИНГА НА СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ В АКАДЕМИЧНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

ст.н.с. кнн Цветана Стайкова

н.с. кfn Никола Казански

Съвременното обществоено развитие и в частност развието на библиотечно-информационните процеси поставя решаването на въпросите на маркетинга в справочно-информационната дейност /СИД/ с цялата му важност и неотложност.

От общите определения на маркетинга в нетърговските дейности най-подходящо за дефиниране маркетинга на СИД в академичните библиотеки е това на Ш. Левлок и Ш. Вайнберг, а именно: "Маркетингът е ръководна функция, която свързва експлицитно организацията с нейната външна среда - не само с действителните и потенциалните потребители, но така също с финансирящите я институции и други свързани с нея органи." [1]

Приложена към същността на информационния маркетинг, тази дефиниция предполага преди всичко изучаване на информационните потребности. Разгледан в по-широк план, този въпрос включва не само тяхното проучване с цел оптималното им и своевременно задоволяване, но и "разпознаване" на действителните нужди на потребителите на информация, които не винаги успяват да ги формулират адекватно. Или с други думи, чрез информационния маркетинг "се възсъздават" потребителските нужди.

Основен инструмент на маркетинга на СИД е така нареченият МАРКЕТИНГ-МИКС. Той има 5 главни елемента, а именно:

1. ПРОДУКТ /услуга или дейност/ - в най-широк аспект това при СИД е общият краен резултат, обозначаван още с маркетинговия термин "пърформанс". Той включва издания - печатни и на нетрадиционни носители /биографски, библиогра-

фски и др. справочници/ и услуги /библиографски и фактографски справки/, а така също и теоретико-методични разработки и указания за тяхното изработване. Тук стоят въпросите: достъпъчни ли са елементите на продукта, достъпъчно широк ли е техният регистър с оглед задоволяване на информационните потребности; кои от тях биха били елиминирани и какви нови ще се включат в дейността на библиотеката; кои са положителните им страни и недостатъците; какви са отзивите, рекламиращите и препоръките на потребителите. Верният отговор и решаването на тези въпроси в най-голяма степен обуславят правилните насоки в маркетинговата политика на СИД.

2. ПЛАСМЕНТ - представлява достъп до справочно-информационните продукти и услуги и по-точно до "необходимия продукт, в необходимото време, на необходимото място" [2]. По тъкъв начин СИД в академичните библиотеки се явява като "посредник" между информационните продукти и ползвателите. Редица предпоставки са определящи за правилното изпълнение на тази му роля - трябва да се проучи в каква степен пласментът отговаря на нуждите на клиентелата и дали има бели полета; нужни ли са промени в начините на разпространение на информацията; осигурена ли е нейната достъпност и улеснено ли е ползването ѝ. Лесноосъществимият и удобен достъп до необходимия продукт доказва правилността на маркетинговата политика на СИД.

Тук особено голяма роля играе личният контакт на библиотекаря и документалиста с потребителите; нещо повече - необходимо е информационният разговор да се проведе в обстановка на доверие, да се създадат благоприятни условия, "клиентът" да се насочи към това, от което наистина се нуждае. Не е случайна констатацията, че качеството на информацията зависи не само от квалификацията на специалистите, които я дават, но и от техните лични контакти с потребителите, въз основа на които е улеснено намирането на най-точните и верни отговори.

3. ПЕРСОНАЛ - това е сравнително нов, много важен елемент на маркетинга-микс. Под персонал се разбира целият персонал на библиотеката, а не само служителите, пряко ангажирани в СИД; от тук и ефективността на СИД е резул-

тат, макар и в различна степен, от цялостната дейност на всички работещи в библиотеката. Тук фазите на производство и пласмент са едновременни, като целият персонал участва в тях. Освен това самият "клиент" също участва в процеса посредством взаимодействието между него и персонала в момента на получаване на справочно-информационната услуга [3]. Разбира се, най-важна все пак е остава ролята на персонала, който пряко извършва СИД. За повечето ползватели на библиотеката именно тези библиотекари създават общото впечатление за цялата библиотека и нейната дейност. Тяхната роля за имиджа на СИД е решаваща [4]. Тук с особена важност стоят проблемите: достатъчно ли са на брой, имат ли необходимата квалификация, добре ли са организирани и ръководени специалистите в това библиотечно звено, което пряко осъществява СИД. И един въпрос, който звучи съвсем актуално и императивно - конкурентноспособни ли са те по отношение на колегите си в подобни звена на другите библиотеки?

4. ЦЕНА - на пръв поглед елементът ЦЕНА има по-слабо значение в маркетинга на СИД, отколкото в класическия маркетинг. Но това се отнася до паричната цена, която все още има символичен характер. Съвсем различно стои въпросът с така наречената социална цена на СИД. Тук се включват: а/ усилията за достъп до информационните продукти; б/ времето за справочно-информационната услуга, което има пряк стойност израз според израза "Времето е пари"; в/ психологическата цена при използването на новите информационни технологии и продукти. А бъдещето ще покаже дали няма да се възприеме и наложи като по-целесъобразно и устойностяващо на продуктите и услугите и определяне на паричната им цена.

5. МАРКЕТИНГ КОМУНИКАЦИЯ - това е съвкупност от средства, често наричани "комуникационен микс", които позволяват да се поддържа редовен контакт с пазара [5]. Те са: реклама, връзки с обществеността /пъблък рилейшънс/ и промоционни дейности. Рекламата при СИД включва конкретни пропагандни материали като брошури, листовки, диплани и други, които информират за конкретните детайли от менюто на СИД. Пъблък рилейшънс създава благоприятна обществена нагласа към СИД, и чрез статии, интервюта и ге-

монстрации на нови информационни услуги и продукти се изгражда оптимален "имидж" на цялата библиотека. Промоционните дейности включват реклами и поддържащи дейности, които не попадат в първите две категории. Това са например конкурси, викторини, реклами игри с мострени подаръци [6]. Подобна роля в маркетинга на СИД могат да изпълняват публичните демонстрации на нови информационни продукти, тържествени промоции на дарения на библиотеките и други подобни.

Приложението на маркетинга в СИД има следните главни цели:

- оценка на оптимизацията на връзките със социалната среда;
- запознаване на потребителите с предлаганите информационни продукти и услуги;
- идентифициране на различните групи ползватели;
- оценка на тяхното отношение към СИД и оттук към библиотеката като цяло;
- определяне на конкретните практически задачи;
- разработване на програма за тяхното осъществяване;
- избор на най-подходящите комуникационни канали и средства;
- оценка на крайните резултати;

По такъв начин маркетингът е не само философия за ръководство, но и своеобразен социален феномен - атрибут на съвременното общество и развитие.

Изключително влияние върху приложението на маркетинговите стратегии в СИД имат новите информационни технологии и продукти. Те дават възможност на академичните библиотеки да оптимизират своята дейност в следните направления:

- а/ по-пълно задоволяване на явните и неявни нужди на потребителите;
- б/ по-ясно интегриране на библиотеките в обществената среда;
- в/ превръщане на библиотеката в абсолютно необходим обществен посредник между потребителите и информационната среда.

Прякото въздействие на новите информационни техноло-

ши върху маркетинговата концепция на СИД се вижда на първо място в диверсификацията на предлагания продукт. Предлагат се вече не само документални източници на информация /книги, списания/, а все повече и информация под формата на текст, образ и звук. Това се илюстрира от най-новото развитие на CD-ROM и други съвременни носители на информация.

От друга страна новите технологии са средство за оптимизация на библиотечната дейност посредством автоматизирането на някои рутинни, технически библиотечни процеси и дейности като каталогизиране и други. Библиотекарят от описвач и библиограф все повече се превръща в информатик-комуникатор. Всичко това безспорно увеличава обществения престиж на академичната библиотека. Оттук идва и все понарастващото значение на СИД в нейното управление посредством информационния маркетинг.

Модерните информационни технологии са така също средство за рационализиране на обмена между библиотеката и нейната среда. Последната включва потребителите, конкурентите и ръководните органи. Посредством ефективното използване на съвременни информационни продукти и системи в библиотеката, и особено на маркетинга в СИД потребителят се превръща в "клиент", увеличава се конкурентната способност и се издига авторитетът на академичната библиотека пред висшестоящите органи.

По този начин самите нови информационни технологии се превръщат в мощно средство за развитие на маркетинга на СИД в академичните библиотеки.

Това става, разбира се, и на базата на отчитане непрекъснато изменящата се външна среда. Затова никога не бива да се поставя под въпрос всяка промяна в стратегията на СИД, предизвикана от еволюцията на средата и потребителското търсене. "За постигане на действителни резултати трябва да се смени посоката, ако ветровете духат обратно на нея" [7]. Нещо повече: действията трябва да се преподават нито много рано, нито много късно, а в момент, когато системата е готова да реагира максимално правилно. "Единствената сигурност /в нейното функциониране - б.а./ е, че изобщо няма сигурност" [8].

И така, маркетингът е комплексна проява на СИД. Тя се съобразява както с вътрешни, така и с външни фактори, на които винаги трябва да се реагира адекватно и динамично. Тя е обект на редица науки, всяка от които я осветлява от различен ъгъл: психология /по отношение на потребителското търсене/, социология, икономика, статистика и пр.

Не е нужно библиографите и документалистите да бъдат специалисти по маркетинг, но те трябва да се приучват на по-голяма чувствителност и отзивчивост към промените и изискванията на информационния "пазар", на непрекъснат стремеж да създават у себе си рефлекс към маркетинг.

Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я

1. LOVELOCK, Ch. and Ch. WEINBERG. Marketing for public and nonprofit managers. New York, 1984, p.12.
2. Так там, с. 282
3. FLIPO, J. -P. La management des entreprises de services. Paris, 1984, 89-90.
4. HOBSON, C. et al. Circulation / reserve desk personnel effectiveness. - **Journal of academic librarianship**, 13, 1987, 93-98.
5. VANETTI, M. La communication-marketing dans les petites et moyennes entreprises. Geneve, 1984, p.19.
6. DARMON, R. Le marketing: fondements et applications. Montreal, 1982, p.327.
7. CHIROT, F. Les patrons de la complexité. - **Le monde-Initiatives**, 18 mars 1992.
8. ALZICOVICI, F. Idées neuves. - **Le monde-Initiatives**, 18 mars 1992.

ONCE AGAIN ON THE PROBLEM ABOUT REFERENCE AND INFORMATION ACTIVITY MARKETING IN THE LIBRARIES AT THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Tsvetana Staikova
Nikola Kazanski

The principal accent in considering the reference and information activity (RIA) marketing is put on the study of information needs.

The substantial means of reference and information activity marketing is MARKETING-MIX, consisting of five elements:
1. PRODUCT (service or activity - a final result of RIA);
2. DISSEMINATION - access to reference and information products and services; 3. PERSONNEL; 4. PRICE - including social costs, too;
5. MARKETING-COMMUNICATION: advertising, public relations, promotion.

Influence of the new information technologies and products on the application of marketing strategy in RIA.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА АНОТАЦИИТЕ

доц. Цеко Н. Димитров

Класификацията се прилага широко във всички области на научната и практическата дейност. Тя е база за подреждането на явленията и предметите и с това подпомага разкриването на вътрешните закономерности на обективния свят. Всяка класификация трябва да се основава на научния анализ на класифицираните обекти и понятия и да показва взаимните връзки и закономерности между тях [1]. Без разкриване на връзките и различията между предметите и явленията не е възможно тяхното проучване.

Що се отнася до класификацията на анонциите, то, както подчертава и Е. И. Шамурин, "доколкото анонциите определят лицето на библиографското помагало и ... се явяват сродство за реализация на неговото целево и читателско предназначение, правилното установяване на видовете анонции и привеждането им в система придобива голямо значение за практиката по съставянето на библиографски указатели" [2]. Затова и проблемът за класирането на анонциите е бил разработван още от началото на нашия век най-напред от известния библиотековед Е. Savage в излязлата през 1906г. книга "Manual of descriptive annotation" [3], а след това от И. П. Жук и М. Е. Минчина [4], А. Г. Фомин [5], В. Н. Денисевич [6], Е. И. Шамурин [7], Х. Хайнес [8] и гр.

У нас проблемът за класирането на анонциите досега изобщо не е разработван.

Съвременните класификационни схеми трябва да съответствуват на съществуващата практика и да отразяват функционалното предназначение на библиографската информация, т.е. при типизацията на анонциите основният критерий трябва да бъде същият, който се прилага и при класификацията на библиографията като цяло. Този основен критерий е общественото (функционалното) предназначение на анонциите. Останалите критерии играят спомагателна роля. По функционално предназначение анонциите се делят на два основни вида: справочни и препоръчителни.

Справочна е "анотацията, уточняваща неясното заглавие на документа и (или) даваща за справочни цели допълнителни, предимно фактически сведения, които не се съдържат в библиографското описание" [9].

Преобладаващите функции при справочните анотации са: идентифицираща, индикативна, справочна, информативна и сигнализираща. Най-характерен тяхен белег е преди всичко кратката и лаконична форма на изложение, използване на т. нар. "телеграфен стил", на безглаголни изречения и др. Размерът им обаче е твърде различен - от една-две думи, понякога прибавени в прости скоби към основното описание, до 15-20 и повече изречения. Размерът им зависи от същите фактори, които определят изобщо размера на анотациите: значимостта на антирания документ, неговата тематика, гробността при групировката на материалите в библиографските указатели, техния вид, целевото и читателското им предназначение и др. За разлика от препоръчителната, в справочната анотация по-рядко се посочват сведения за автора и за читателското предназначение на документа.

В справочната анотация се уточнява темата, проблематиката, литературната форма, типа и вида на документа, което улеснява потребителите при изdirване на необходимите им публикации.

В специалната литература справочните анотации се срещат и под термина "описателни". Той обаче не може да се приеме, защото не дава ясна представа за тяхното същество, тъй като този вид анотации не се използват само за разкриване на външни, формални елементи на документа, а изясняват и неговото съдържание. В тях, когато е необходимо, се посочват някои явни недостатъци и грешки в документа. За тази цел могат да се използват характерни изводи от рецензии, показващи най-съществените слабости на антиранията публикация.

Справочните анотации се използват предимно в текущите универсални и научно-спомагателните библиографски издания.

Препоръчителната анотация е "анотация, характеризираща и оцеляваща документа, с отчитане нивото на подготовката, възрастовите и други особености на потребителя, за

които тя е предназначена" [10].

Препоръката на документите е пряко свързана с преценката на техните положителни или отрицателни качества, затова в препоръчителната анотация винаги, пряко или косвено, присъства оценката. Тя може да се съдържа в характеристиката на автора, актуалността на темата и нейното значение за конкретна читателска група. Освен това, в препоръчителната анотация е много важно да се изтъкне научното и практическото значение на дадено произведение, приносът на автора за решаването на даден проблем, ролята на произведението за развитието на нов клон на науката и пр. Анотациите в препоръчителните помагала, предназначени за библиотекари, учители и лектори, е полезно да съдържат не само характеристика на произведенията, но и методични препоръки за работа с тях, съобразени със специфичните особености на отделните читателски групи.

Препоръчителните анотации обикновено значително превишават по обем справочните. При тях не важи в такава степен и изискването за лаконичност, защото ако справочните анотации са предназначени за преглеждане, препоръчителните се нуждаят от внимателно прочитане, макар че и при тях изискването за краткост и точност си остава в сила.

Препоръчителните анотации могат да се използват и в научно-спомагателните библиографски указатели в тези случаи, когато трябва да се даде характеристика на значителни и ценни в научно отношение документи, като се подчертават техните качества.

Същностно-функционалните различия между справочното и препоръчителното антирание се състоят в това, че справочните анотации служат като едно от средствата за практическа реализация на справочната и комуникативната функция, а препоръчителната - на оценъчната функция на библиографската информация. [11].

По начина на характеристика на документа анотациите се делят на: общи, аналитични, групови.

Общата анотация характеризира документа изцяло и включва различни сведения - за автора и неговото творчество, за историята на написване, познавателната, научната или художествената стойност на произведението, читателското

му предназначение и пр. Тази анотация се прилага в текущите и ретроспективни библиографски издания с универсален характер (напр. "Нови книги") или когато съдържанието на документа съвпада изцяло с тематиката на библиографското помагало.

Аналитичната анотация се прилага, когато темата на библиографското издание или на негов дял е по-тясна от темата на документа. Тогава той се анатира не изцяло, а частично, т. е. само тази негова част, която съвпада с темата на указателя или на дяла, в който е поместен. Понякога се допуска най-напред да се дава обща, а след това аналитична характеристика на документа. По-често това се прилага в препоръчителните библиографски помагала, защото подчертавайки едни или други страни на произведението, от гледна точка на съответствието на темата на указателя, библиографът винаги рискува да даде невярна, едностранична представа за произведението като цяло. Особено реална е тази опасност при аналитичното анатиране, когато главата, параграфът, страницата, отделното изказване могат да се окажат откъснати от контекста на произведението.

В аналитичната анотация трябва да се покаже връзката на съставната част на документа с темата на помагалото или с дяла, в който е поместена.

Ако е необходимо, от аналитичната анотация може да се направи препратка към описание, в което съдържанието на същото произведение е разкрито изцяло. В зависимост от темата, вниманието на читателя може да бъде насочено към едни или други, разглеждани в първичния документ въпроси или към различните аспекти, в които се разглеждат тези въпроси. Многоаспектичното разглеждане на даден проблем в различните документи се осъществява по различни начини. В едни случаи на един аспект е посветено цялото произведение, в други той е разгледан в дял, параграф или е разпръснат на различни места в произведението.

При аналитичното анатиране могат да се използват три начина:

- аналитично описание само на частта, която ни интересува (която отговаря на темата);
- изтъкване само на съответстващите на темата въпро-

си и с посочване в анотацията на страниците, на които те се намират;

- с използване на подходящи изрази ("разглежда се и ...", "анализиран в аспекта на ..." и пр.).

Груповите анотации характеризират няколко близки по тематика или по други признаки издания. Тяхното приложение позволява по-икономично да се съпостави и да се покаже сходството и различията между анатираните документи. Тези анотации се използват главно в препоръчителната библиография.

На практика се прилагат три разновидности на груповото анатиране:

- анатиране на няколко произведения от един или няколко автори;
- анатиране на произведения, обединени от единна издателска форма - например тематични сборници;
- включване на описането на едно произведение в анотацията на друго.

За съжаление, у нас почти не се използват възможностите на груповото анатиране и това понякога довежда до неоправдано увеличаване обема на библиографските помагала. Като анатирам книги с еднаква тематика, за да има разлика в анотациите им, библиографите понякога не предават точно тяхното съдържание.

Груповите анотации могат да прераснат във въвеждащи текстове към различни раздели на библиографските указатели, давайки обобщена характеристика на всички включени в раздела произведения. Наличието на такива добре разработени, въвеждащи текстове към разделите намалява необходимостта от даване на подробна характеристика на всеки документ, което довежда до намаляване обема на анотациите и до икономия на място.

По дълбочина на преработката на първичния документ или по обем анотациите се разделят на: кратки, разширени, реферативни.

Кратките анотации обикновено се използват за доизясняване на неясните заглавия, за посочване на вида, типа, литературната форма на документа и пр. Кратки са и анотациите на документи, които не представляват особена ценност или

съдържанието им може да се характеризира с няколко думи.

Разширен са анотациите, които предават по-подробно съдържанието на документите, разкриват тяхната тематика, дават подробни сведения за автора, за неговото творчество и пр. Към разширение анатации В. П. Леонов [12] причислява и вторичните документи, които в специализираната литература се наричат индикативни реферати. И действително има основание за това.

Всички автори, които причисляват индикативния реферат към реферативната анатация, изтъкват като негова основна функция уведомяването на читателя за появата на даден документ, т.е. той има за цел да насочи вниманието и ориентира читателя в смисъла и необходимостта от използването му - същите функции, които има и анатацията. В индикативния реферат се използват характеристики за анатацията изрази, като "гадени са", "разгледани са", "приведени са" и пр.

В западната литература се наблюдава едно сближаване и премахване на границите между анатацията и индикативните реферати и често типични анатации се причисляват към тях. В международния стандарт ISO 214-1976 (Е) са дадени няколко примера за индикативни реферати, от които ще посочим един:

Заглавие: Холандски съоръжения за химическата индустрия.

"Дискусия за производството в Холандия на съоръжения за петролната и химическата промишленост, включваща изпарители, дестилационна апаратура, помпи, компресори, печи и газови резервоари".

Според нас, в посочения пример са налице всички необходими белези за една типична анатация.

М. А. Брикман и М. П. Бронштейн [13] изразяват мнение, че индикативния, наречен от тях указателен или сигнализационен реферат, въобще не е реферат, а анатация.

В. П. Леонов пише, че "в разширение анатации някои аспекти от съдържанието на първоизточника могат да бъдат представени не обобщено, а конкретно, т.е. с изложение на методиката или резултатите от работата. Подобен тип анатации се отнасят към реферативните" [14].

За реферативни анатации пишат още Е. И. Шамурин [15], Н. В. Здобнов [16], Н. П. Зыбина и О. А. Лицкевич [17].

За разлика от Е. И. Шамурин, който отделя реферативната анатация само по формален признак - по размер, Н. В. Здобнов прави това по функционален признак. Той пиша: "Реферативната анатация се стреми да даде отговор на въпроса какво се говори в библиографираното произведение, а после излага неговото съдържание, ограничавайки се само с основните мисли и факти, влизащи в съдържанието на произведението" [18].

Е. И. Рюскин също смята, че когато анатациите разкриват не само препоръчваната работа, но и основните идеи и положения, такива анатации се наричат реферативни [19].

Ние сме на мнение, че реферативната анатация има право на самостоятелно съществуване. При това главният ѝ отличителен белег е не само и не толкова обемът, а нейното съдържание - в многостраничното и по-сълбоко разкриване на документа с включване в анатацията на повече фактически данни, с разкриване целта и практическите резултати от дадено изследование.

В. П. Леонов класира анатациите и по форма на представяне, което според него все повече се налага от необходимостта за формализация на текста с цел внедряването им в автоматизирани информационно-търсещи системи. По този белег той отделя формализирани анатации с телеграфен стил, външният вид на които се доближава до телеграфното съобщение. Тези текстове се разглеждат като документи-посредници между традиционното (интелектуалното) и машинното анатиране.

По степен на механизация той ги разделя на три вида: интелектуални и формализирани - съставени от човека, и автоматически - съставени с помощта на електронни машини [20].

Но това са формални, несъществени белези на деление, които не оказват влияние върху функционалното предназначение на анатациите, защото няма никакво значение дали те са съставени от човека или с помощта на електронни машини. Важен е крайният резултат - качеството на анатациите.

Разбира се, има и други класификационни схеми, изградени на различни принципи на деление, но поради липса на място и

главно поради очевидните им недостатъци - погрешни изходни позиции, неясни класификационни принципи, излишна раздробеност и пр., с което не улесняват, а затрудняват библиографите, на тях няма да се спирате.

Смятаме, че предложената от нас класификационна схема отговаря на теоретичните изисквания и съответства на съществуващата библиографска практика.

Л И Т Е Р А Т У Р А

1. Рудельсон, К. И. Современные документные классификации. М., 1973. 29-30.
2. Шамурин, Е. И. Методика составления аннотации. М., 1959. с. 20.
3. Savage, E. A. Manual of descriptive annotation. London, 1903. 156 р.
4. Жук, И. П. и М. Е. Минчина. Аннотации в каталоге массовой библиотеки.(Методика описательного аннотирования). М., 1929. 142с.
5. Фомин, А. Т. Аннотации. Теория и практика их составления. Л., 1929. 143 с.
6. Денисьев, В. Н. Методика аннотирования книг. - В: Общая библиография. М., 1954. 143-155.
7. Шамурин, Е. И. Методика составления аннотации. М., Всесоюз. кн. палата, 1959. 30-39.
8. Haines, H. E. The art of annotation. - In: Living with books. 2 ed. New York, 1954. 137-155.
9. ГОСТ 7.0-84. Библиографическая деятельность. Основные термины и определения, с. 5.
10. Пак там, с. 5.
11. БИБЛИОГРАФИЯ. Общий курс. М., 1961. с.410.
12. Леонов, В. П. Реферирование и аннотирование научно-технической литературы. Новосибирск, 1986. с. 48.
13. Брикман, М. А. и М. П. Бронштейн. Составление библиографических пособий. Практ. рук. М., 1964. с. 129.
14. Леонов, В. П. Цит. съч., с. 48.
15. Шамурин, Е. И. Методика библиографической работы. М., 1933. 222-225 и Методика составления аннотации. М., 1959. 130-137.

16. Здобнов, Н. В. Библиография и краеведение. Сб. статей. М., 1963. 71 с.
17. Зыбина, Н. П. и О. А. Лицкевич. Методическое руководство по технической информации и библиографии. М., 1947. с. 72.
18. Здобнов, Н. В. Цит. съч., 71 с.
19. Рыскин, Е. И. Методика составления библиографических указателей художественной литературы и литературоведения. М., 1955. 87 с.
20. Леонов, В. П. Цит. съч., 48-49.

ANNOTATIONS CLASSIFICATION

Tseko Dimitrov

The necessity of working out annotations classification is given proof of, a question, which according to the author is put for the first time in our country. The author gives the following criteria for annotations systematization: function (referential and recommended); way of document characterization (general, analytical and group); profundity of primary documents' processing (short, enlarged and abstract).

Some secondary features of annotations systematization are examined, too: The need of text unification in using new library technologies is accentuated.

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННО ОБРАЗОВАНИЕ

КВАЛИФИКАЦИЯ В ОБЛАСТТА НА СПЕЦИАЛНАТА БИБЛИОГРАФИЯ В ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН

ст.н.с. кнн Цветана Стайкова

Централна библиотека на БАН като една от водещите научни библиотеки в България освен функциите си по обслужване на науката играе важна роля и за квалификацията и изграждането на библиотечни кадри, необходими за изпълнението на тези функции.

От една страна в нея се провежда практическа подготовка на студенти от Института по библиотечно дело, въвеждат се в процесите библиотекари, които предстои да работят в библиотечната система на БАН, а от друга - непрекъснато се повишава квалификацията на кадрите в самата Централна библиотека, което естествено дава отражение върху качеството на библиотечно-библиографските процеси в нея.

Степента на подготовката на кадрите, които се квалифицират в Централната библиотека на БАН, както и сферата на техните интереси - библиотекознание или специална библиография, определят приоритетните области, по които си води тяхната подготовка, а също и областите, които играят допълнителна роля. В тази връзка преди всичко се затвърждават получените до този момент в учебните заведения или в други библиотеки теоретични и практически познания. Основната цел обаче при квалификацията на кадрите е запознаване със спецификата на работата в самата библиотека и нейната мрежа.

За тази цел ге се въвеждат в библиотечните и библиографските процеси на цялата библиотечна система на БАН; заедно с това обаче им се препоръчва, за да си изяснят редица въпроси от теорията и практиката на нейното функциониране,

да ползват изданията на Централната библиотека /Известията на ЦБ на БАН, Проблеми на специалните библиотеки, редица справочници и теоретични разработки/. Това обогатява познанията им за нейното развитие в миналото и днес, за нейните перспективи и мястото ѝ в библиотечно-информационната система на България.

Компетентното и цялостно навлизане в проблемите е необходимо както за студентите и дипломантите, които провеждат своя стаж, както за новопостъпилите библиотекари в ЦБ на БАН и нейната мрежа, така също и за специалистите, които вече работят определено време в нея. Усъвършенстването на тази категория специалисти се извършва, освен това, и чрез провеждане на квалификационни семинари. Беседите и дискусиите в тях дават възможност да се навлезе по-дълбоко в процесите, свързани пряко с работата, а така също пазширяват представата им за цялостната дейност на ЦБ и библиотечната система на БАН.

Една от основните области, по които се работи непрекъснато, задълбочено и отговорно от страна на научните сътрудници - библиографи, е повишаването на библиографската подготовка на кадрите и по-точно познанията им по специална библиография, по която ЦБ на БАН играе водеща роля в националната библиотечна система.

На първо място в квалификационната програма се поставя въпросът за мястото и ролата на Българска академия на науките в развитието на българската библиография. Проучванията по този въпрос обхващат периода от създаването в Браила на Българското книжовно дружество /1869г./ до наши дни и предлагат богатата фактология, отнасяща се както до изключително полезни библиографски издания на ЦБ и институтите на БАН, така и до видни български учени библиографи / Васил Стоянов, Константин Иречек, Йордан Иванов, Александър Теодоров-Балан, Никола Михов, Иван Дуйчев, Иван Буреш и гр./

Освен успехите на Централна библиотека и нейните филиали в практическата дейност - изработването на библиографски указатели, по силата на нейната отговорност като център на специалната библиография в областите по профил на Академията, тя има заслуги и за обогатяване теорията

и методиката на специалната библиография. Разработките на сътрудниците на ЦБ на БАН се правят достояние на специалистите, които се насочват към библиографска дейност.

И в теоретичен и в практически план при въвеждането на специалистите и процесите по изработването на библиографско-информационни издания им се внушават следните изисквания: необходимо е да се продължават най-ценниите моменти, възприети като традиция в работата на Централната библиотека; удачно да се съчетават традициите и съвременните тенденции в развитието на библиографската наука. Въвеждането на нови технологии също заема приоритетно място при запознаването на кадрите с усъвършенстването на библиографските процеси и повишаване качествата на библиографските пособия.

Твърде актуален е и въпросът за приемането на нова класификационна схема. С оглед не толкова на политически, колкото на практически съображения, в ЦБ и библиотечната система на БАН се налага прилагането на нова класификация. Това засяга пряко и библиографската работа. Аргументите в полза на УДК са много и безспорни. Но с оглед на това, че не е далеч моментът, когато библиотеките в нашата страна ще имат достъп до многобройни бази данни в европейски и световен мащаб, а в тази връзка те трябва да подгответ и своите масиви за включване в международни системи, наложително и възприемане на повече от една класификационна схема. Затова запознаването на специалистите с УДК, с класификацията на Конгресната библиотека, с възможностите за създаване на ключ между тези системи и ББК, употребявана до сега в ЦБ на БАН и нейните филиали, трябва да заема твърде важно място в тяхната подготвотка. Още повече, че с въвеждането на новите технологии се разкриват още по-големи възможности за използването на повече информационно-търсещи езици, което ще даде своеобразно положително отражение върху разширяване и обогатяване регистъра на библиографските услуги.

Библиографската компетентност на подготвяните в ЦБ на БАН кадри изисква специално внимание за де отдели и на един твърде важен въпрос - за маркетинга на справочно-библиографската дейност и на справочно-библиографските издания в академичните библиотеки. Маркетингът, разглеждан като

философия на пазарното управление, не може да не окаже влияние и на такива същинтелно "непазарни" дейности като библиографско-информационните технологии. Тук основните елементи на класическия маркетинг - производители, продукти, потребители, канали за реализация, реклама и др. - придобиват свои особености в зависимост от условията на дейността и академичните библиотеки. Тяхната интерпретация с оглед спецификата на библиографската работа определя насоките за провеждане на квалификацията на специалистите.

В словото си на проведения през м. май 1992 г. в Тунис Международен семинар на тема "Маркетинг на информационната дейност" представителят на ИФЛА Уинстън Робъртс определи маркетинга като "малка революция в мандалитета на библиотекарите". Затова, според него, "маркетингът на информацията трябва да върви успоредно с маркетинга на професията". Той трябва да е в основата на учебните програми на всички степени на библиотечно-библиографското образование и по-нататъшното усъвършенстване на кадрите.

Оттук произтичат и проблемите, върху които трябва да се акцентира при квалификацията в областа на специалната библиография: успоредно със запознаването с историята и развитието на теорията и практиката в научната библиотека трябва приоритетно да се поставят въпросите на съвременността - маркетинга, новите технологии, различните информационно-търсещи езици - от традиционен и нетрадиционен тип. И всичко това с оглед спецификата на конкретната научна библиотека.

Квалификацията на кадрите трябва да бъде проникната от начало докрай от идеята да се прекрати порочната практика да се произвежда информация заради самата информация. Та може да бъде само адресирана, задоволяваща определени нужди, определен кръг ползватели.

Единствено на базата на посочените обстоятелства и основни пунктове в работата по квалификацията могат да се изградят специалисти, които ще прилагат нов облик на библиотеките като институции, принадлежащи на новото време и открити към бъдещето.

ЛИТЕРАТУРА

1. ТЕОДОРОВ-БАЛАН, А. Български книгопис за сто години 1806-1905. С., БКД, 1909. 1667 с.
2. БИБЛИОГРАФИЯ по природата на Витоша планина. (Отг. ред. Б. Киманов). С., БАН, 1953. 124 с.
3. БИБЛИОГРАФИЯ на литературата по геология на България. Т. 1-4. С., БАН, 1978-1989. (Състав. Кр. Спасова и др.).
4. ВЪЛЧАНОВА, М., Д. ВЕЛЯНОВ и Хр. МАРКОВСКА. Библиография на българската литература по микробиология 1944-1963. Под ред. на Ас. Тошков. С., БАН, 1973. 604 с.; ВЪЛЧАНОВА, М., Н. МУТКУРОВА-КОЛЧЕВА и Св. БЪРДАРОВ. Библиография на българската литература по микробиология 1969-1980. Отг. ред. Ас. Тошков. С., БАН, 1984. 970 с.
5. КИТАНОВ, Б.П. Литература върху висшата флора и растителната география на България 1969-1978. С., БАН, 1984. 240 с.
6. ГЕОРГИЕВА, С. и В. ВЕЛКОВ. Библиография на българската археология 1879-1955. С., БАН, 1957. 384 с.; 2. прераб. и доп. изд. 1879-1966. 1974. 478 с.
7. ПЕРИОДИКА и литература. Т.1. 1877-1892. Ред. колегия: Е. Димитрова, Е. Константинова, Й. Василева, М. Цанева (Гл. ред.). С., БАН, 1985. 1065 с.; Т.2. Ред. колегия: Ив. Сестримски, К. Бъклова, С. Беляева, Е. Трайкова. 1993. 624 с.
8. СЪБЕВА, Е. и М. СТАНЧЕВА. Опис на изданията на БАН 1869-1953. С., БАН, 1956. 538 с.
9. СТО години Българска академия на науките. 1869-1969. Т. 1-3. С., БАН, 1869-1972.
10. АКАДЕМИЦИ и член-кореспонденти на БАН 1988. Библиографски справочник. С., БАН, 1989. 416 с.
11. СТАЙКОВА, Цв. Същност на персоналната литературо-ведска библиография и основни постановки при съставянето ѝ. - В: Проблеми на специалните библиотеки. Темат. сб. С., БАН, 1987, 212-261.
12. СТАЙКОВА, Цв. Как се изработват библиографически справочници за науката. - Б и б л и о т е к о з н а н и е, библиография, книгознание, 1991, N 1, 88-93.
13. СТАЙКОВА, Цв. Пушкин в българската библиография. - В: Проблеми на специалните библиотеки. С., БАН, 1992, 104-123.
14. СТАЙКОВА, Цв. Едно мнение за новия систематичен каталог в Централната библиотека и библиометичната мрежа на БАН. - Библиотека, 1993, N 7, 32-34.
15. СТАЙКОВА, Цв. и Н. КАЗАНСКИ. Маркетинг на спра-вочно-библиографските издания в академичните библиотеки. - Б и б л и о т е к о з н а н и е, библиография, книгознание, 1992, N 2, 5-8.
16. СТАЙКОВА, Цв. и Н. КАЗАНСКИ. Приносът на Българската академия на науките в развитието на българската библиография. - В: П р о б л е м и на специалните библиотеки. С., БАН, 1992, 65-82.
17. КАЗАНСКИ, Н. Библиография на родоизследователската литература в България за периода 1985-1989 г. - Р о г о з н а - н и е, 1990, N 1, 29-32.
18. КАЗАНСКИ, Н. Библиография и научно творчество. - Библиотекар, 1991, N 5, 4-6.
19. КАЗАНСКИ, Н. Методологически проблеми на библиографското отразяване на българската емигрантска литература. - Библиотекар, 1991, N 6, 6-8.
20. КАЗАНСКИ, Н. Onum върху философия на библиографията. - Н о в о В р е м е, 1991, N 6, 83-87.

TRAINING IN THE FIELD OF SPECIAL BIBLIOGRAPHY IN THE CENTRAL LIBRARY AT THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Tsvetana Staikova

The training of new library specialists in the Central Library and the library network of the Bulgarian Academy of Sciences is expressed not only in assimilation of already acquired knowledge, but in introduction to them of the specific character of special libraries, too. Some of the basic problems are pointed at, which are emphasized during initiation in work: characteristics of special bibliography; introduction of Universal Decimal Classification (UDC) as uniform information language; marketing of reference and information activity, place of the new technologies in it. The stress is put on the necessity of information addressee, of concreteness and purposefulness in performing information services.

БИБЛИОТЕКАРИТЕ, ВЪЗПИТАНИЦИ НА ИНСТИТУТА ПО БИБЛИОТЕЧНО ДЕЛО, В БИБЛИОТЕЧНАТА МРЕЖА НА БАН

ст.н.с. к.фил.н Мария Аргирова-Герасимова,
гл. библиотекар Росица Лозанова

В продължение на повече от 30 години библиотечните специалисти, завършили Държавния библиотечен институт (ДБИ), днес Институт по библиотечно дело, постъпват и работят в Централната библиотека на БАН и в мрежата от академични специални библиотеки. Една кратка статистическа справка показва, че към 1993 г. във филиалните библиотеки 50% от всички библиотекари са възпитаници на Института. В Централната библиотека техният брой е по-малък, но все пак значителен за една централна научна библиотека - 16,6%. Ако прибавим и факта, че 8% от завършилите висше образование най-напред са получили дипломи от ДБИ, става ясно значението на Института за подготовка на библиотечни специалисти. В академичната библиотечна мрежа и в Централната библиотека те изпълняват основни библиотечни процеси - инвентиране и регистрация на постъпленията, описание на книги, периодични издания, специални видове издания и др. Видове издания, обслужване в читалните и в заемните служби, организация на фондовете и т.н. А във филиалните библиотеки на БАН те са не само редови библиотекари, но и завеждащи библиотеки. Там в тясно сътрудничество с Библиотечните съвети на съответния академичен институт и под методическото ръководство на Централна библиотека те осъществяват цялостната библиотечна дейност: от библиографското издаване и подбор, комплектуване на литература, поддържане на справочен апарат, класифициране на литературата вълбочна по отрасъл или дори по предмет, организация на фондовете, обслужване на читателите до вторичен подбор и пренасяне на библиотечните фондове при необходимост. И библиотекарите, завършили Института по библиотечно дело, и тези с висше образование и с библиотечен курс, изпълняват едни и съ-

щи библиотечни процеси. Това показва, че студентите получават основни познания, сравнително добър старт, който им дава възможност да се развиват, да бъдат не само изпълнители, но и да израстват професионално.

Нашата дългогодишна дейност и опит с постъпващите млади библиотечни специалисти в Централната библиотека и нейната библиотечна мрежа ни дават възможност да изкажем известни пожелания към Ръководството на Института и преподавателите във връзка с подготовката на библиотечни кадри.

След завършване на Института студентите - вече млади библиотечни специалисти постъпват на работа не само в общеобразователни, но и в научни библиотеки. Би било добре, ако в обучението им се включи кратък цикъл от лекции или спецкурс за спецификата на библиотечните процеси в научните библиотеки (университетски, специални). Така те по-леко и по-бързо ще се адаптират в тези библиотеки и ще могат да разгърнат знанията си, получени в Института. Широко трябва да се застъпят дисциплини, които съответстват на промените и новите тенденции в развитието на библиотечното дело, като библиотечен маркетинг, мениджмънт, библиотечна социология, работа със съвременни технически средства и т.н. Необходимо е да се напишат нови учебници, защото съществуващите са отдавна остарели по съдържание и са ориентирани към библиотечните процеси в общеобразователните библиотеки.

В научните библиотеки постъпва голям поток от чуждестранна литература. За да може тя по-пълноценно и с по-малко усилия да бъде обработена и предложена на читателите целенасочено и навреме, желателно е да се задълбочи езиковата подготовка на студентите по основните езици, на които се издава чуждестранната печатна продукция и се отпечатват международните справочници - английски, немски, френски.

Освен това много полезно би било завършващите Института да преминат през едномесечен стаж в голяма библиотека (научна или общеобразователна), за да се запознаят непосредствено с живота библиотечна практика, да влязат в контакт с различни категории читатели. Дипломните им работи трябва да бъдат насочени към актуални проблеми в библи-

отечното дело - не само теоретични, а третиращи настоящата практика. По този начин завършващите студенти ще получат една аprobация в активната библиотечна дейност, ще умелят да осъзнават и да свържат теоретичните познания с непосредствената практика. Те ще добият по-голямо самочувствие в своята бъдеща истинска работа като библиотечни специалисти.

Създадената възможност за получаване на висше библиотечно образование в Софийския и Великотърновския университети е значителна крачка напред за повишаване на образователното равнище на библиотечните специалисти, завършили Института, и за издигане на професионалния и социален статус на библиотечния работник.

GRADUATES OF THE INSTITUTE OF LIBRARIANSHIP IN THE LIBRARY NETWORK OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Maria Argirova-Gerassimova
Rossitsa Lozanova

A lot of library specialists, graduates of the State Library Institute - today Institute of Librarianship, work in the Central Library and in the library network of the Bulgarian Academy of Sciences. It is pointed out that they receive good general knowledge in the field of library science and bibliography which ensures them a good start as library specialists and an opportunity for professional advance. It is emphasized that they perform not only routine library activities and processes, but they also are at the head of libraries in the academic institutes. In order the students to adapt themselves to the specific conditions and demands of the special library, it is recommended for the Institute to include lectures about the work in special libraries, to enlarge the language teaching, and the themes of the theses to be oriented towards current problems of this type of libraries.

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННА ГРАМОТНОСТ И ОБРАЗОВАНИЕ И КАДРОВОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ВНЕДРЯВАННИТЕ КОМПЮТЪРНИ ТЕХНОЛОГИИ В ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН

н.с.инж. Кристина Върбанова-Денчева

"...Ръстът на научната информация, както и развитието на самата наука се осъществяват по експоненциален закон".

М.Чепиков

В тези условия се вписва библиотеката на бъдещето със специфичните си особености и същевременно като стандартна информационна технология. С внедряване на последните успехи на оптичните, лазерните и кабелни технологии библиотеката се отдалечава безвъзвратно от традиционната форма и само на функционално ниво се запазват библиотечните технологии в силно модифициран вид. През следващото хилядолетие ще бъде невъзможно да се ползват функционалните възможности на библиотеката само със съхранената цял за нея. Ето защо необходимостта от друг вид грамотност вече отчетливо чука на вратите на обучението и образоването през всичките му етапи. Въпросът за придобиване на тази грамотност се превръща в проблем на оцеляването на следващите поколения в условията на новата цивилизация. Доколко сме готови да приемем предизвикателствата на извращия век в битието на нестихваша криза и въпреки нея настъпил ли е качествен скок по отношение на компютърното ограмотяване като първи етап на информационната грамотност? Уви, отговорът на този въпрос е по-скоро отрицателен.

Като се изключи специализираното обучение в Институ-

та по библиотечно дело (ИБД) и филологическите факултети на университетите, както и в компютърно ориентирани специалности във ВУЗ, в средното образование и останалите ВУЗ отсъства каквото и да било обучение по библиотечно-информационни технологии дори и в традиционната им форма. И ако тази форма беше по силите на средно интелигентен студент или ученик с малка консултативна помощ, в новите условия това просто е невъзможно.

Автоматизираните библиотечно-информационни технологии (АБИТ) изискват известно обучение за потребителите, като обхватът и задълбочеността му се определят от два основни фактора:

- Потребителят на АБИТ като библиотечно-информационен служител и съответно прък участник в реализацията и функционирането ѝ;

- Потребителят на АБИТ в качеството на действително краен потребител на библиотечно-информационния продукт.

В първия аспект обучението се вписва в утвърдените програми в специализираните ИБД, ВУЗ и частично ВТУЗ. Необходимо е привеждането на тези програми в съответствие с модерните световни стандарти, разширяване и задълбочаване на познанието за внедрени и функциониращи АБИТ в света с включване на задължителен практикум за работа в мрежа. Тук е особено важно изпредварващото обучение в темпото на внедряваните най-нови научни постижения.

Този проблем стои и пред Централна библиотека на БАН. Наличният кадрови състав е с квалификация, получена по стандартните програми на ИБД, ВУЗ, ВТУЗ и следдипломна специализация, но по основните библиотечно-информационни процеси. Празнотата в компютърното обучение се запълва с провеждане на вътрешни квалификационни курсове и семинари по ускорен цикъл на обучение.

Въпросът за качеството на вземаните решения и ефективността на труда съществено зависи от грамотността и компетентността на кадровия потенциал на библиотеките. В крайна сметка събата на внедряваните автоматизирани библиотечно-информационни системи и свързаните с тях нови информационни технологии зависят от кадрите, които ще

ги ползват, развиват и управляват. На емана, на която се намира процесът на автоматизация в библиотеките, а той е комплекс "човек-машина", "машината" т.е компютрите са второстепенния елемент, определящ е човекът.

Необходимостта от концепция за подготовката на кадри, които ще ползват внедрени вече библиотечно-информационни системи и паралелно с това ще участват в разработването и внедряването на нови информационни технологии, придобива първостепенна важност.

Основен проблем при подготовката на програми за обучение на кадрите е определянето на качественото и количествено равнище на образоването. Тук от особена важност е съставянето на достоверна прогноза за необходимата численост на кадрите. Нарушаването на равновесието между търсенето и предлагането на подходящи кадри за осигуряване на новите технологии е свързано с динамичните изменения в обществения икономически живот на страната и не на последно място от бързото темпо на внедряваните нови технологии.

Системата на подготовката на кадри е една от най-сложните системи, съществуваща в условия с пребес на неопределенност.

Тук се включват стабилните опорни точки - средно, средно специално, полувисше и висше образование, а също и курсовете за професионална квалификация и преквалификация с различно времетраене и динамично изменящи се програми. За този вид системи също са в сила общосистемните свойства на деждност, управляемост, самоорганизация.

Под подготовката на кадрите може да се разглежда в няколко аспекта:

- Микроравнище, на което специалистът се разглежда от гледна точка на личностните позиции. Като основа трябва да служи изявяването на индивидуалните функции на предпочитанията, основани на мотивацията на личността за избор на специалност, месторабота, социо-икономически условия и др.;

- Ресурсен аспект, който отчита специалиста като съставна единица от кадровото осигуряване, притежаващ подходящи знания и имащ определена "цена" и "жизнен цикъл";

- Кадрите като обект за регулиране на търсенето и пред-

лагането в гадената област и за гадения регион.

Процесът на подготовка на специалиста преминава през следните етапи: общообразователна подготовка (средно образование), професионална подготовка на всички равнища на образоването и адаптационен период към конкретна труда-ва дейност.

Общообразователната подготовка преминава в училище, където бъдещият специалист получава базовата подготовка. Професионалната подготовка се води по установени специалности на всички равнища на образование. Предвид неопределенността на необходимия обем знания, професионалната подготовка се провежда по усреднена линия, което има наред с предимствата и редица недостатъци. Необходимостта от допълнителни знания от частта се навърху с адаптационната подготовка.

Отмина времето, когато обслужващите функции на компютъра се бъркаха с обучаващите. Трябва да се отбележи, че най-големият успех на масовия почин за компютърна грамотност в близкото минало имаше за резултат включване на компютрите като елемент на обучението по математика. Нямаше я практическата ориентация в потребителски аспект, като за това състояние имаше и продължава да има обективни и субективни причини.

Обективните са общоизвестни - липса на достатъчно средства и ограничени технически възможности на наличната компютърна техника. Субективните включват освен психологическата барiera на обучаваните, също и липса на кадрови потенциал със съответстваща педагогическа подготовка за обучение. Мнозинството от преподавателите не са изучавали информатика и нямат никаква практика за работа с компютри. Масовите курсове по информатика и компютри не са решение на въпроса.

Изоставането в развитието на педагогическата наука в сравнение с природо-математическите също влияе отрицателно върху масовото въвеждане на компютрите в обучението.

Изпреварващото темпо на теорията спрямо практиката наред с недостатъците има и някои предимства, а именно въвеждането на математическото и компютърното моделира-

не на процеса на обучение. Моделирането на механизмите на усвояване на знанията има фундаментално значение за развитието на педагогиката.

Според Борк то може да се сравни само с откриването на книгопечатането в средата на XV в., но докато печатното слово се появява като масово учебно помагало след два века и половина (XVIII в.), прогнозата е, че незаменимостта на компютрите в учебния процес ще настъпи до края на нашия век.

Тенденциите в развитието на информационната грамотност се определят от методиката на създаване и прилагане на учебните програми и от ресурсното осигуряване.

Новите информационни технологии предлагат качествен скок и в самия процес на библиотечно-информационното обучение - от видеопрограмите за обучение към ползване на мрежи - кабелни и спътниково, което ще осигури достъп до неограничен обем информация и задължителен практикум за усвояване на умението за работа в мрежа.

Следващ етап е автоматизираното индивидуално обучение. Споровете за и против тази тенденция продължават, тъй като се засяга широк кръг въпроси: усъвършенстване на обучаващите материали, наличие на висококвалифицирани специалисти, които да решават въпросите на методиката на обучение, средствата за прилагането ѝ, разпространение на учебните материали, вид и количеството на предлаганите знания. Не на последно място стои и въпросът за анализа и контрола на този процес.

Относно обучението за ползване на АБИТ от бъдещите учени-откриватели и изследователи или просто добри специалисти в избраната за реализиране област, са необходими специални мерки за ограмотяване, като се приеме програма в такъв вид, който да позволява пълноценно и изпреварващо обучение - от началните класове до висшето образование.

Ефективността на работата на една библиотека зависи не само от наличните ресурси и кадрите в нея, а и от потребителите. Така че проблем на библиотеките трябва да стане и обучението и подготовката на потребителите за използването на новите технологии. Библиотеките трябва да развият ново направление в дейността си - например организиране и провеждане на курсове за обучение на читатели, което е спе-

цифична дейност. Тук не става въпрос за изземване функциите на ИДБ, а за масово обучение на потребители. Това е било петимо в досегашните програми за обучение. Едва сега у някои ВУЗ се предлага мястото за формиране на втора специалност при подготовката на кадри за работа със съвременните информационни технологии.

В този смисъл може да се потърси връзка и да се предложат услугите на научния потенциал на библиотеките при обучението в споменатата специалност, конкретно за дисциплините, свързани със съвременните информационни технологии.

Л И Т Е Р А Т У Р А

1. Балаян, Г.Г.. Информационное моделирование научно-технических программ. М., Наука, 1990.
2. Вильямс, Р. и К. Маклин. Компьютеры в школе. М., Прогресс, 1988.
3. Даковски, А. и Б. Делийска. Автоматизирани системи за обучение с ЕИМ. С., Техника, 1987.
4. Павлов, Д., и др. Педагогически измерения на компьютеризацията. С., Народна просвета, 1988.
5. Разработка компьютерных технологий обучения и их внедрение. Сб. науч. трудов. Киев, Инст. кибернетики АН УССР, 1991.
6. Dean, Ch. and Q. Whitlock. A Handbook of Computer Based Training. London, Hichols Publishing Company, 1983.

LIBRARY AND INFORMATION LITERACY AND EDUCATION, PERSONNEL ENSURANCE OF THE COMPUTER TECHNOLOGIES INTRODUCED IN THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Kristina Varbanova-Dentcheva

The article makes an assessment of personnel in the Central Library with regard to the introduced computer technologies and the changes of the library functions connected with them. The problem of personnel training is put in its double-dealing - on one hand, for library specialists as participants in the creation of library and information products, and on the other hand, for users - readers, for whom the need of acquiring a "second", computer literacy, is imperious. The necessity of preliminary training of all participants in the process is given proof of with the aim to make a qualitative leap in personnel eligibility for the new technologies.

СЪОБЩЕНИЯ, РЕЦЕНЗИИ

ИЗЛОЖБА "СЪХРАНЕНО ЗА ПОКОЛЕНИЯТА"

Емилия Момчилова

В навечерието на 125-годишнината на Българската академия на науките, Централна библиотека на БАН се зае с нелегата задача да организира първата национална изложба, свързана с бита и културата на Владетелите от Третото българско царство за периода 1887-1946г. Първоначалният замисъл беше тя да представи книги от Царската библиотека, една уникална книжовна сбирка, отразяваща българската и чуждестранната култура през вековете. Впоследствие съвместните усилия на единадесет академични института, Народната библиотека "Св. Св. Кирил и Методий", Националния военноисторически музей, Националния исторически музей, Националната художествена академия, Националната художествена галерия, Художествената галерия "Св. Св. Кирил и Методий", Централния държавен архив, както и подкрепата на фондация "Отворено общество" - София, я направиха реалност под името "Съхранено за поколенията".

Идеята на изложбата бе да покаже пред широката общественост малко известни страници от културната история на България. Всички експонати бяха оригинални и се показваха за първи път.

Включените в документалния отдел на изложбата експонати бяха разнообразни. Безценен от историческа гледна точка е Манифестът за пропъзгасяване независимостта на България, издаден на 22 септември 1908г. от цар Фердинанд. Още тогава в него е записано, че българската държава, "...някога тъй велика и тъй славна... [е] достойна да бъде равноправен член в семейството на цивилизованите народи". Изработен на пергамент от Хараламби Тачев, с прикрепени осем восъчни печата на действащи тогава министерства, поставени в сребърни медальони, Манифестът се съхранява в художествено изработен сребърен футляр, в дървено ковчеже, тапицирано с плат.

Изключително интересни бяха и скицата на родословното дърво на цар Фердинанд; скиците на гербовете на българската държава; кореспонденцията с български учени, която има официален и личен характер и засяга въпроси на дарителството в полза на образоването и културата; дипломите на цар Фердинанд и цар Борис III от БАН и чуждестранни академии, израз на високото признание на техните научни познания в областта на естествените науки. Споменатите документи се съхраняват в Научния архив на БАН и Централния държавен архив.

Културният и научният отдел на изложбата включваше: книги от Царската библиотека, хербарии, ентомологични кутии, образци от фауната, ритуални комплекти за полагане основите на културни паметници и научни институти. Представените експонати бяха от Централната библиотека на БАН, от Археологическия, Ботаническия, Зоологическия, Етнографския институти, Института за гората, Института по екология, Института по проблеми на изкуствознанието, Националния природонаучен музей, както и от Народната библиотека "Св. Св. Кирил и Методий" и Централния държавен архив. Книгите предизвикаха интереса на посетителите не само със своето съдържание /някои от тях са уникати/, но и с великолепното си външно оформление: еклайбриси, вензели, гербове, посвещения, художествено оформени заглавни страници. Най-старата книга, с еклайбриса на царица Йоанна, е на почетната възраст 439г. А издадената в Париж през 1676г. книга на М. Додарт върху историята на растенията не е загубила научната си стойност и днес. Не по-малък интерес събуди Траурният венец от насекоми, творба на видния руски учен проф. Порфирий Бахметиев, както и Малката панда - вид, включен в Световната червена книга. Художествено изработените ритуални комплекти /от Националната художествена академия/, свидетелстваха за полагане основните камъни на Рисувалното училище в София /1896г./, на паметника "Цар Освободител" в центъра на София /1901г./, на Аквариума във Варна /1905г./.

Отдел Изкуство представи книги от Царската библиотека в областта на изобразителното изкуство и музиката; книги от библиотеката Сан Марко, Венеция; музикална кутия,

с инкрустиран върху канака позлатен герб на България и с 50 перфорирани музикални диска с позлатени рисунки; китайски гоблени и произведения на изобразителното изкуство /от Националната художествена академия, Националната художествена галерия, Художествена галерия "Св. Св. Кирил и Методий", както и от личната колекция на семейството на проф. Никола Кожухаров/. Бяха изложени творби на такива известни майстори като Иван Мърквичка, Иван Лазаров, Кирил Василев, Никола Кожухаров, Андрей Николов, Арнолдо Цоки, Антон Митов, Тадеуш Айдукеевич, Бенцур и др.

Битовият отдел включваше мебели и сервиси от царските дворци /от Националния исторически музей/, както и лични вещи на членовете на царското семейство - грехи, джобни часовници, ботаническа лопатка, ловен рог, диадема от сребърен филигран, златна гривна от монети от XIIIв., Библия, издание на Борко Десте и др. Незабравими са впечатленията от красотата, изящната изработка и хармонията на багрите на женските носии от Прилеп и Крушево, дарени на царица Йоанна. Изброяните експонати са предимно от Етнографския музей.

Военният отдел на изложбата представи експонати, свързани с военната история, униформи, бойни светици, военни отличия, ритуални комплекти за освещаване на паметници и паметни плочи. Тези експонати напомнят за признателността, която ние и бъдещите поколения дължим на загиналите за Отечеството. Тук бе показана и част от дворцовата колекция от хладно оръжие от XIV-XVIIв., както и лично оръжие, използвано в българската армия в края на XIX и началото на XXв. /от Националния военноисторически музей/.

Необикновено красивите и разнообразни цветя от Ботаническата градина на БАН, които изпълваха с аромата си цялата изложбена зала, както и подбрания с много вкус музикален съпровод, създадоха особено приятна атмосфера и настроение. Два фильма - за откриване сърцето на цар Борис III и Гергьовденския Военен парад бяха ежедневно прожектирани във видеозалата. Специалисти от БАН изнесоха научнопопулярни лекции за историята и развитието на редица научни институти.

Въпреки беглото и неточно отразяване в пресата, излож-

бата "Съхранено за поколенията" предизвика необичаен интерес, който оправда усилията и очакванията на организаторите. В продължение на един месец /от 16.II. до 14.III. 1994г./, тя бе изключително добре посетена. По молба на посетителите първоначалният ѝ срок бе продължен с десет дена.

Вълнуват сумите, записани в Книгата за впечатления: "Великолепна изложба. Благодарим на организаторите и им по желаваме и занапред още много плодотворна дейност в полза на българската култура", "Изложбата трябва да бъде видяна от всеки истински българин...", "Благодарим на всички организатори за това историкообразователно и патриотично дело..."

Съприкосновението с българската история, която трябва да ни изпълва с гордост, винаги вълнува. Ревнивото съхранение на миналото обуславя бъдещето на един народ. В този смисъл изложбата "Съхранено за поколенията", един къс от историята на България, част от историческата ни памет, способства за повишаване на националното ни достойнство пред нас самите и пред света като цивилизиран народ.

THE EXHIBITION "PRESERVED FOR THE GENERATIONS"

Emilia Momtchilova

On the eve of the 125th anniversary of the Bulgarian Academy of Sciences its Central Library was an initiator and organizer of the first national exhibition about the way of life and culture of the rulers of the Third Bulgarian State in the period between 1887 and 1946. Eleven institutes of the Bulgarian Academy of Sciences and seven national institutions took part as co-organizers. The event was financially supported by the Open Society Fund - Sofia. The exhibition presents to the general public some little known pages of the Bulgarian cultural history. The exponents, some of which are unique and invaluable from historical point of view, were arranged in five sections.

ВЕЛИКАТА ФРЕНСКА РЕВОЛЮЦИЯ, ОТРАЗЕНА В ПРЕСАТА ОТ 1789 г.

зл. асистент Юлия Савова

Институт по библиотечно дело - София

В историята на човечеството съществуват преломни за съдбата на народите години. Години епохи. Такава без съмнение е 1789 - годината на Великата френска революция.

Библиографският указател на Пиер Рета* си поставя много трудна и амбициозна задача - максимално пълно представяне на френската и френскоезичната преса в рамките на една единствена година - 1789. При наличието на солидно библиографско покритие (авторът изброява заглавията на всички вече издадени библиографски указатели, засягащи тази тема, които не са малко) задачата е наистина трудна. Тя предполага задълбочено познаване на материала и прецизен библиографски подход. Всичко това е налице. Авторът е професор по френска литература, специалист върху XVIII век. Основни обекти на научните му изследвания са френските периодични издания през XVIII век. Налице е и много задълбочен и професионален библиографски преглед. Тук ще се акцентира отново върху типично библиографските характеристики на указателя - като начин на представяне на библиографската информация, методика на библиографирането и др. Посочването на евентуални пропуски или неточности при характеристиката на периодичните издания не са от компетентността на библиографа. Пък и, както подчертава самият автор в края на предговора, "полето остава открыто за по-нататъшни изследвания..."

Желанието да бъде представен този библиографски указател е продиктувано от няколко причини:

- темата на указателя би заинтересувала специалистите в областта на журналистиката и особено тези, които изследват нейната история. 1789 година е доказателство за

*Retat, Pierre. *Les journaux de 1789. Bibliographie critique*. Paris, CNRS, 1988. 430p.

влиянието, което политическите и социални промени оказват върху пресата. Например в Париж за осем месеца се появяват повече вестници, отколкото в цяла френскоезична Европа за предишното десетилетие (1770-1779);

- в нашата библиографска практика няма аналогично самостоятелно библиографско издание, което да представя цялостно периода или определен вид периодични издания в рамките на една или няколко особено богати на обществени събития години. Библиографският указател на Пиер Рета би могъл да послужи като пример за такъв труд, още повече че у нас библиографското покритие на периода е отлично и традициите ни са големи - да си припомним Юрдан Иванов, Маню Стоянов, Димитър Иванчев, Мария Спасова. Разбира се, в българската история няма политически и обществени събития със световната значимост на Френската революция от 1789, но пък историята ни е богата откъм преломни години. А освен това, през тази година се отбелязаха 150 години българска журналистика.

- според класификацията, използвана у нас, това е един типичен научно-спомагателен библиографски указател. В случая е предназначен за специалисти в областта на история на журналистиката с цел подробното разкриване на революционната преса и спасяването на много вестници, които по различни причини са пропуснати в предишните библиографии с общ характер, и информацията за които (а и самите те) биха били безнадеждно изгубени за бъдещите изследователи. В същото време видът на библиографския указател е определен още на корицата на издалието от самия автор като "критическа библиография". Бих искала да обърна внимание на факта, че според нашата библиографска теория през последните 2-3 десетилетия такъв вид библиография (като термин) не съществува. Дори в периода, когато критическата библиография е приемана за основен вид, тя има различен смисъл от този, който Пиер Рета влага. У нас под критическа библиография се разбира съвкупността от критико-библиографските отдели (т.е. рецензии, обзори, отзиви, анатации и т.н.) на страниците на периодичния печат. В случая авторът пояснява, че квалифицира своята работа в духа на англо-саксонската традиция, според която библиографии от този тип представлят до-

кументите заедно с коментар, който носи аналитичен и оценъчен характер. С това бих искала да покажа, че различията в теоретичен аспект не влияят върху значимостта на една библиографска работа.

- такова библиографско издание ни кара да обърнем внимание на един факт в нашата практика, който никак не е равнослен. А той е, че след библиографите от старата школа (Никола Михов, Христо Кодов, Маню Стоянов, Димитър Иванчев, Христо Тренков...) у нас като че ли изчезнаха изявените специалисти в определена област, които се захващат с "духоморната" библиографска работа.

Библиографският указател "Les journaux de 1789" ни кара наистина да почувствуаме единството на френската преса през 1789г. Това е постигнато посредством сполучливо избрана структура, чрез създавания модел за библиографско описание на вестниците и богатия набор от показалци. Разположението на девет страници предговор много сбътно и точно характеризира и особеностите на пресата през тази година, и използваната методика. В нашата практика библиографски указатели от този вид обикновено се приграждат от уводна статия и обяснителни бележки. Избраният от автора начин е особено сполучлив.

Библиографският указател предсавя както пресата, излизала в Париж, провинцията и колониите, така също и френскоезичните вестници в чужбина. Вътре в разделите нареддането е азбуично. Изданията от преди 1789г. са отделени от тези, чието начало е поставено през същата година. Включена е информация за вестници, които излизат относително стабилно под едно и също заглавие, със сравнително постоянна периодичност, предлагачи свежа информация. Не са включени ръкописни издания. Класификацията е съобразена с журналистическа типология от този период, като внимателно е определена политическата и идеологическата позиция на различните издания. Спецификата на френската революционна преса от тази година е подчертана. На практика същинското ѝ рождение започва след месец юни, когато отпада цензураната. Външното оформление и съдържателни характеристики на вестниците са специфични. Например, не съществува особено ясна граница между вестник и памфлет или номерирана брошура. Поради

това е направен много структен съдържателен подбор. С всички издания е работено *de visu*. В описанието е отделена специална рубрика за днешното местонахождение на вестника. Възприетият модел за библиографска характеристика се състои от различни данни, които отразяват промени на заглавието, епиграф, период на издаване, периодичност, колекция (броеве, издадени през 1789г.), пагинация, размери, формат, сигнатура на отделните броеве, илюстрации, автори, начин на изложение, идеологическа насоченост, цензура и др. - повече или по-малко застъпени. Най-подробно са характеризирани парижките издания. Подборно са описаны и някои фалшивици и преиздадени вестници. Показалците са разнообразни. За парижките издания са изработени четири показалца - по вид, хронология, на издателите и на печатарите. Освен това, указателят е снабден и с показалци на илюстрациите и заглавията, обхващащи съдържанието на целия корпус.

Наистина библиографският указател на Пиер Рема, независимо дали го характеризираме като критически или научно-спомагателен, е великолепен. Той представя френската преса на 1789г. по книговедски задълбочено. Добро впечатление прави фактът, че е издаден в навечерието (предишната година) на 200-годишнината от Великата френска революция, а не както често се случва у нас с подобни начинания - едва след събитието.

* * *

И нека в годината, в която Българската академия на науките, родена като Българско книжовно дружество, навършила 125 години, си пожелаем повече изтъкнати специалисти от различни области на знанието да насочат своето внимание и към задълбочена библиографска дейност.

THE GREAT FRENCH REVOLUTION REFLECTED IN THE PRESS OF 1789

Yulia Savova

The bibliography "Retat, Pierre. Les journaux de 1789. Bibliographie critique. Paris, CNRS, 1988" represents in details the French and the French language press in 1789. The addressee of the bibliography are the specialists in the field of journalism and particularly in the field of its history.

On the basis of the analysis of the bibliography is made a comparison with the practice in Bulgaria, which is not at all optimistic. Its purpose, however, is to stimulate the bibliographers towards creative work on a larger scale and scope.

БИБЛИОГРАФИЯ НА СТАТИИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ ПРЕЗ 1994 Г., ПОСВЕТЕНИ НА 125 Г. НА БАН

Стефка Хрусанова

1. Българска академия на науките. Справочник 1994. Ред. колегия: Н. Якимов, Д. Кръстев, В. Михайлова. С., ЦБ на БАН, 1994. 192 с.
Състав.: Цв. Стайкова, Д. Атанасова, Е. Момчилова, Л. Чолпанова, Р. Йачева, Н. Байкова.
2. Иван Евстратиев Гешов. Лична кореспонденция. Състав.: Радослав Попов, Василка Танкова, С., БАН, 1994. 34 с.
Настоящата книга се издава със спомоществувателството на правнuka на Иван Евстратиев Гешов - Джон Димитър Паница и съдействието на рода Гешови.
3. Стамелова, Елена. Иван Евстратиев Гешов или трънливият път на съзиданието. С., БАН, 1994. 291 с.
Настоящата книга се издава със спомоществувателството на правнuka на Иван Евстратиев Гешов - Джон Димитър Паница и съдействието на рода Гешови.
4. 125 години Българска академия на науките. Популярен сборник. Консултант: чл.-кор. Иван Юхновски. С., БАН, 1994. 81 с.
5. Първанова, Румяна. Честване на 90-годишнината на академик Димитър Коцеv. - ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД, 1993, N 6, 151-152.
Юбилейно тържество по случай 90-годишнината на акад. Димитър Коцеv (1904-).
6. Радева, Мария. Иван Д. Шишманов като министър на народното просвещение 1903-1907. - ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, 1994, N 1, 83-90.

7. Дроснева, Елка. Теоретико-исторически проблеми на Българското възраждане в творчеството на Иван Шишманов. - ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, 1994, N 1, 91-96.

8. Цацов, Димитър. Из кореспонденцията на Димитър Михалчев и Иван Шишманов. - ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, 1994, N 1, 97-105.

9. Колев, Никола Т. Професор г-р Роже Бернар: "България е моето второ отечество". - ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, 1994, N 1, 127-132.

По случай 85 години от рождението му.

10. 125 години Българска академия на науките. - ПРИРОДА, 1994, N 1, 5-6.

Списание "Природа" и юбилеят на Българската академия на науките.

11. Попов, Симеон. Професор Евгени Головински на 60 години. - ПРИРОДА, 1994, N 1, 107-109.

12. СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ, 1994, N 1/2.

Съдържа:

Обръщение на председателя на БАН акац. Йордан Малиновски, 39-40.

Интервю с акац. Ангел Балевски, 41-44.

Интервю с акац. Благовест Сендов, 45-47.

Интервю с акац. Ростислав Каишев, 48-50.

Юхновски, Иван. Химическите науки в Българската академия на науките, 51-75.

Цонев, Младен. Списание на БАН - възникване, периодичност, приемственост, поредност на годишнините, 76-78.

Динков, Божидар. Сградата на Централното управление на БАН. (Исторически бележки), 78-82.

Величкова, Цветана. Скромният принос на първите дарители за развитието на българската наука, 83-91.

Аргирова-Герасимова, Мария, Радка Пейчева. Ценни сбирки в академичния библиотечен фонд, 92-96.

○ Стайкова, Цветана, Никола Казански. Ролята на Библиотеката на Българската академия на науките за развитието на българската наука, 97-105.

Петков, Весelin. Петър Николов (1894-1990). (По случай 100 години от рождението му), 106-110.

Кожухаров, Стефан. Един от изворите на българската ботаническа наука - акац. Борис Стефанов (1894-1994), 110-120. Марков, Марко. Чл.-кор. г-р Иван Ковачевски на 90 години, 120-124.

Бешевлиев, Боян. Приносът на Феликс Каниц за проучването на българските земи. (Възпоменание по случай деветдесет години от смъртта му), 124-126.

Божилов, Иван. В. Н. Златарски. История на българската държава през средните векове. Т. I, ч. 1 и 2. Фототипно издание. С., БАН, с. 130. /Рецензия/

13. Найденова, Цвета, Недялко Делков. Академик Борис Стефанов - 100 години от рождението му. - НАУКА ЗА ГОРАТА, 1994, N 2, 82-85.

Биографични данни, научна дейност на акац. Борис Стефанов (1894-1979).

14. Стайкова, Цветана. Академичната библиотека очаква своя празник. - БИБЛИОТЕКА, 1994, N 4, 18-20.

По случай 125-годишнината на Централната библиотека при Българската академия на науките.

15. Пейчева-Господинова, Радка, Мария Аргирова-Герасимова. Академичният библиотечен фонд (1869-1945г.). - БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ, БИБЛИОГРАФИЯ, КНИГОЗНАНИЕ, 1994, N 5, 43-48.

Създаване, развитие, перспективи.

16. Момчилова, Емилия. Цивилизиран народ ли сме? - ЦАРСКИ ВЕСТИ, 1994, N 5, 30-32.

Изложбата "Съхранено за поколенията", организирана по инициатива и с активното участие на Централната библиотека и редица институти на Българската академия на науките.

17. Темелски, Христо. Градителят на българската църква. - ВЛАСТ, N 15, 3 май 1994, 12-13.
Екзарх Йосиф (1840-1915), почетен член на БАН - живот и дейност.
18. Стайкова, Цветана, Никола Казански. Библиотеката на БАН - първа научна библиотека в България. 125 години от създаването ѝ. - БИБЛИОТЕКА, 1994, N 6, 20-25.
Създаване, статут, развитие на Централната библиотека и организиране на нейния фонд.
19. Янчева, Катя: Равносметката на 124-та година. - АЗ-БУКИ, N 23, 8 юни 1994, с.10.
Отчетно събрание на БАН за 1993 г.
20. Нешев, Кирил. Мълчанието на лъвовете. - АЗ-БУКИ, N 23, 8 юни 1994, с. 11.
Съкращенията в Института по философски науки на БАН. Критика към ръководството, отправена от проф. д-р Кирил Нешев, председател на Българската философска асоциация. Подчертано е значението на този институт за развитието на науката в България.
21. Жечев, Николай. За всеобщо просвещение. - ЛИТЕРАТУРЕН ФОРУМ, N 24, 22 юни 1994, с. 1, 3.
Развитието на Българското книжовно дружество и постиженията на българската наука от основаването му до днес.
22. Къдрева, Мария. 125 години Издателство на БАН. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 141, 25 юни 1994, с. 8.
23. Бъчваров, Михаил. Възникване и развитие на Българската академия на науките (1911-1944). - ЛИТЕРАТУРЕН ФОРУМ, N 25, 29 юни 1994, с. 7.
24. Аргирова, Мария, Рацка Пейчева. Дарения на учени и общественици за библиотеката на БАН. - БИБЛИОТЕКА, 1994, N 7/8, 53-57.
- По случай 125 години от основаването ѝ.
25. Жечев, Николай. 1869 - забележителна година в културната история на българската емиграция в Румъния. - ЧИТАЛИЩЕ (осн. 1870), 1994, N 7/9, 36-37.
Създаването на Българското книжовно дружество - паметно събитие в живота на българската емиграция в Румъния и др.
26. Величкова, Цветана. Книжовното дружество беше темелът на държавността. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 148, 4 юли 1994, с.13.
Дарителите на Българското книжовно дружество.
27. Тангъров, Йордан. Храмът на знанието в софийския акропол. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 154, 11 юли 1994, с. 13.
Сградата на БАН от архитектурна гледна точка.
28. Величкова, Цветана. 40 млн. златни лева са дарили родолюбци за науката. - ДУМА, N 151, 7 юли 1994, с. 8.
Даренията на БАН и иззетите от държавата парични фондове на БАН през 1953 г.
29. Зарева, Мими. Технологии за милиони печелят световни медали. - ДУМА, N 154, 11 юли 1994, с: 14.
Научни постижения на Централната лаборатория по фотопроцеси при БАН.
30. Христова, Велиана. 22-ма академици спасяват храма на науката. - ДУМА; N 154, 11 юли 1994, с. 14.
Сградата на БАН и средствата за нейното построяване - 22-ма академици и подкрепят имотите си, за да бъде довършена.
31. Йотова, Ралица. Не може да се построи Аркадия в едно блато. - АНТЕНИ, N 28, 13 юли 1994, с. 8.
Ст.н.с. Динчо Кръстев, к.м.н., директор на Централната библиотека на БАН, пред в. "Антени" за историята на академичната библиотека.
32. Стоянов, Милен. "Изживяното". - ВЕК 21, N 27, 13 юли

- 1994, с. 6.
Из неиздадените спомени на академик Петко Стоянов (1879-).
33. Ненова, Светлана. Академик Дончо Костов - световноизвестният генетик. - НОВА ОРБИТА, N 23, 13 юли 1994, с. 2.
Най-важните научни постижения на акад. Дончо Костов (1897-1949).
34. Нончева, Елена. Телевизорът има българско потекло. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 160, 18 юли 1994, с. 13.
За първия професор по физика в България - Порфирий Иванович Бахметев (1860-1913).
35. Бояджиев, Тодор. "Български език - най-първата ни национална опора". - ЛИТЕРАТУРЕН ФОРУМ, N 28, 20 юли 1994, с. 2.
Чл.-кор. Тодор Бояджиев за родната филологическа наука в научноизследователската програма на БАН.
36. Величкова, Цветана. Дарители влагат всичко за достойността на България. - ДУМА, N 163, 21 юли 1994, с. 8.
Дарителите на БАН.
37. Гогов, Димитър. Проф. Петър Мутафчиев - влюбеният в миналото на народа си историк. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 165, 23 юли 1994, с. 10.
Посочени са над 100 научни труда на проф. Петър Мутафчиев (1883-1943), редовен член на БАН.
38. Величкова, Цветана. На границата на две епохи. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 166, 25 юли 1994, с. 13.
Марин Дринов полага основите на системното и модерно научно изследване в България.
39. Благоева, Дарина. На добър час! - SuperMarkет, 1994, N 32, 24-25.
За учредяването на Българското книжковно дружество и гр.
40. Фотев, Георги. Глобалното общество е предизвикателство. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 172, 1 август 1994, с. 13.
Виолета Радева разговаря с проф. Георги Фотев, директор на Института по социология при БАН, за развитието на социологията в посткомунистическия свят.
41. Зарева, Мими. Как ще се спасим от ядрените отпадъци? - ДУМА, N 172, 1 август 1994, с. 9.
42. Константинов, Николай. Нещастието да си познавал пролетарски вожд. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 177, 6 август 1994, с. 11.
Чл.-кор. Георги Шишков (1865-1943), чиято къща е отчуждена, и през 1955 г. става "Къща-музей Васил Коларов".
43. Дринов, Марин. Писмо до българската интелигенция. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 178, 8 август 1994, с. 13.
Призив за обединяване на българските интелектуалци за благото на българското образование, наука и култура.
44. Зарева, Мими. Земното генонощие бавно се увеличава. - ДУМА, N 178, 8 август 1994, с. 10.
Научноизследователската дейност в Централната лаборатория по висша геодезия при БАН.
45. Величкова, Цветана. Просветата бе неговото неизменно знаме. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 184, 15 август 1994, с. 13.
Васил Д. Стоянов (1839-1910) - крепителят и пазителят на Българското книжковно дружество.
46. Аргиррова-Герасимова, Мария. Съкровищницата на знанието. - ДУМА, N 184, 15 август 1994, с. 10.
Създаване и развитие на Централната библиотека при БАН.
47. Пехливанов, Илия. Световната наука ще ни гостува през октомври. - ДУМА, N 184, 15 август 1994, с. 10.
Информация за подготовката на тържествата по случай 125-годишнината на БАН.

48. Момчилова, Емилия. Неизпълненото завещание. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 190, 22 авг. 1994, с. 13.
Дарението на ааг. Стефан Панаретов (1853-1931), действителен член на БАН.
49. Бъчваров, Михаил. Академията се роди, когато нямаше държава. - ДУМА, N 190, 22 авг. 1994, с. 10.
Създаване, цели, първоначална дейност на БКД и неговото развитие.
50. Момчилова, Емилия. Национално богатство, измерено в книги. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 196, 29 авг. 1994, с. 13.
Централната библиотека на БАН и нейният фонд.
51. Момчилова, Емилия. Съкровища в олтара на родната наука. - ДУМА, N 196, 29 авг. 1994, с. 10.
Прояви на Централната библиотека по случай 125-годишнината на БАН: изложбата "Съхранено за поколенията", изработването на справочника "Euromesum", предстоящото издаване на справочник на БАН и подготвянето на изложбата "125 години Българска академия на науките".
52. Христова, Велиана. Космическа награда получи български учен. - ДУМА, N 196, 29 авг. 1994, с. 10.
Международната академия по астронавтика (МАА) награждава чл.-кор. Димитър Мишев за фундаментален научен труд (1993).
53. Стойнев, Анани, Димитър Цацов. Ааг. Димитър Михалчев и г-р Кръстю Кръстев. - СЛАВЯНСКИ ВЕСТНИК, N 7/8, август-септември 1994, с. 5.
Писма на Димитър Михалчев до г-р Кръстю Кръстев.
54. Аргирова-Герасимова, Мария, Радка Пейчева-Господинова. Читателите на библиотеката при Българското книжовно дружество и Българската академия на науките (1869-1944 г.). - БИБЛИОТЕКА, 1994, N 9, 21-24.
55. Кобуров, Тодор. Банките и банкерите-политици в Царство България. - ИКОНОМИКА, 1994, N 9, 44-46.
Иван Евстратиев Гешов - първият български мениджър.
56. Богатството на вечността. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 202, 5 септ. 1994, с. 13.
За книгата на В. Златарски "История на българската държава през средните векове". Т. I, ч. 1 и 2. Фототипно издание. С., БАН, С., 1994.
57. Гинчев, Цани. Стара народна песен за чумата. - БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ, N 17, 6 септ. 1994, с. 12.
100 години от смъртта на Цани Гинчев (1832-1894).
58. Рангелов, Тодор. Няма непродадени книги, има непродадени тиражи. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 208, 12 септ. 1994, с. 13.
Екатерина Чамурлийска разговаря с Тодор Рангелов, директор на академичното издателство "Марин Дринов".
59. Аргирова-Герасимова, Мария. Уникално хранилище на нашата история. - ДУМА, N 208, 12 септ. 1994, с. 10.
Подарени или откупени самобитни и уникални фондове от лични библиотеки на учени и общественици в Централната библиотека на БАН.
60. Добринов, Тодор. Преоткриването на интелектуалаца и дипломата. - ВЛАСТ, N 34, 13 септ. 1994, 10-11.
Ааг. Димитър Михалчев (1880-1967) печели приятели на България. Живот и дейност на учения.
61. Бикс, Розалия. Завет за призвани. - ЛИТЕРАТУРЕН ФОРУМ, N 30, 14 септ. 1994, с. 6.
Изкуствознанието в БАН и неговите проблеми.
62. Момчилова, Емилия. Апостоли на духовната обнова. - НОВА ОРБИТА, N 27, 14 септ. 1994, с. 2.
Основателите на Българското книжовно дружество и учителството. Писмо на Васил Друмев до учителите от Габрово с призив да участвуват в Дружеството със свои трудове.

63. Рангелов, Любомир. Митрополит Климент. - ПЕНСИОНЕР, N 37, 15 септ. 1994, с. 6.
- Васил Друмев (1840 или 1841 - 1901), почетен член на БКД - живот и дейност.
64. Анева, Събина. Науката от цял свят влиза у нас. - ДУМА, N 214, 19 септ. 1994, с. 10.
- Богатата колекция от книги и периодични издания в Централната библиотека на БАН, системата на тяхната класификация и нейното развитие.
65. Саздов, Димитър. Един живот, неопетнен от политически игри. - ВЛАСТ, N 35, 20 септ. 1994, 14-16.
- Марко Балабанов (1837-1921), действителен член на БАН - живот и дейност.
66. Янева, Наталия, Лъчезар Костов. Все още можем да спасим нещо в науката. - ДУМА, N 216, 21 септ. 1994, с. 6.
- Икономическата криза и упадъкът на науката в България. Ролята на БАН и сътрудничеството ѝ с други организации за съхраняване на вече постигнатото.
67. Цеков, Христо. 400 франка и 100 австрийски жълтици... - БИЗНЕС БЛОК, N 34, 22 септ. 1994, с. 8.
- Димитър Ценович и семейството му като дарители и спомагателни членове на Българското книжовно дружество.
68. Шкодров, Владимир. Програмата "Небесен хазарт" тръгна от Рожен. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 219, 24 септ. 1994, с. 9.
- Интервю на Екатерина Чамурлийска с проф. г-р Владимир Шкодров, директор на Института по астрономия към БАН.
69. Момчилова, Емилия. Да бъде вешествен белег на нравствена мощ. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 220, 26 септ. 1994, с. 13.
- Акт за полагане на основен камък на сградата на Българското книжовно дружество.
70. Балевски, Ангел. Ние не сме народ без значение. - ДУМА, N 220, 26 септ. 1994, с. 10.
- Велиана Христова разговаря с акац. Ангел Балевски за целите, авторитета, дейността, бъдещето на БАН.
71. Министерската криза и служебните кабинети. - ВЛАСТ, N 36, 27 септ. 1994, 14-15.
- Откъс от книгата на Елена Стамелова "Иван Евстратиев Гешов или трънливият път на съзиданието". С., БАН, 1994.
72. Иванов, Иван С. Патриот и народен труженик. - ЗЕМЯ, N 183, 27 септ. 1994, с. 5.
- Биографични данни и публикации на почетния член на Българското книжовно дружество Николай Хр. Палаузов (1821-1899).
73. Цеков, Христо. Апостола е бил и един от съучредителите на БАН. - БЪЛГАРСКА АРМИЯ, N 13559, 29 септ. 1994, с. 3.
- Васил Левски и Вестник "Свобода". Васил Левски като съучредител и дарител на Българското книжовно дружество.
74. Якимов, Наум. 125 години БАН. - НАЧАЛО, N 27, 29 септ. 1994, с. 4, 5.
- Вяра Смилкова разговаря със ст.н.с. I ст. Наум Якимов, главен научен секретар на БАН, за реформата в Академията и законовите актове във връзка с нея.
75. Шишков, Георги. Самовъзпроизвождството. - НАЧАЛО, N 27, 29 септ. 1994, с. 4, 5.
- По повод на предстоящото избиране на академици и членкореспонденти на БАН. /Критични бележки/
76. Аргирова, Мария, Радка Пейчева. Проучване на четенето в библиотеката на БАН през 1936-1942 г. (125 години от създаването ѝ). - БИБЛИОТЕКА, 1994, N 10, 39-41.
77. 125 години БАН /Юбилеен лист/, октомври 1994. Отговорен редактор ст.н.с. I ст. Вера Мутафчиева. Също и на англ. ез.
- Изказвания за Академията на видни български и чуждестранни учени и академици по случай 125-годишнината ѝ, създаване и

развитие на Българското книжовно дружество, по-късно преименувано в Българска академия на науките, сведения за българските открития, основни дати в историята на БАН, постиженията в различните области на науката, създаване и развитие на някои институции в БАН като Централната библиотека, Научния архив, Академичното издателство "Марин Дринов" и др., международният научен престой на БАН и нейното участие в международни научни организации.

78. Величкова, Цветана. ...Всичката архива от началото на пораждението на дружеството. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 226, 3 окт. 1994, с. 13.

Доказва се необходимостта от съществуването на Научния архив на БАН.

79. Велинов, Иван. България е силна със собствения си опит. - ДУМА, N 226, 3 окт. 1994, с. 10.
125-годишнината на БАН и нейното значение.

80. Янева, Анелия. Издателството на БАН навърши 125 години и намери своето име. - СТАНДАРТ, N 740, 3 окт. 1994, с. 13.

Откриването на юбилейната изложба на издателството на БАН "Марин Дринов". /Бележка/

81. Стайкова, Цветана. Център на научната библиография. - ВЕК 21, N 39, 5 окт. 1994, с. 7.

Централната библиотека на БАН - център на научната библиография. Видни учени-библиографи.

82. Чамурлийска, Екатерина. Държавата бе подир науката. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 228, 5 окт. 1994, с. 3.
Тържествата по случай 125-годишнината от създаването на БКД (БАН).

83. Академията на науките става на 125 години. - ДНЕВЕН ТРУД, N 228, 5 окт. 1994, с. 5.
Съобщение за празника на БАН.

84. Христова, Велиана. БАН навърши 125 години. - ДУМА, N 228, 5 окт. 1994, с. 2.
Съобщение за празника на БАН.

85. Константинова, Стела. 21 млн. лв. за научна дейност на БАН блокирани. - НОВИНИ, N 194, 5 окт. 1994, с. 2.
/Бележка/

86. 125 години академично издателство "Марин Дринов". - АНТИ, N 39, 7 окт. 1994, с. 3.
Бележка за развитието на академичното издателство.

87. Баева, Искра. Един от истинските българи. - ДУМА, N 230, 7 окт. 1994, с. 6.

Нови документи на Екзарх Йосиф, непубликувани досега, събрани от проф. г-р Величко Георгиев и доц. Стайко Трифонов.

88. Българската академия на науките в дати. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 232, 10 окт. 1994, с. 13.
По важни дати в развитието ѝ.

89. Българското книжовно дружество в дати. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 232, 10 окт. 1994, с. 13.
По важни дати в развитието му.

90. Мутафчиева, Вера. Гладки, камо ли еднопосочни пътища в науката не са запомнени. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 232, 10 окт. 1994, с. 13.

Интервю с проф. Вера Мутафчиева, зам.-председател на БАН, за създаването на БКД, неговата съдба, имоти, ролята му в обществения живот, за съдбата на науката в България, за отношението към нея и към БАН. Интервюирана: Екатерина Чамурлийска.

91. Ончева, Юлиана. Нова история на културата ни написаха изкуствоведи. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 232, 10 окт. 1994, с. 13.
Многотомните издания за историята на българската художествена култура, подгответи за печат от Института

за изкуствознание при БАН.

92. Председателите на БКД - БАН. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 232, 10 окт. 1994, с. 13.

93. Журналисти подариха на БАН консенсус в името на науката. - ДУМА, N 232, 10 окт. 1994, с. 3.

По повод на издаването на популярния сборник "125 години БАН. Ум царува, ум робува", 1994 г., с консултант чл.-кор. Иван Юхновски.

94. Христова, Велиана. Академията винаги е гледала към бъдещето на България. - ДУМА, N 232, 10 окт. 1994, с. 10.

Ролята на БАН в научния живот на страната.

95. Христова, Велиана. БАН в дами и числа. - ДУМА, N 232, 10 окт. 1994, с. 10.

96. Христова, Велиана. Жалко за нас, ако не ценим националната си гордост и авторитет. - ДУМА, N 232, 10 окт. 1994, с. 10.

Структурата на БАН, съвременно състояние и приоритетни научни направления.

97. Христова, Велиана. Изяви в юбилейните дни. - ДУМА, N 232, 10 окт. 1994, с. 10.

Хронология на юбилейните изяви, организирани от БАН от 3 до 12 октомври 1994 г.

98. Юхновски, Иван. Науката е слънце за зрящите. - ДУМА, N 232, 10 окт. 1994, с. 10.

Чл.-кор. Иван Юхновски, заместник-председател на БАН, пред "ДУМА" - за ролята на науката в обществения живот, за ролята на БАН и нейните имоти, както и за свързаните с тях проблеми. Интервюирана: Велиана Христова.

99. Тонев, Атанас. Академията и архитектурната наука. - АРХ & АРТ, N 41, 11 окт. 1994, с. 1, 3.

БАН и Института по градоустройствство и архитектура.

Значение на този институт за развитието на българската архитектурна наука.

100. 125 години от създаването на БАН отбелязват учени. - ДНЕВЕН ТРУД, N 233, 11 окт. 1994, с. 5.

Съобщение за хода на тържествата.

101. Майор, Федерико. ЮНЕСКО ценят високо ролята на България. - ДУМА, N 233, 11 окт. 1994, с. 5.

Генералният директор на ЮНЕСКО пред "ДУМА" - за предстоящия 50-годишен юбилей на ООН и оценка за участието на България в дейността на ЮНЕСКО. Отделено е специално внимание на БАН по случай 125-годишнината от създаването ѝ.

102. Мутафчиева, Вера. Науката, нацията и ние. - ЗЕМЕДЕЛСКО ЗНАМЕ, N 170, 11 окт. 1994, с. 1, 3.

Интервю с проф. Вера Мутафчиева за юбилея на БАН, за нейните традиции, проблеми и перспективи. Интервюирана: Розалин Костов.

103. Радоев, Цветан. "За нуждите на БАН", нареждаха родолюбци в гарнитурата си. - КОНТИНЕНТ, N 233, 11 окт. 1994, с. 4.

За някои дарители на БКД: Иван Евстратиев Гешов, Добре Ганчев, Димитър Манчович, Георги Кирков, братя Икономови, цар Фердинанд и др.

104. Абомиров, Мирослав. Държавата да гаде пари за международните ѝ връзки, иска БАН. - ДЕНЯТ, N 225, 12 окт. 1994, с. 2.

Изказвания на акад. Йордан Малиновски, ст.н.с. I ст. Наум Якимов на откриването на международната конференция "Българската наука и сътрудничеството с ЮНЕСКО и други международни партньори". /Бележка/

105. Чамурлийска, Екатерина. Ако учените не се намесят, след студената война ни очаква студен мир. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 234, 12 окт. 1994, с. 2.

Проф. Федерико Майор Сарагоса и избирането му за чуждестранен член на БАН. /Бележка/

106. Чамурлийска, Екатерина. Сиромашките държави най-много се нуждаят от наука. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 234, 12 окт. 1994, с. 3.

Тържествата по случай 125-годишнината от създаването на БАН и академичните награди. /Бележка/

107. Шефът на ЮНЕСКО разчиства отломките от студената война с нашите академици. - ДНЕВЕН ТРУД, N 234, 12 окт. 1994, с. 5.

Федерико Майор Сарагоса е удостоен с почетна грамота за чуждестранен член на БАН.

108. БАН и ЮНЕСКО склоочиха пряко споразумение. - ДУМА, N 234, 12 окт. 1994, с. 1.

Съобщение.

109. Обявени са годишните награди на БАН. - ДУМА, N 234, 12 окт. 1994, с. 2.

Съобщение.

110. Малиновски, Йордан. 125 години българска наука. Създадоха я за добруването на народа. - ДУМА, N 234, 12 ОКТ. 1994, С. 5.

Интервю на акад. Йордан Малиновски, председател на БАН, по повод на юбилея. За трудностите на БАН и ролята ѝ в държавния живот, за перспективите ѝ. Интервюра: Велиана Христова.

111. Иванов, Розалин. След студената война да има топъл мир. - ЗЕМЕДЕЛСКО ЗНАМЕ, N 171, 12 окт. 1994, с. 1.

Информация за изказването на Федерико Майор Сарагоса при върчването му на грамота за чуждестранен член на БАН; подписание на споразумение между ЮНЕСКО и БАН; обявяване на годишните академични награди.

112. Иванова, Диана. БАН има голям научен потенциал, но

няма пари. - ЗЕМЯ, N 194, 12 окт. 1994, с. 1.

Призив на акад. Йордан Малиновски за промяна на механизма за отпускане на средства за съвместна научна дейност. /Бележка/

113. Якимов, Наум. Сила и памет за България. - ЗЕМЕДЕЛСКО ЗНАМЕ, N 171, 12 окт. 1994, с. 1, 3.

Интервю на главния научен секретар на БАН ст.н.с. I ст. Наум Якимов - законът за БАН, преструктурирането и ефективността ѝ. Интервюра: Розалин Костов.

114. Ангрова, Стела. БАН и ЮНЕСКО подписаха споразумение за сътрудничество. - НОВИНИ, N 200, 12 окт. 1994, с. 2. Съобщение.

115. Александров, Георги. Само със сила и модерна наука може да има държава на успеха. - БЪЛГАРСКА АРМИЯ, N 13569, 13 окт. 1994, с. 1.

Тържественото събрание по случай 125-ия юбилей на БАН. /Съобщение/

116. Димитров, Васил. Катедри на ЮНЕСКО в София. - БЪЛГАРСКА АРМИЯ, N 13569, 13 окт. 1994, с. 1.

/Бележка/

117. Шефът на ЮНЕСКО защити БАН. - 24 ЧАСА, N 274, 13 окт. 1994, с. 2.

Проблемът за средствата за академични изследвания, отразен в речите, произнесени на юбилейното събрание на БАН.

118. Чамурлийска, Екатерина. Науката означава да мислиш различно. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 235, 13 окт. 1994, с. 3.

Информация за тържественото събрание по случай юбилея на БАН. Причество на НКС на СДС.

119. Петкова, Анета. Помощ за учените обеща ЮНЕСКО. - ДНЕВЕН ТРУД, N 235, 13 окт. 1994, с. 5.

Тържественото събрание по случай юбилея на БАН, помощта

за научни изследвания, която ще отпусне ЮНЕСКО. /Бележка/

120. Държавата забеляза БАН. - ДУМА, N 235, 13 окт. 1994, с. 1, 2.

Приветствия на Желю Желев, Александър Йорданов, Аюбен Беров, Марко Тодоров, Федерико Майор Сарагоса, Иван Лалов, Иван Матев на тържественото събрание по случай юбилея на БАН.

121. Шестима българи станаха почетни членове на Руската академия. - ДУМА, N 235, 13 окт. 1994, с. 2.

Дипломи за почетни членове на Руската академия на науките получават българските академици: Ангел Балевски, Георги Близнаков, Аюбомир Илиев, Иван Костов, Евгени Мамеев, Николай Тодоров.

122. Костов, Розалин. Храм на знанието, стълб за нацията. - ЗЕМЕДЕЛСКО ЗНАМЕ, N 172, 13 окт. 1994, с. 1, 3.

Репортаж за речите, произнесени от Желю Желев, Йордан Малиновски, Александър Йорданов, Федерико Майор Сарагоса на тържественото събрание на БАН.

123. Майор, Федерико. \$ 100 хил. дава ЮНЕСКО за образоването у нас. - НОВИНАР, N 276, 13 окт. 1994, с. 2.

Генералният директор на ЮНЕСКО преп. В. "Новинар".
Интервюрана: Валя Стоянова.

124. Константинова, Стела. Управляващи и общественици почетоха юбилейното тържество на БАН. - НОВИНИ, N 201, 13 окт. 1994, с. 1, 2.

Съобщение.

125. БАН духна 125 свещи, ЮНЕСКО ще помага на родната наука. - СТАНДАРТ, N 750, 13 окт. 1994, с. 3.

Бележка за юбилейното събрание на БАН.

126. Майор, Федерико. От Европа се очаква повече. - СТАНДАРТ, N 751, 14 окт. 1994, с. 9, 11.

Рафаел Алварадо разговаря с Федерико Майор Сарагоса по

повоог на избирането му за чуждестранен член на БАН, за юбилея на БАН, за сподоббите за научно сътрудничество и за ролята на европейските страни в осъществяването му.

127. Петров-Дочев, Петър. На Балан дължим "усем", "творба", "гледище"... - ДЕМОКРАЦИЯ, N 237, 15 окт. 1994, с. 11.

135. години от рождението на видния езиковед Александър Теодоров-Балан (1859-1959), редовен член на БАН.

128. Кудрявцев, Владимир. Трудно се поправят грешките на прехода. - ДУМА, N 237, 15 окт. 1994, с. 3.

Интервю на акац. Владимир Кудрявцев за връзките между българската и руската наука, за проблемите на прехода.
Интервюрана: Велиана Христова..

129. Кудрявцев, Владимир. Три са днес пътищата за "изтичане на мозъци" от Русия. - КОНТИНЕНТ, N 237, 15 окт. 1994, с. 6.
Интервю с акац. Владимир Кудрявцев, заместник-председател на Руската академия на науките. Интервюрана: Янко Долапчиев.

130. Веков, Ангел. Михалчев издигна научния престиж на България в света. - ДУМА, N 238, 17 окт. 1994, с. 10.

За приноса на акац. Димитър Михалчев (1880-1967) в българската наука.

131. Андонова, Василина. Федерико Майор Сарагоса. - ЗЕМЕДЕЛСКО ЗНАМЕ, N 174, 17 окт. 1994, с. 4.

Биографични данни за генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса и сведения за постиженията му в науката и културата.

132. Равносметката. - АЗ-БУКИ, N 42, 19 окт. 1994, с. 15.

Пълен текст на изказванията на акац. Йордан Малиновски, г-р Желю Желев, проф. Федерико Майор Сарагоса и доц. Марко Тодоров на тържественото събрание по случай 125-годишнината на БАН.

133. Николов, Георги. Споразумение за сътрудничество. - ВЕК

21, N 41, 19 окт. 1994, с. 2.

Подписване на споразумение за сътрудничество между БАН и ЮНЕСКО, връчване на грамота за чуждестранен член на БАН на генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса. /Съобщение/

134. Кудрявцев, Владимир. Икономиката буксувва, мафията билнее и е по-добре въоръжена от милицията. - ЗЕМЯ, N 200, 20 окт. 1994, с. 6.

Интервю с акад. Владимир Кудрявцев, зам.-председател на Руската академия на науките, за икономическото, политическото и социалното положение в Русия. Интервюиран: Методи Пеев.

135. Цанев, Румен. Връстница на сп. "Нейчър". - НАЧАЛО, N 30, 20 окт. 1994, с. 6.

125-годишнината на БАН съвпада със 125-годишнината на списание "Нейчър". Институтът по молекуларна биология и значението му като регионален и европейски научен център. /Бележка/

136. Зидаров, Емил. Спасителят. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 243, 22 окт. 1994, с. 7.

100 години от рождението на акад. Димитър Иванов (1894-1975).

137. Сендов, Благовест. Виновен съм за сегашния упадък на БАН. - СТАНДАРТ, N 760, 23 окт. 1994, с. 14.

Разговор с акад. Благовест Сендов за днешното състояние на българската наука, за връзката между научните постижения и отбранителната промишленост, за българина в края на XX век.

138. Иванов, Чавдар. Академик Димитър Иванов положи основите на органичната химия у нас. - ДУМА, N 244, 24 окт. 1994, с. 10.

100 години от рождението на изтъкнатия български учен акад. Димитър Иванов (1894-1975).

139. Янчева, Катя. Юбилейна изложба "125 години академично издателство "Марин Дринов". - АЗ-БУКИ, N 43, 26 окт. 1994, с. 16.

Създаване и развитие на издателството на БАН. /Бележка/

140. Малиновски, Йордан. Истинската наука. - НАЧАЛО, N 31, 27 окт. 1994, с. 4.

БАН - национален център за научни изследвания, финансово състояние, история, кадрова политика.

141. Плугарова, Милена. Национално богатство. - НАЧАЛО, N 31, 27 окт. 1994, с. 4, 5.

Природо-научният музей. Създаване, развитие и актуални проблеми в светлината на 125-годишнината на БАН.

142. Божилов, Иван. Какво да искаем от историята. - НАЧАЛО, N 31, 27 окт. 1994, с. 5.

Хуманитарните дисциплини в БАН - история, развитие и съвременно състояние.

143. Рангелов, Тодор. Между допада и печалба. - НАЧАЛО, N 31, 27 окт. 1994, с. 5.

Издателството на БАН и неговите финансови проблеми. Интервю с неговия директор Тодор Рангелов. Интервюирана: Вяра Кръстева.

144. Алков, Милчо. Забравен или непознат? А може би и дваме! - АНТИ, N 42, 28 окт. 1994, с. 6.

Информация за книгите "Иван Евстратиев Гешов или трънилият път на съзиданието" от Елена Стателова и "Иван Евстратиев Гешов. Лична кореспонденция", С., БАН, 1994.

145. Димитров, Илчо. След юбилейно, неелейно. - БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ, N 25, 1 ноем. 1994, с. 5.

Отбележване на юбилея на БАН. Разрушата в науката, законът за декомунизация в науката, компетентността и отговорността на членовете на БАН.

146. Александров, Александър. Напред, науката е слънце... - БЪЛГАРОФИЛ, N 42, 17 ноем. 1994, с. 7.
Колекционерството на учените и колекционерството като средство за възпитаване на интерес към науката.

147. Акад. Малиновски стана член на Европейската академия. - ДУМА, N 276, 30 ноем. 1994, с. 4.
Съобщение. Събитието е отразено в целия периодичен печат.

148. Акад. Малиновски - член на Европейската академия за науки и изкуства. - НОВИНИ, N 242, 30 ноември 1994, с. 4.
Избирането на председателя на БАН акад. Йордан Малиновски за член на Европейската академия за науки и изкуства е израз на високата международна оценка на неговото научно творчество. /Бележка/

149. Петров-Дочев, Петър. Писмовното наследство на Иван Гешов. - ВЕК 21, N 47, 1 дек. 1994, с. 10.
Информация за сборника "Иван Евстратиев Гешов. Лична кореспонденция".

150. Кирилов, Г. К. Българин с европейски дух. - ДЕМОКРАЦИЯ, N 282, 7 дек. 1994, с. 5.
Информация за книгата на Елена Стамелова "Иван Евстратиев Гешов или трънливият път на съзиданието".

151. Юбилейна сесия на науките за Земята. - ДУМА, N 282, 7 дек. 1994, с. 3.
Научна сесия "Проблемите на науките за Земята", посветена на 125-годишнината на БАН. /Съобщение/

152. Малиновски в световния интелектуален елит. - ДАРпрес, N 28, 16 дек. 1994, с. 14.
Избирането на акад. Йордан Малиновски, председател на БАН, за редовен член на Европейската академия на науките и изкуствата. Авторитетът на българските учени в чужбина.

СПОМЕНИ ПО ПОВОД ЮБИЛЕЯ НА ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН

МЕЖДУНАРОДНИЯТ КНИГООБМЕН НА БАН ПРЕЗ ПЕРИОДА 1945-1959г.

ст.н.с. Радка Пейчева
Райна Русева

Веднага след реевакуацията на академичния библиотечен фонд през 1945г. завеждащият библиотеката Александър Панчев изпраща циркулярно писмо до партньорите в чужбина, с призив за възстановяване на книгообменните връзки. До някои от чуждестранните институции той изпраща и последната книжка от "Летопис на Българската академия на науките", 1942-1943. Независимо от тежките последици от войната, книгообменните партньори на БАН отговарят и изпращат своите последни публикации. Особено отзивчиви са американските научни центрове и библиотеки, които изпращат големи колети с литература. За съжаление, получените по книгообмен в тези първи следвоенни години книги и списания остават необработени, защото работи само един библиотечен работник - Александър Панчев.

Положението коренно се променя, когато съгласно специалния закон за БАН от 1947г., академичната библиотека става централна със система от филиални библиотеки към новосъздадените академични институти и присъединените царски природонаучни институти, Българския археологически институт, Етнографския институт с музей. Изцяло преустроена, академичната библиотека (с новоназначен директор Е. Савова, библиотечни работници А. Панчев, Е. Събева, М. Станчева, Л. Велинова, Т. Ганев, Р. Кърджева, Л. Македонска, Я. Йончева, З. Белева и малоброян помощен персонал) започва нов живот на модерна библиотека със самостоятелно обособени отдели.

Първият завеждащ отдел "Международен книгообмен" е Тодор Ганев, който поема и самостоятелния книгообмен на пристъединените институти, надхвърлящ 2000 книгообменни партньори. С голямата по обем кореспондентска дейност се заемат Валя Дворецка - с английски, френски и руски език и Алии Станева - с немски и италиански език. По това време работата в отдела се наблюдава и от члена на Библиотечния съвет проф. Тодор Боров.

Полагат се големи ежедневни усилия да се активизират книгообменните връзки на БАН, включително и на пристъединените институти, както и да се създават нови - за новосъздаващите се в БАН научни звена. Количествената характеристика на книгообмена по това време е достатъчно убедителна: ежедневно 20-25 получавани писма, 10-15 - изпращани, 30-40 получавани бройки публикации, 15-20 - изпращани.

Книгообменният фонд наброява няколко десетки хиляди заглавия и е съставен от големи количества безплатно предавани от издателството на БАН печатни произведения, а така също и от приемите книгообменни фондове на пристъединените институти. Наличните заглавия се подреждат по азбучен ред.

През 1952г. цялостната дейност в Централната библиотека се преустроюва. Дейностите по международния книгообмен, както набавянето и работата с периодичния печат, се обединяват в едно организационно звено. Завеждащ на този отдел "Комплектуване" става Р. Пейчева със сътрудници за книгообмена - В. Дворецка и Р. Русева, за набавяне - Е. Кръстева и Н. Дацева и за периодика - Л. Станева и Р. Кърджева.

Преобив на приоритетното място, което се отдава на международната библиотечна проява, предаването и приемането на дейностите по книгообмена се извършва твърде продължително време. За всяка връзка в картоните Т. Ганев и Р. Пейчева се подписват за приел и предад. Писмата за новите книгообменни връзки се докладват освен на директора на библиотеката - и на научния секретар на БАН. Кореспондентите превеждат писмено текста на получаваните и изпращаните писма. Освен това в читалнята на библиотеката през тези години работят по 1-2 сътрудници на обединението "Главлит", които се запознават със съдържанието на изпраща-

ната литература, която се опакова за чужбина след тяхното разрешение.

По същото време Издателството на БАН престава да дава безплатно академични издания за нуждите на книгообмена. Отпускат се само 30 бр. за нуждите на филиалните библиотеки. За поддържането на международния книгообмен е необходимо Централната библиотека да отделя специални средства от бюджета.

Тези нови изисквания и задължения налагат цялостно реорганизиране на отделни дейности, свързани с международния книгообмен. Съгласно приема от библиотечния колектив разработка на Р. Пейчева и Р. Русева, в отдела се обособяват кореспондентски, регистрационен, складов и експедиторски сектор. За по-голяма прегледност и отчетност се създава "шифрова" система за обозначаване на всяка книгообменна връзка по държави и книгообменни партньори. Шифърът се нанася в книгите, където се пише и инвентарният номер, и на първите книжки на периодичните издания. Осъществява се шифрова връзка между книгообмен, набавяне и периодика. Въвеждат се също счетоводни документи за движението на книгообменния фонд и съпроводителни документи /"авиз-а"/ за изпратените академични издания. В картотеката на връзките остава само отбелоязването на книгообменния партньор и заглавията на получената литература. Рекламациите за неполучени книги се правят по сигнал от сектора за периодичен печат. За улесняване на изпращаната по обмен литература се създава самостоятелна картотека от отпечатани етикети с адресите на книгообменните връзки, подредени по шифър. Самата експедиция се извършва винаги най-прецисно и отзивчиво от дежурните на "Пропуски на библиотеката" кака Бина и Богиня.

За разширяването на международния книгообмен допринася започналото да излиза през тези години изцяло на чужди езици списание на БАН "Comptes Rendus".

Важно е да подчертаем също, че по време на съвместното функциониране на "Международен книгообмен", "Набавяне" и "Периодика" особено ползотворно се оказа функционирането на вътрешна библиографска група с ръководител Е. Кръстева. Групата изработва и изпраща в интервал от две седмици до всички институти на БАН библиографски списъци на циклос-

тил в помощ на комплектуването на академичния библиотечен фонд. Всеки списък представя първо - научни институти и организации, с които може да се установи книгообмен, второ - заглавия на научни публикации, които могат да се искат по книгообмен, и трето - предлагани от книжния пазар заглавия, които могат да се закупят. Не трябва да се забравя, че в онези години липсва сътрудничество и координация при изработването на такъв род издания, каквито са познати сега. Постоянен научен консултант за библиографската дейност е ст.н.с. Хр. Тренков.

Друга особеност в работата на международния книгообмен през онези години е използването на субликати, както от академичния библиотечен фонд, така и от фондовете на други библиотеки, които периодично се предлагат на чуждестранни антикварни къщи и в замяна се получават ценни научни и справочни издания.

Завършваме тази своя кратка ретроспекция за международния книгообмен в БАН от 1945-1959 г. с радост и сълбока удовлетвореност за това, че този сектор запази и доразви своята важна и изключително полезна дейност през следващите години и до наши дни.

ИНТЕРВЮ

с Веса Панчева, съпруга на известния в БАН библиотечен работник Александър Панчев

- Госпожо Панчева, знаете ли, че Вашият покойен съпруг Александър Панчев е първият директор на българската академична библиотека? Избран е през 1940 г.

- О, не! Той никога не е говорил за това. Много се гордееше обаче, че е успял сам да евакуира и спаси по този начин академичния библиотечен фонд през 1944 г., тъй като книгохранилището после е било частично разрушено при бомбардировките над София. Спомням си също как се гордееше с някои ценни академични сбирки: лични библиотеки на видни членове на БАН, скъпи речници и др. Постоянно водеше малката ни дъщеричка Хелия в библиотеката, за да и показва интересни книги.

- Тази голяма негова любов към книжовния фонд беше пословична и известна на всички, които имахме щастие да работим с него в следвоенните години 1946-1959. Той работеше неуморно отначало в книгохранилището, а след това в отдел "Класиране". Няма да забравя как демонстрираше на нас, новите библиотекари в БАН, как намира със затворени очи поръчана от читател книга в книгохранилището. Беше просто невероятно!

- Тогава знаете също, че той ползваше освен френски, немски, английски и руски, още санскритски, старогръцки, латински, арабски, турски и унгарски.

- О, това беше общоизвестно! Постоянно го търсеха за справки върху текстове на различни езици. Най-много го ценеше акад. Александър Теодоров-Балан.

- Не само той. В къщи го посещаваха академиците Ив. Буреш, А. Андрейчин, П. Динеков, Ив. Леков и др.

- През последните години от живота си той работи усилено върху историята на БАН и библиотеката. Добре, че поне част от изследванията му бяха публикувани.

- Всички, които го познават, казват, че е бил изключително скромен. Дори сега се опасявам, че не би одобрил това интервю. Все пак съм дълбоко трогната и Ви благодаря.

Интервюто взе Радка Пейчева

**ТЕАТРАЛНАТА ПОСТАНОВКА НА
ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА ПРИ БАН
В НАВЕЧЕРИЕТО НА 24 МАЙ 1963 Г. СПОМЕН.**

(В памет на Мария Кадънкова)

ст.н.с. Радка Пейчева

Големият салон на БАН е препълнен. Има и правостоящи. Първите гла гла са запазени за академици и член-кореспонденти. Ето че и те се попълват. От всички страни се чуват весели закачки и смях. Точно 18 часа. Светлините светват предупредително и гаснат. Настава тишина.

Двадесет и четири библиотекарки (от състава на ЦБ и филиалните библиотеки) изнасят под звуците на тържествения марш от "Auga" букви във формата на книги и строявайки се, изписват: ИМПРОВИЗАЦИЯ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ. След това се изтеглят назад на сцената в ролята на древния хор. Тържествено прозвучават неговите слова:

Библиотечна импровизация
без имитация
за дейност справочна
винаги срочна,
за комплектуване
без химруване,
за обработване
без размотване,
за заплатно повишение
без изключение

На сцената се появява Еос Кометина (Недялка Комитова) в костюма на Хубавата Елена, предоставен от Музикалния театър. Монологът ѝ започва с думите: "На Прометеевия огън съм пазителка и в ЦБ на БАН служителка ..." - в салона избухват ръкопляскания. След нея се явява монах-библиотекар от Средновековието. Това е прочутата Евдокия Кръстева (в одежди, заети чрез библиотекаря на Светия синод), тя

носи голяма обкована книга (от Царската библиотека) с влагача се верига. Говори на латински. Разбирам се само думите: "Рекламорум липсис периодикорум". Всички в залата ръкопляскат и се смеят. Сега в костюмите на Ромео и Жулиета (не можа да издам как ги получихме) се появяват ще от най-младите по онова време библиотекарки Маргарита Бомбета и Раина Дикова. Този блескав дебют им осигури доходна кариера, но не и в ЦБ на БАН. След тях на сцената пристъпя дама от новото време в тоалет-стил "Мадам Клори". Публиката веднага познава заместник директорката и старши научен сътрудник в ЦБ Мария Кадънкова и я приветства с ръкопляскания. Това малко я смущава и тя съкраща своя монолог. Положението се овладява по нестандартен начин. От балкона на салона се чува глас, който изрича следните слова:

Тя има много имена -
Мария, Мари, Марина,
работи на много места
за чест и слава Вечна
В служба библиотечна ...

Публиката съзира Веселин Вълчев и приема неговото включване с бурни овации. Чуват се и викове: "Това е режисьорът". Пътеките на салона са препълнени със зрители, вратите са широко отворени, в коридора има също посетители.

На сцената са вече ще библиотекарки в импровизирани космонавтски костюми (Надя Тодорова и Веселина Кехлибарева), посрещнати със възторжен смая. Връх на успеха е неочакваната поява на гостенка от планетата "Елегантерия", най-вече защото ролята се изпълнява от любимата в библиотеката и академията Ана Димитрова. Отново се чуват гласове от публиката: "Авторът на сцената!" Няколко души изтикат от групата на правостоящите към сцената Радка Пейчева,

Успехът на представлението, което същият актьорски състав представя в читалните зали и на други библиотеки до 1965 г., прераства в непринудено възрожденско настроение. Древният библиотекарски хор, артисти и публика дружно заявят: "Върви народе възродени ..."

Библиотекар при щиф на щиф

Импресарија "През бербере"

сезон 1963-1964

Грижливите сътрудници - Г. Йончева, Н. Вълчева, И. Вълчева
и М. Вълчева, З. А. Манолова, Х. Стаманова, Е. Маринова
и Живко Петров, М. Кирова, М. Кирова, М. Кирова, Г. Кирова, Ч. К.
Константинова, Г. Константинова, Елио Йорданов и др. Г. Йончева
бенда и др.
Библиотека - Г. Йончева
Съценарии - Г. Йончева
Дизайнер на пъродукцията - Рим Чучеви
Боечник - Н. Димитров
Богородица - Евгения Живкова
Лоне Сонено - Маргарита Бомбета
Мария Шелкова - Раина Дикова
и други от новото време - Надя Тодорова
Библиотекарки от старо и Венера - Г. Йончева
и Г. Константинова
Библиотекарка от първата. Една от първите
дни в библиотеката

СПИСЪК НА АВТОРИТЕ

- АРГИРОВА-ГЕРАСИМОВА, Мария** - Старши научен сътрудник в ЦБ на БАН, кандидат на филологическите науки
- ВЪРБАНОВА-ДЕНЧЕВА, Кристина** - Научен сътрудник в ЦБ на БАН
- ДИМИТРОВ, Щеко** - Доцент в Института по библиотечно дело
- КАЗАНСКИ, Никола** - Научен сътрудник в ЦБ на БАН, кандидат на филологическите науки
- КРЪСТЕВ, Динчо** - Директор на ЦБ на БАН, Старши научен сътрудник, кандидат на математическите науки
- ЛОЗАНОВА, Росица** - Главен библиотекар в ЦБ на БАН
- МОМЧИЛОВА, Емилия** - Библиограф в ЦБ на БАН
- МУТАФЧИЕВА, Миля** - Завеждащ Библиотеката по химия към БАН
- ПЕЙЧЕВА, Радка** - Старши научен сътрудник, пенсионер
- РУСЕВА, Райна** - Библиотекар-пенсионер
- САВОВА, Юлия** - Главен асистент в Института по библиотечно дело
- СТАЙКОВА, Цветана** - Старши научен сътрудник в ЦБ на БАН, кандидат на педагогическите науки
- ХРУСАНОВА, Стефка** - Библиограф в ЦБ на БАН

ПРОБЛЕМИ НА СПЕЦИАЛНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

**Редактор
Цветана Стайкова**

**Технически редактор
Кристина Денчева**

**Коректор
Цветана Стайкова**

Издателски индекс 13406

**Формат 60x84/16
Печатни коли 8,25**

**Тираж 300
Издателски коли 9,80**

ISBN 950-430-172-0

**ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА НА БАН
1000 СОФИЯ, ул. "15 Ноември" N 1**